

כחוט השערה

**סיכום מקוצר בענין
ההתקרחות בבית
הע"ז טירופאטי**

**ויסודות הלכות
תקרובת ע"ז**

**על פי הספר
"הכצעקתה"**

כחוט השערה

**סיכום מקוצר
של המציאות עפ"י העדויות
בענין ההתקרחות
בבית הע"ז טירופאטי
ויסודות הלכות תקרובת ע"ז**

תמוז תשפ"א

לתגובות

bw301606@gmail.com

תוכן העניינים

סיכום המציאות

5.....	שנת תשמ"ד
5.....	הבירור שעל פיו סמך מרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל להתיר השערות
6.....	שנת תש"נ
6.....	הבירור שעליו סמכו מרנן הגריש"א, הגר"ח"פ שיינברג, הגרשז"א ועוד זצ"ל להתיר השערות
8.....	הכומר ד"ר אנהנד מוהן
10.....	פרופסור דיאנה עק
11.....	שנת תשס"ד
11.....	הבירור שעליו סמכו מרנן השבט הלוי והגרנ"ק זצ"ל להתיר השיער מעיקר הדין
11.....	תמצית הדברים מדו"ח שכתב לעצמו אמיר דרומי בעת שהותו בהודו
13.....	מתוך עדות אמיר דרומי בביה"ד של מרן הגרנ"ק
16.....	הבירור שעליו סמך מרן הגריש"א זצ"ל לאסור השיער
16.....	תמצית עדותו של הרב דונר לפני מרן הגרי"ש זצ"ל
22.....	הבירורים שעליהם סמכו הפוסקים בשנת תשס"ד להתיר השיער
22.....	הגר"י בעלסקי זצ"ל
23.....	הגאון בעל משנה הלכות זצ"ל
27.....	הגאון ר' מנחם זכריה זילבר שליט"א
29.....	הראיון עם הכומר מוהאן - תשס"ד
30.....	ר' צבי ויסמן - תשס"ד
34.....	תשע"ז - תש"פ
39.....	ר' גרשון וועסט נ"י
45.....	ר' צבי ויסמן - תשע"ח
47.....	אמיר דרומי - תשע"ח
50.....	תש"פ - ספר "הכצקתה"
51.....	מקור המנהג - הישרות מטומאה
52.....	עוד מקורות על מנהג התגלחת מכתבים המאחרים יותר
53.....	הכומר הראשי של איגוד הסמפלים בצפון אמריקה
55.....	תמצית הדברים

סיכום הלכות תקרובת ע"ז

56.....	סיכום הלכות תקרובת הע"ז בנוגע לשיער ממקדשי הודו
56.....	התנאי הראשון - שיהא קרבן/דורון
58.....	התנאי השני - שהע"ז תחפוץ בגוף החפץ
60.....	התנאי השלישי - שפעולת הגזיזה תיעשה בכוונת עבודה
62.....	התנאי הרביעי - שפעולת הגזיזה תהיה 'דרך עבודתה בכך'
62.....	התנאי החמישי - שיעבוד לנברא ולא לדמיון
64.....	סוף דבר
64.....	עוד צירופים לרווחא דמילתא

כחוט השערה

הקדמה

סוגיית השיער ההודי העסיקה את רבותינו הפוסקים מאז שנת תשכ"ט, כאשר עד שנת תשס"ד היה מוסכם אצל רוב הפוסקים להיתר, פרט להגר"מ שטרנבוך שליט"א שאסר את השערות מחשש לאיסור תקרובת ע"ז. בשנת תשס"ד נשלחו שני שליחים להודו, מר אמיר דרומי - שהעיד בפני מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל ועוד כמה רבנים שבעקבות עדותו פסקו להחמיר לכתחילה בפאות שבאים בודאי מטירופאטי, והדיין הרב דונר - שהעיד בפני מרן הגריש"א זצ"ל, ובפני בד"צ העדה"ח, ובעקבות עדותו פסקו לאיסור.

לאחר פרסום הפסק נכתבו כמה וכמה תשובות ע"י רבנים ידועי שם המערערות את יסודות האיסור, הן בתחום ההלכתי והן בתחום המציאותי שהעידו עליו השליחים, שע"פ זה חזר בו הגריש"א ואסר.

אף שלבסוף אמר מרן הגרי"ש שיש להקים בית דין שיברר עם מי האמת המציאותית, אך בפועל לא הוקם בית דין זה, והפרשה דעכה לאחר שהוקם הכשר לשערות.

בשנים האחרונות כמה ממתנגדי הפאות מטעמי צניעות לקחו למטרה להציף את הנושא בכל אופן אפשרי, ומשתמשים בתעמולה רבה כדי לשכנע את הרבנים והציבור שהשערות הבאות מבית הע"ז טירומאלה אסורות באיסור חמור של תקרובת ע"ז, ובין היתר כתבו את החוברת 'הישכם אוהבים'.

קבוצת אברכים החלה לברר את הנושא מיסודותיו, הן הבירור המציאותי והן ההלכתי, והוציאה לאור את הספר המקיף 'הכצעקתה', שבו מתבארים יסודות רבים, והמציאות מתבארת כמין חומר, ומסקנת הדברים ברורה - שאין בשערות אלו איסור תקרובת ע"ז.

האוסרים הוציאו כתגובה את הקונטרסים 'וילאו למצוא הפתח', 'ויגשו לשבור הדלת' ו'הקריבהו נא לפחתך' - שבהם מתיימרים להשיב על מסקנות 'הכצעקתה'. כעת יצאה לאור החוברת 'כפתחו של אולם' המשיבה על 'פרכותיהם'. חוברת זו, 'כחוט השערה' מתארת את המציאות על פי העדויות, וכן מהווה סיכום הנושא ההלכתי, ושני הדברים התבארו בהרחבה בספר 'הכצעקתה'.

סיכום המציאות

כאן נסכם בקיצור את המקורות שאין השיער בגדר תקרובת,

לפי סדר השתלשלות הדברים

[הדברים נתבארו באריכות בספר 'הכצעקתה', ובחוברת 'קם שיערה לדממה א',

וכאן הובאה רק התמצית]

שנת תשמ"ד

הבירור שעל פיו סמך מרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל להתיר השערות

אף שאין לנו תשובה כתובה מבעל האג"מ, אך ידוע שמרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל התיר את השיער ההודי לפני כארבעים שנה, וכך גם העיד הגר"מ קליין זצ"ל (שו"ת משנה הלכות חלק י"ט סי' קט"ו): 'וכבר לפני כעשרים שנים יצאה השאלה על שערות אלו אם אין בהם חשש תקרובת ע"ז, והורו גדולי ישראל הלכה למעשה להתיר, ובתוכם ידיד נפשי מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל...'.¹

בבירור שנעשה כעת כדי לדעת מה היה טעמו - נאמר לנו שהוא הסתמך על בירורו של חתנו, ואכן חתנו אישר (ח' בכסלו תש"פ) שהוא דיבר עם הודי שהיה כומר במקדש שלהם, והכומר אמר לו שהשיער מלוכלך ולכן לא יפה להכנס אתו למקדש, ואין לו שום קדושה ושום תפקיד מבחינת הפולחן - ועל סמך דברים אלו בעל האג"מ פסק שאין בעיה בשיער. מדברים אלו עולה שהנימוק שעליו הסתמך הגר"מ פיינשטיין להתיר היה שאין בזה שום ענין של נתינת השיער, אלא נפטרים ממנו כלכלוך, והחשיבות בבירור זה היא לגבי השאלה העקרונית שאותה התיר גם הגריש"א זצ"ל בשנת תש"נ - שאם השיער נגזז רק כלכלוך ואין לו קדושה או תפקיד בפולחן - הרי שאינו נאסר, וכנראה שכך סברו חכמי ישראל אז - שהתירו את השיער.

כמו כן העיד לנו הג"ר שמואל פירסט שליט"א משיקאגו שהוא היה נוכח בבית הגר"מ בשעה ששאלו אותו אודות השערות מהודו - והגר"מ התיר [אבל הוא לא שמע את הסיבה להתיר].

שנת תש"נ

הבירור שעליו סמכו מרנן הגריש"א, הגר"ח"פ שיינברג, הגרשז"א ועוד זצ"ל להתיר השערות

בשנת תש"נ נעשה בירור מקיף ע"י הרב יעקב אהרן שפירא שליט"א (אב"ד חשוב בביסוטר שבפרקוויי ג.), ואחרי שדיבר עם מומחים, כמרים, ופשוטי העם רבים נתברר שאין כאן שאלה של תקרובת. הוא שלח למרנן הגריש"א אלישיב זצ"ל, הגרשז"א זצ"ל והגר"ח"פ שיינברג זצ"ל את מסקנותיו, וביניהן את חוות הדעת של ד"ר מוה"אן, שהוגדר כ'מומחה הגדול ביותר בענייני הודו' [ומאחר ולא אמרו לגריש"א שהוא היה גם בפועל כומר לע"ז - לכן יכלו לסווג אותו לאחר מכן בטעות או במזיד רק כ'מומחה' ולא כ'סוגד בעצמו', ורצו לטעון שדעת המומחים לא משקפת את דעת הסוגדים], ועל פיו רבנים אלו התירו את השערות, וכתב הגריש"א (קובץ תשובות א' יו"ד ע"ז) להתיר את השערות מחמת שני טעמים: א' - 'אין במעשה התגלחת שום סרך של עבודת עבודה לע"ז' ונתינת השערות אינם בגדר קרבן אלא גדר נדבה בעת צרה או שמחה, וכוונתם במעשה התגלחת בשביל להראות כמה הם אדוקים בע"ז שמוכנים להשחית בגללה את היקר להם - שאין בכחה להחיל שם ע"ז על השערות, היות וזה רק מנהג התנדבותי הבא להראות כמה הוא מוכן לוותר על הדבר יקר לו עבור מסירותו לאליל, ואיננו 'עבודת' האליל וגם איננו קרבן; ב' - לא עובדים את הע"ז בהקרבת השערות 'ואם כן גם אם היה מתכוון המתגלח לעבוד בזה את הע"ז שלו, אכתי לא נאסר'.

והנה דברי הרב שפירא בראיון עם הרב יואל שילה שליט"א:

"(קיצור של ראיון באנגלית, תש"פ) הייתי האדם הראשון שהביא את השאלה של השערות ההודיות לגריש"א לפני שלשים שנה; בשנת תשמ"ט הלכתי להינדים רבים, אנשים פשוטים וכמרים, ובשבועות הראשונים היה נראה שיש בעיה מאחר והם דיברו במונחים שהשיער הוא קרבן לאליל, אך שלא אמרו שהוא מונח על מזבח, אך לאחר עוד חקירות מרובות הסקנו שהם לא מדברים על 'עבודה'; המילה 'סאקריפייס' בהודו מכילה הן משמעות של קרבן, והן של מסירות נפש - אך בתרבות שלהם ההבדל בין המשמעויות די טושטש - וזה מה שיצר את הבלבול, אך לאחר חקירה הבנו שהם מתכוונים רק למסירות נפש; כמריהם הצביעו על ד"ר אנאנד מוהאן כמומחה הגדול ביותר להינדואיזם באמריקה, שהיה בעצמו כומר הינדי, ושוחחתי עמו - ולאחר מכן התיישב לי שכל כפל המשמעויות והסתירות

שהנחתי שקיימים - אינם באמת כפל משמעויות וסתירות, אלא רק תוצאה של חוסר הבנת השפה והתרבות.

המון העם, הפרופסורים, האקדמאים, ד"ר מוהאן, וכו' - כולם אמרו אותו סיפור באופן עקרוני, אך שלא ידעו זה מזה, וכשחקרנו מספיק - התגלה שכלל אין סתירות.

חיתוך השיער אצלם איננו טקס דתי, אלא כשקורה משהו טוב או רע בחיי האיש והאשה - הם חייבים לתת משהו מעצמם כנדבה, כגון תכשיט זהב, אלא שמי שאין לה תכשיט - נותנת את השיער כי זה החפץ היחיד בעל הערך שיש לה; גם אצלם אין נדבה זו כנדבה לבית הכנסת שמעוניינים בהכנסות ביהכ"נ, כי הנקודה אצלם לא להיכן שזה הולך - אלא העיקר שזה יוצא ממך, מאחר והנקודה היא שהם צריכים לתת משהו ששווה להם, לוותר עליו, להפסיד אותו, כמו בתענית ובסיגופים.

השיער עצמו איננו קדוש אצלם, והוא אף טמא, ואסור להכניסו למקדש, וצריכים תהליך הטהרות לאחר התגלחת, וזה בודאות לא קרבן ולא 'עבודה' לע"ז.

הסיבה שבתי התגלחת הם ליד המקדש - היא כי יותר נוח כך לאסוף את השיער ולמכור אותו, אך זה לא חלק מה'עבודה' של המקדש, ובמקדשם בפיטסבורג אמרו שהנשים יכולות ללכת לכל ספר ברחוב [כלומר, לספר נוצרי].

אף שהמסקנה היתה נראית שמותר - שלחתי את השאלה לרב שוואב, זקן הרבנים באמריקה, וכן שלחתי לגרשז"א לגריש"א ולרב שיינברג - וכולם התיירו, ורק הגר"מ שטרנבוך היה היחיד שאסר עדיין; שמעתי מרבנים מסוימים שהסיבה שהם רצו שיהיה אסור - כי סברו שהפאות ממילא אסורות מחמת הפריצות, ובכך יוכלו למנוע מהן את הפאות האסורות.

[אף שהגר"ש סיים את תשובתו שעדיין הדבר טעון בירור, היינו כי הבין מתוך השאלה כי ישנם סתירות בענין, וז"ל: כי לפי דברי כת"ר קיימות הכחשות וסתירות בעצם מעשה התגלחת, והדבר טעון איפוא בירור גופא דעובדא היכי הוי, אבל כבר ביאר הרב שפירא שליט"א במכתבו להגר"מ שטרנבוך שליט"א שבאמת נוכח לדעת שאין שום סתירות, וז"ל:

"וכן אמרתי לכת"ר אז ע"י טלפון, כי גם אני בתחילת יגיעתי לברר אז את המציאות חשבתי שיש חילוקי דעות בהבנת ענין הגילוח, כי יש שאמרו לי שהגילוח היא sacrifice

ויש שאמרו שאינו sacrifice וחשבתי שיש בזה חילוקי דעות, ולכן כתבתי להרב אלישיב שליט"א אז שיש חילוקי דעות, וכנראה שמהאי טעמא כתב הרב אלישיב שליט"א בסוף תשובתו "לפי"ד כת"ר קיים הכחשות וסתירות בעצם מעשה הגילוח", אבל אח"כ כשדרשתי וחקרתי את הדבר יותר ופניתי אל האומרים בכה ואמרתי להם ישנה כת אחרת האומרים היפך דבריהם, וכן אמרתי לכת האחרת, נוכחתי לדעת כי כל פלוגתתם לא היה כלל בהבנה אלא בהסברה, ולכל הדעות אין הגילוח גדר הקרבה אלא נדבה בעלמא ועזיבת היופי, וכמו שהסבירו הכומרים כולם".

וכעת ביאר לנו יותר: "אמת נכון אשר אחר שדברתי עם מוהאן היו מיושבים כל הסתירות לדעתי בלי שום ספק, אבל כשכתבתי אל הרב אלישיב זצ"ל לא רציתי להציע לפניו אלא העובדות כמו שהיו, בלא שום פירושים או הבנות משלי, ולכן כתבתי לו רק מה שאירע, דברי כל אחד ואחד דברים כהויותם" (כלומר, לכן הגרי"ש חשב שיש כאן מעט הכחשות לדבריו של מוהאן, כי הרב שפירא לא אמר לו את סיום הבירור שבפועל אין שום הכחשות אלא רק שימוש במילים שונות לתיאור אותו דבר, כשהללו אומרים סקריפייס והללו מדברים על הקרבה עצמית - כוונתם לאותו דבר, להקרבה עצמית).

לאחר כי"ד שנה הרב דונר הביא את השאלה שוב, הלך להודו וסיפר לגריש"א מציאות שונה לחלוטין ממה שאנחנו סיפרנו, ובהתאם למציאות זו - הגריש"א אסר את הפאות; ידענו ששמה שמה שהרב דונר אמר לגריש"א כמסקנות - היה עבורנו רק ההוה אמינות, שלאחר החקירה התברר שאינן נכונות.

הרב פייבל כהן הלך לגריש"א ואמר לו שהמציאות היא שונה, ואמר שהגריש"א אמר לו שהוא לא מה-FBI, אלא הוא פוסק את השאלה כפי המציאות שסיפרו לו, ואם אתה יודע שהמציאות היא שונה - אתה רשאי לפסוק שזה מותר, כפי שכשהגריש"א היה אוסר קדירה בשרית במקרה מסויים - אך אם לאחר הבירור עם האשה התברר שהמציאות היתה שונה - הרי שכעת הסיר מותר, ואין זה נחשב שהיא חולקת על הגריש"א".

הכומר ד"ר אנהנד מוהן

[פרופסור לפוליטיקה ופילוסופיה בניו יורק, וכומר מוסמך הינדי, מזכיר הגזבר של מועצת המקדשים ההינדים בצפון אמריקה, והוגדר ע"י ההינדים כ"מומחה הגדול ביותר לדת ההינדית"; רואיין ע"י הרב שפירא בשנת תש"נ, ואח"כ בתשס"ד].

ש: למי נותנים את השיער?

ת: הם לא באמת נותנים את זה לאף אחד, הם נותנים נדר כדי לסלק משהו שהם רואים כהכי יקר, ואם יש להם שיער יפה, אם זה הדבר הכי יקר

שיש להם, אז הם נודרים נדר שאם יקרה מה שיקרה, הם יתנו את הרכוש היקר ביותר הזה. אז אתה פשוט הולך לשם ומסיר את השיער. זו לא שאלה של לתת את זה באופן פיזי או מוחשי למישהו כזה או אחר.

ש: אני מבין. וגזיזת השיער אינה דרך לעבוד את האל או משהו כזה?

ת: לא, לא, זה רק מימוש ההתחייבות.

ש: והאם השיער נחתך על ידי הכומר או על ידי הספר?

ת: לא, ע"י הספר.

ש: האם החיתוך היא דרך שהם עובדים בה את האל?

ת: לא, לא, לא, לא.

ש: ישנן דתות מסוימות שהיו גוזרות את שיערן, וגזירת השיער עצמה הייתה מעשה פולחן לאל, כמו השתחויה או שחיתת בעל חיים.

ת: לא, שום דבר כזה, אחד עשוי לתת עגיל יהלום, או צמיד זהב, או שרשרת זהב. ישנן דרכים רבות שבהן אתה יכול לתת את מה שאתה מחשיב כבעל ערך רב לאדם. אבל למי שהדבר היקר ביותר שלו הוא שיער ארוך וכמו משי - זה מה שהם נותנים [offer=].

ש: הזהב והיהלומים - לאן זה הולך?

ת: ובכן, המקדש שומר עליו, משקיע אותו, משתמש בו ככסף.

ש: וכנראה שהכסף שהשיער נמכר עבורו הולך גם למקדש?

ת: זה גם הולך למקדש, כן.

ש: אז במילים אחרות, האם זו דרך לתרום כסף למקדש?

ת: למעשה, כן.

ש: אבל זה לא כמו קרבן לאל במובן של הקרבה, כמו שבמקרא הם הקריבו קורבנות, שהיו לוקחים חיה ושוחטים אותה במזבח [alter=בימה]?

ת: לא, לא, לא, לא.

ש: הם לא שמים את השיער על איזה סוג של מזבח?

ת: לא, לא, לא. למעשה, מקצוע הספרות נחשב כלא נקי. זו הסיבה שזה נעשה מחוץ לאזור המקדש... לא במקדש, אלא בשטח המקדש. ואז, עושים אמבטיה כדי להתנקות.

ש: זה כמו אמבטיה רגילה?

ת: כן, זו אמבטיה רגילה, זה כלום. ואז לאחר הרחצה אתה נקי - ואז אתה יכול להיכנס למקדש.

ש: והם פשוט נותנים את השיער לכומר? האם הם אומרים תפילות?

ת: לא, הם לא נותנים את זה לכומר. הכל נאסף מחוץ למקדש.

ש: אז השיער לעולם לא נכנס למקדש?

ת: לעולם, לעולם."

פרופסור דיאנה עק

פרופסור דיאנה עק [Eck], היא פרופסור לחקר דתות וללימודים הודים, אוניברסיטת הרווארד, הוועדה לחקר דתות [הראיון עמה מתחילת שנת תש"נ].

"ישנם מספר מקדשים גדולים שעולים אליהם לרגל בהודו שבהם התגלחת היא חלק מן ההכנה האישית לפני הפולחן. העיקרי מביניהם הוא טירופאטי בדרום אנדהרא פרדאש. זהו מקדש שנמצא בראש ההר שיש לו מסגרת תמיכה מסודרת, פורחת ומאוד ברורה. בימי חג, 20-30,000 עולי רגל מגיעים לטירופאטי.

ישנם מרכזי 'הקרבת [offering] שיער' בטיירופאטי, משום שזו שבועה רווחת לעבור תגלחת גמורה לפני הפולחן במקדש. המספרות הענקיות האלו נמצאות בבאזר [שוק], ולא במקדש, ומנוהלות על ידי ספרים ולא על ידי כמרים. שיער לעולם לא מוגש בתוך מתחם המקדש בכלל. וזה אכן יהיה טמא מאוד לעשות כך. והמטרה של גילוח השיער בתרבות ההינדית, כמו בתרבויות רבות אחרות, היא לטהר את עצמו לחלוטין לפני שנותן את עצמו בהתמסרות לאל.

גזירת השיער הראשונה של ילד היא לעתים קרובות גילוח מוחלט, וזה נעשה בדרך כלל במרכז דתי, אם זה אפשרי. הגילוח מלווה גם טקסים במעגל החיים, כמו הכנסת הנער המתבגר ללימודי קודש, וכן טקסים הקשורים במוות. הגילוח המצוי לרוב של גברים נשים וילדים, ולמעשה של כל המשפחה - נהוג רק במרכזי העלייה לרגל הגדולים כמו טירופאטי, פאלני, סימהכאלאם וכו'.

אין לשיער הנגזז ערך דתי כלשהו, אלא זה המגולח, האדם המטוהר, הנכנס לתוך המקדש, ולא השיער. בטיירופאטי, שיש כל כך הרבה שיער חתוך - הוא נמכר לפיאות. שוחחתי עם מספר רבנים בנוגע לעניין זה

והבהרתי להם שהתגלחת היא טקס 'חילוני' לחלוטין, כמו רחצה ולבישת בגדים נקיים - לפני הכניסה למקדש בשביל עבודת האל".

שנת תשס"ד

הבירור שעליו סמכו מרנן השבט הלוי והגרנ"ק זצ"ל להתיר השיער מעיקר הדין

בשנת תשס"ד התעורר שוב הנידון, כפי ששמענו ממקור מוסמך שמי שהתחיל לעורר שוב הנושא בקרב הרבנים היה הג"ר משה שטרנבוך שליט"א, שנהיה הראב"ד של העדה"ח רק זמן קצר לפני כך, והוא היה היחיד מבין הפוסקים שגם בתש"נ לא הסכים להתיר השיער. כפי שמסופר ב'פאת קדמה' היתה אסיפת רבנים בעדה"ח בחוה"מ פסח, והגר"מ שטרנבוך כבר כתב את תשובתו לאיסור בער"ח אייר [כלומר עוד לפני שאפילו שלחו השליחים למקום].

כפי מה שמספר הגאון החיד"ו ווייס שליט"א דומ"ץ דסאטמר אנטווערפן, הוא נתבקש ע"י מרן הגאב"ד הגר"ט ווייס שליט"א לנסוע להודו כדי לברר את המציאות (כך סיפר בשיעור חוה"מ פסח תשפ"א בביהמ"ד סטולין ב"פ), אך החליט לשלוח את מר אמיר דרומי להודו לברר הנושא, וכתב לו כעשרים נקודות שעליו לברר, והיה בקשר הדוק עמו בכל יום מימי שהותו בהודו, ושמע ממנו דברים ברורים ביותר על כל המתרחש שם, ועל פי מה ששמע ממנו הסיק להתיר.

נביא כאן תמצית עדותו של דרומי.

תמצית הדברים מדו"ח שכתב לעצמו אמיר דרומי בעת שהותו בהודו

[הדו"ח המלא הובא ב'הכצעקתה']

"בעת המפגש הראשון בחנות הספרים של נמל התעופה של בומביי, שאלתי את האיש הקשיש המלומד על טירופאטי. הוא אמר לי שרבים נוהרים לשם כדי להראות מסירות להאל בטירופאטי וגם הוא עצמו, אך כי אינו הינדו, גם הוא הלך לשם. הוא אמר שאין מקריבים שיער, אלא שהסרת השיער מיועדת להנמיך ולהשפיל את האדם ללא פעולות של עבודת האל שאותן מבצעים רק לאחר גזירת השיער. אין משמיעים זמירות בעת או לפני גזירת השיער.

האדם השני שחקרתי היה תלמיד במדראס שאמר דברים דומים, וקבע שהיות שרוב העולים לרגל הם אנשים פשוטים מאוד, אומרים להם הכוהנים שגילוח שיער הראש מיועד לזכות אותם בברכת האלים אולם **בפועל נחשב השיער מכשול בפני הנפש, המונע ממנה מלעלות לרמה גבוהה יותר וזאת היא הסיבה האמיתית לגזירת השיער.**

האדם השלישי ששאלתי היה גם הוא בטירופאטי, שם הוא בילה את כל חייו. בעבר היה איכר בעל נחלה, אך כיום הוא סוכן ביטוח, גם הוא איש מלומד, אשר נדמה שהוא יודע היטב כל מה ששייך לעניין. הוא אומר שאין **כל תפילות טקסיות מיוחדות הנאמרות לפני או בשעת גזירת השיער.** כך הדבר משום שכל המתחם נחשב לקדוש ביותר ולפיכך אין צורך בפעולות נוספות בלוויית גזירת השיער. הוא אמר שהשיער לא נגזר בתוך המקדשים אלא מחוץ להם, לפני שהאנשים נכנסים לתוכם. הספרים הם עובדי מדינה, וכך גם בבתי ההארכה...

החדר נורא [=מגעיל]. ספרים רובצים על הרצפה, אנשים רובצים לפנייהם, גברים, נשים וילדים. ישבתי על ספסל באמצע והסתכלתי. **לא נאמרו כל תפילות, עד כמה שיכולתי לשפוט, הילדים צרחו בפחד, הנשים צחקו, הגברים היו שלווים.** אחדים מן האנשים נכנסו אל המקדש הקטן אשר נדמה היה לי שהוא עתיק מאוד ואולי התאספו שם בחדר. לבטח יש פסילי אלילים בתוך המקדש הקטן, אולם רוב האנשים שם נדמה שהתרגשו מטקס גזירת השיער ואינם נכנסים למקדש זה.

לאחר גזירת השיער, ממשיכים רוב האנשים בדרכם אל המקדש העיקרי הסמוך למבנה זה.

לאחר שצפיתי בכל זאת בדרכי החוצה, נכנסתי אל המשרד ושם ראיתי פקיד שעשה רושם חשוב. בירכתי אותו באדיבות וביקשתי רשות לשאול אותו שאלות. לאחר ששמע שבאתי מישראל [הזוכה לרוב בכבוד רב] ענה על שאלותיי.

כמה ספרים יש כאן - מאות אחדות.

האם נאמרות תפילות מיוחדות - לא...

בסך הכל ברור שאנשים מאמינים שהם אופרינג את שערם לאל-אליל שלהם. זאת אמונה עמוקה מאוד, הם surrendering את שערם לאל בתור "הקרבה וביטול עצמיות" [עברית במקור], ומקווים או מרגישים שכבר זכו לגאולה".

מתוך עדות אמיר דרומי בביה"ד של מרן הגרנ"ק

[עדותו המלאה מובא בקובץ אור ישראל קובץ ל"ו]

"אליל בעל כוחות וכו' (הקודם עוד לבודהה) שהי' צריך "להינשא" ולשם כך "לווה" את כל העושר וההון שיש בעולם, והתחייב להחזיר את ההלוואה בריבית וכו'. ומכיוון שזה קשה מאד להחזיר כ"כ הרבה, לכן אלו המאמינים בו ומכירים בכוחו מוסרים לו תוך כדי הכנעה דברים שונים (ראה בהמשך, שאלה 5) והוא גומל להם במילוי בקשותיהם ובהשפעת טובה וכו'.

הדברים שמביאים לו הם ממגוון רחב מאד: זהב, יהלומים, מזון מכל הסוגים כגון קוקוס, חמאה ועוד ובגדים. השיער הוא אחד מהדברים הניתנים לו, אלא שיש בו גם פן מיוחד של התבטלות לאור הערכתם את השיער.

הנהוג הוא שאדם נודר לאליל בנוסח: "אם תתמלא בקשתי... אביא מנחה/קרבן את השיער/מזון/זהב וכו'". את נדרו זה מביא הנודר לאחר מילוי בקשתו או אף קודם לכן...

שאלה: האם שאלת אותם אם אין הם רואים סתירה לכאורה בין הקרבן/מתנה שמביאים, לבין העובדה שאח"כ שיער זה יימכר בשוק לכל המרבה במחיר?

תשובה: ההבנה הכללית של כולם היא שכל מה שנותנים מתנה/קרבן נמכר או משמש את צרכי הפסל ומה שמסביב לו ישירות. הם חזרו ואמרו לי שמבחינתם הם נותנים זאת לפסל ובזאת **הועבר לשליטת הפסל** והסתיים תפקידם, ואנשי המקום, הנחשבים לשלוחי הפסל, הם המשתמשים בזאת לכל הצרכים הרבים של המקום.

צריך להבין שאין הם רואים בכך סתירה כלל, כפי שהסברתי שעצם אמונתם היא שהוא לווה את הכל וצריך הרבה ממון להחזיר, ובנתינתם הם בעצם עוזרים לו לממש את הבטחתו ולפרוע את חובו, ומכאן "יוחזר להם השפע וכו'", כך שאין כאן כל סתירה, זה בדיוק מה שאמור להיות...

שאלה: כאשר אחד מהם הולך לחנות לקנות זהב במטרה למסור מנחה/קרבן, אזי עצם הקנייה עצמה היא רק יוצרת אפשרות ליתן מנחה מאוחר יותר, אין עצם יצירת האפשרות - הקנייה, פעולה בעלת משמעות של הקרבה. ומכאן השאלה: האם התספורת בעצמה היא פעולת תספורת גרידא היוצרת אפשרות ליתן "הונדי" את השיער מאוחר יותר, או שבעצם פעולת התגלחת יש כאן משמעות, ואם כן - איזו?

תשובה: אין לי תשובה ברורה לזה... את השאלה בצורה החדשה שנשאלתי לא שאלתי אותם, אך ברור שעצם הורדת הנעליים, המנטרה (שם ע"ז) שאומרים בעת התספורת, וחזרה או חשיבה על שם הע"ז שלהם, מראה כי יש משמעות של פעולה חשובה מאד בעצם התגלחת."

חשוב להבהיר שמשום מה, בעדותו שינה דרומי מכמה דברים שכתב בדו"ח שלו, והאריכו בזה ב'הכצעקתה', וכעת נסכם בקצרה עיקרי הנקודות שבעדותו שלא היו נכונות. א'- בדו"ח כתב שכל המלומדים אמרו לו שאין השיער 'קרבן' ושאינו זה אלא הכנה לעבודת האליל, אבל לא העבודה בעצמה, אבל בעדות השמיט את כל זה, ואמר 'השערה' מדעת עצמו שכיון שהם מכנים את זה 'סאקריפייס' מוכח שכוונתם להקרבה. ב'- בדו"ח כתב שכולם אמרו וכך הוא גם ראה בעצמו שאין כל תפילה נאמרת בשעת התגלחת, אבל בעדות אמר שכארבעים אחוז אומרים שם האליל בשעת התגלחת וכארבעים אחוז חושבים על השם בעת התגלחת. ג'- בעדות הוסיף שכלי ההונדי שבו מניחים השיער הוא נחשב ככלי קיבול של האליל ומייחסים בו קדושה אלילית, אבל נתברר שטעה בזה, וכל זה הוא רק לגבי ההונדי הגדול שאצל המקדש הראשי, משא"כ ההונדי של השיער הוא סתם פח אשפה שאין לו כל חשיבות.

לאור עדותו של דרומי יצאו מרנן השבט הלוי והגרנ"ק זצ"ל במכתב שמבואר דעתם שאין איסור מעיקר הדין, ולכן "ישתדלו להחליף" הפאות שמקורן בודאי מבתי הע"ז.

וז"ל המכתב:

"יש בזה ספק תקרובת עבודה זרה האסורה בהנאה, אף שיש צדדים בהלכה בזה, דעתנו דעת תורה כיון שהדבר נוגע לפגם עבודה זרה החמור על כן אין להשתמש בכאלה מכאן ואילך. אלו שיש להם פאות שבאים ממקומות הנ"ל ישתדלו מאד להחליפם בפאות בלי חשש הנ"ל."

וביאר עצמו השבט הלוי זצ"ל במכתבו הידוע להגרשב"צ הערבסט שליט"א, שהפסק לא היה נבנה על הלכות תקרובת ע"ז, אלא על פגם הע"ז החמור, ושהפסק לא היה אלא על הפאות שידוע בוודאות שבאות מבתי הע"ז.

כמו כן קבלנו עדות מכמה רבנים [ביניהם הדיין הג"ר ישראל ברגר שליט"א] שכך בדיוק היתה דעת הג"ר נסים קרליץ זצ"ל, וכל שאסר לא היה מפני איסור תקרובת ע"ז, אלא מפני המיאוס.

מאידך, כמה רבנים הסיקו מתוך עדותו של דרומי שהשיער מותר אף לכתחילה, ביניהם הגאון החיד"ו ווייס שליט"א שהיה בקשר עם דרומי בכל יום שהותו בהודו [וכנראה תפס שבעדותו חלה שינוי ממה שבאמת ראה, וכנ"ל].

וכך גם דעת הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א, ראש ישיבת סלובודקה, כפי שכתב בן אחיו הג"ר יעקב לנדו שליט"א:

"אחר שהובאו עדויות מביה"ד של הגרנ"ק שליט"א, עבר אדמ"ו שיחיה על כל העתק גביית עדות שנכתב ע"י הבי"ד, ולאור מה שכתוב שם אמר שכל הנידון אינו מתחיל ואין זו כלל 'תקרובת', רק שהם מאמינים שיהיה להם ברכות וכו' בזכות שהם מחזיקים בהוצאות המקום ההוא, וכמבואר שם שהשערות הם רק אחד מהאופנים, והרבה מביאים כסף זהב וכל דבר הנמכר, ועפ"י כל התיאור שם מוכח דאין זה פולחן להקריבו לע"ז, רק נדבה ונתינה להחזקת המקום שבזכות זה הם מאמינים בישועות וכיו"ב".

יש להעיר לגבי הפסק של השבט הלוי והגרנ"ק, שהרי מפורש בש"ס (ע"ז מ"ג-מ"ד) שאין דבר כזה של פגם ע"ז להדיוט, וכל משמשי או נוי ע"ז ואפילו ע"ז עצמה שנתבטלו מותרין לכתחילה להדיוט, ואף התנאים השתמשו בהן. ועל כרחק דמה שהשבט הלוי והגרנ"ק אסרו לכתחילה היה על פי שהבינו מדרומי שיש עכ"פ איזה דררא של תקרובת, מכיון שלדבריו כלי ההונדי שבו מניחים השיער הוא כלי הקיבול של האליל שמייחסים לו כוחות אליליים, ולדבריו כשמשמשים במונח 'סאקריפייס' הכוונה ל'קרבן', וכן לדעתו עצם אמירת שם האליל בשעת התגלחת מוכח שעצם התגלחת הוא עבודה. ומכיון שכן, אף שמעיקר הדין הקילו [מכיון שסוף סוף מדבריו גם מבואר שזה יותר 'נדבה' מאשר 'קרבן'], הרי יש בזה מקום להחמיר. וכן מבואר מדבריהם בתחילת המכתב שמדובר ב'ספק תקרובת ע"ז'.

וזה דומה למבואר בריטב"א (ע"ז נ"א) לענין לחם אונים והאובלש שמניחין לפני הע"ז ממש, אלא שאינה דרך תקרובת אלא כמי שנותן לה פרס לכומריה, וכתב על זה הריטב"א: הרי הן מותרין למי שלא נזהר מפת של גוים, וכן דעת מורי הרא"ה ז"ל, וכן נהגו ברוב המקומות, וכן נראה ודאי להלכה, ועם כל זה שומר נפשו ירחק מהם. עכ"ל. ומבואר מדבריו דכיון שסוף סוף מניחין את הלחם לפני הע"ז יש בזה ענין של שומר נפשו ירחק מהם אף שמותר מעיקר הדין. וה"נ כיון שלפי דברי דרומי כלי ההונדי שבו מניחים השיער הוא כלי הקיבול של האליל שמייחסים לו כוחות אליליים, שפיר הו"ל כלחם שהונח לפני האליל שלא בדרך תקרובת - דשומר נפשו ירחק מהם. ונמצא דלפי המציאות הברורה שלפנינו שאין שום דררא של תקרובת, וכלי ההונדי שבו מניחים השיער הוא לא יותר מסתם פח אשפה לשערות, וכל שכן שלא מייחסים לו שום כוחות אליליים, א"כ יש לומר שאף לדעת מרנן השבט הלוי והגרנ"ק השיער מותר לכתחילה בלי שום פקפוק [וכל שכן לגבי הפאות שלנו שאין מקורן ידוע בוודאות מהיכן הן - א"כ על זה כלל לא דנו מרנן השבה"ל והגרנ"ק].

הבירור שעליו סמך מרן הגריש"א זצ"ל לאסור השיער

לאחר נסיעתו של דרומי נסע גם הדיין הרב אהרן דוד דונר שליט"א מלונדון בשליחות מרן הגריש"א זצ"ל ולהבחל"ח מרן הגר"ט ווייס שליט"א הגאב"ד דבד"ץ עדה"ח.

[ז"ל הרב דונר באסיפת הרבנים: חול המועד פסח דהאי שתא טלפנו לביתי מהעדה החרדית, לא הייתי בבית, והשאירו הודעה שזה נחוץ מאוד שאתקשר אליהם. התקשרתי לביה"ד, והיה שם רעש גדול, פתאום אחד בא לטלפון ואומר כאן מדבר טובי ווייס, הרב מירושלים, האם אתה יודע שיש בעיה בפאות, אמרתי האם כוונתכם למודה של פאות קאסטם? אמר לי לא, שאלתי האם הכוונה לבעיה של עבודה זרה? ענה כן. שאל אותי האם יש לכם מה לומר על כך, אמרתי הרי יש אצלכם את ר' משה שטרנבוך שהוא מרא דשמעתא, שאל אותי אבל אולי יש לכם מה להוסיף על כך, אמרתי אולי אני יכול לפלפל אבל אני לא בתוך הענינים. שמעתי שוב טומל (בלגן) גדול ולאחר מכן ר' טובי אמר, הבי"ד שואל האם תוכלו לנסוע להודו כדי לעשות דרישות וחקירות... הבד"ץ אמרו שאינם נותנים פסק אם לא יסעו לשם לברר הדבר. ר' טובי אמר לי כמה פעמים, ר' משה הוא תלמיד חכם ועילוי, אולי הוא צודק, אבל שבית דין יתנו גושפנקא זה רק אם אחד יסע לשם].

אמנם בעוד שמתוך עדות אמיר דרומי הסיקו להיתר מעיקרא דדינא, כמבואר במכתב מרנן השבט הלוי והגרנ"ק זצ"ל [ומסקנת הגר"ד לנדו שליט"א וכמה פוסקים מובהקים היתה להתיר אף לכתחילה על פי עדותו של דרומי], הצליח הרב דונר לשכנע את מרן הגרי"ש זצ"ל שמדובר באיסור תקרובת ודאי, ועל פיו יצא לאסור השיער.

תמצית עדותו של הרב דונר לפני מרן הגרי"ש זצ"ל

נביא כאן תמצית עדותו אצל מרן הגריש"א זצ"ל, מתוך ההקלטה, עם הערות [העדות המלאה הובאה ב'הכצעקתה']:

"רא"ד: שאלתי אותם למה אתם מסתפרים, הם אמרו "אני נותן לו את השיער". להכניע? איזה להכניע, נותן את השיער¹.
חלק מהם אומרים: האליל הזה ששמו בִּלְאִג². אוהב שער³, וזה מה שרוצה. אחד מהשמות של האליל וישנן. הוא באלאג³, והם אומרים שבלאג³. אוהב שיער.

² זה לא קשור במיוחד לשיער, זהו הכינוי המקובל של האליל ויש... בצפון הודו [בכל איזור יש לו שם מקובל אחר, ראה בספר טירופאטי ובלאג³].

³ ראוי לציין שמדבריו באסיפת ששים רבני

¹ הרב דונר הוכיח מביטוי "נתינה" שהם נותנים את זה לאליל. אבל כבר נתבאר מכל המומחים והכומרים שאין כוונתם בזה לנתינת עצם השיער, אלא לנתינת המסירות נפש, ונתינת השוויות לבית הע"ז.

הרב אפרתי: למה רק באלאג'.. אוהב שיער ולא וישנ'?

הרא"ד: כמעט אף אחד לא ידע. אבל הרבה אמרו 'בלאג'.. אוהב שיער'.

הגרי"ש: זאת אומרת שנותנים לו את השיער מתנה?

הרא"ד: למתנה. הוא לא צריך לקחת את זה בידים, וזה כמו שמביאים לו אוכל [לא ברור כ"כ המשך דבריו].

א"כ למה צריך לעשות את זה כאן, תסתפר בבית ו"תן" לו את השיער. אמרו לי מה אתה מדבר?! זה נעשה דוקא כאן, כי כאן הדירה שלו.

אחרים אומרים: צריך לתת לו כסף, ואין להם כסף, אז הם נותנים את שערם, שהרי מוכרים אותו ומקבלים עליו כסף.

הרב אפרתי: אבל אומרים שאוכל וקטורת מביאים לפניו, ואפילו בע"ז שבחדר שבתוך בנין התגלחת יכולים לתת אוכל, אבל שיער עושים במקום אחר. אז מה יגרע חלקם של השיער של העניים שכלל לא מובא לפניו?⁴

הרא"ד: אני לא בקי. אצל האליל כשלעצמו יש כמה טקסים של תקרובת, הם מלבישים אותו וכו', אבל אין לזה שייכות לאנשים פשוטים. האנשים פשוטים רק יכולים להכניס מעות או מרגליות להונדי הראשי שאצל הטמפל, ולא מכניסים לשם אוכל. כמדומני שאין מקום מיוחד לתת לאליל אוכל מלבד בפניו. אבל מכל מקום יכולים לשמוע שזה גם תקרובת, שהרי יש עד אין שיעור עבודות שעושים גם בכל השטח.⁵

הגרי"ש: אז אמרת שיש שני אופנים, אופן ראשון שמסתפרים כי הוא רוצה, כי יש לו הנאה שמסתפרים בשבילו [רא"ד: כן הוא אוהב שיער]. ואופן שני שנותנים את זה מתנה בשבילו [רא"ד: זאת אומרת למכור בשבילו].

ע"י כל הכמרים והמומחים, ולא נזכר אצלם בשום אחד מספריהם וכתביהם, ואף לא באתרי האינטרנט שלהם.

⁴ כלומר, אף לדברי הרב דונר שיש לפעמים שמקריבים שלא לפניו, אבל אין דבר כזה שיקריבו דבר מסוים 'רק' שלא לפניו, ואף פעם לא מובא בפניו.

⁵ טענו בחטין והודה בשעורין. השאלה היתה שאף לדבריו הרי כל הקרבנות 'גם' מובאים לפני האליל ואילו השיער לא, וענה שיש 'עבודות' שנעשים רק שלא לפניו, אבל עבודה מאן דכר שמי', הלא בתקרובת אנו דנים כאן.

ניו יורק משמע שרק שמע מאחד מהם שהאליל אוהב שיער. עכ"פ לעצם הענין, אין אנו יודעים דרך כמה מתרגמים עברו דבריהם עד שהגיעו לרב דונר, [ובעדותו לפני בד"צ העדה"ח וכן באסיפת ששים רבני ניו יורק העיד הרב דונר שלא דיבר עם המון העם ישירות, אלא תמיד דיבר ע"י המתורגמן, ונתברר שהוצרכו לתרגם דרך כמה שפות], ויתכן שכוונתם היתה שהאליל אוהב את "גילוח" השיער, או ה"שוויות" של השיער, וכפי שהרב דונר בעצמו בהמשך הדברים אומר שהאנשים לא יודעים איך להסביר עצמם. ועכ"פ ברור שהמושג הזה ש'האליל אוהב את עצם שיער' מופרך

הרב אפרתי: אבל הרי לפני ארבעים שנה היו זורקים את זה לזבל?⁶
 הגרי"ש: הדאגה שלי מה היו עושים עם זה לפני ארבעים שנה? אבל
 השאלה היא כך, כשרוצים להגדיר אם יש לזה דין של תקרובת, לפי האופן
 השני - איזה תקרובת זה? הוא הרי לא מתכוין שבזה שמניח את זה שם
 הוא עושה כמו הקטרה, הכונה אינה אלא שהוא נותן לו **מתנה של הערך של**
השיער.

רא"ד: **בגלל שהוא 'שוחט' את השיער**, למה שזה יהיה שונה ממקל, הוא
 'שוחט' את השיער שלו כדי לתת לו, זה העבודה שלו, הוא נותן את עצמו
 לשחוט, **זו שחיטת שיער.**

הגרי"ש: אבל הרי השחיטה צריך להיות... שחיטה היא עבודה.
 הרא"ד: זו עבודה, הוא מניח עצמו לשחוט.
 הגרי"ש: הוא רוצה את הגילוח?
 זה לפי האופן הראשון... אם יש לו הנאה מעצם...
 רא"ד: אם זה רק בשביל לתת את השיער שיסתפרו בבית ויביאו את
 השיער לשם, **התספורת היא העבודה.**

הגרי"ש: אז הוא הכוונה הוא לעצם התגלחת?
 הרא"ד: **זו עבודה בפניו, ששוחט את השיער בשביל לתת לו, כמו**
ששוחטים בהמה, הוא שוחט שיער ככה אני מפרש, הוא הרי גוי. אני שאלתי
 הרבה אנשים ללא שיעור למה עושים את זה כאן, תעשו את זה בבית
 ותביאו שיער, וכולם אמרו מה פירוש, עושים את זה כאן. הם גויים ובודאי
 לא השתמשו במילים 'שחיטה', ומשבירת מקל הם לא יודעים, אבל הוא
 יודע שפה עושים את זה.⁷

הגרי"ש: זאת אומרת שהכוונה היא התספורת עצמה?
 רא"ד: מכיון שהשליח שנסע לא דיבר עם הספרים אז שאלתי את
 הספרים מה אתה מתכוין. והנה זה ברור שבשעה שמסתפרים מתכוונים

⁷ הרב דונר הוכיח מהעובדה שלא מתגלחים
 בביתם שזו עבודה של שחיטה. והוכחה
 זו תמוהה ביותר, שהרי אף אם נימא
 שהגילוח בא כדי לוותר על היופי
 ולהכנעה הרי שפיר מובן שרוצים לעשות
 את זה במקום קדוש דוקא, ואיזו הוכחה
 יש מכאן שהגילוח הוא עבודת שחיטה.

⁶ רוצה להוכיח מזה שעל כרחך עצם השיער
 הוא תקרובת. הוכחה זו לוקה
 בחסרון ידיעה בסיסית בדת ההינדו,
 שכתוב מפורש בספריהם שענין התגלחת
 הוא להסיר העוונות לפני הכניסה למקום
 קדוש; ובכן, אף שלא מכרו השיער עדיין
 התגלחו - לא בתורת תקרובת, אלא
 להיפוך, בתורת 'סילוק' השיער.

אליו, הוא לפעמים אומר את השם, לפעמים חושב את השם, אבל זה ברור שבשעת מעשה הוא חושב; וכשהוא מתיישב הספר לוקח את הידים של המסתפר ומניח אותן כך [על הלב], צריך לשבת בצורה מסויימת, זה לא סתם שהולכים לספר וצוחקים, זו עבודה שלמה.⁸

שאלתי ספר מה אתה מתכוין? אמר - אני הרי מקבל משכורת על זה...

אבל הרי הוא יודע ברור למה הם באים ומה הם עושים, האם נימא שהוא מפגל כשהוא חושב מעבודה לעבודה... [את זה אני לא יודע]. אבל הוא יודע בודאי שזו עבודה, והוא משלהם, והוא נהנה, הוא אמר לי, אני נהנה, הלא זה הדת שלי, הוא לא מנקה אשפה, הוא לא סתם ספר ברחוב⁹, הוא חלק ממה שהאליל נהנה¹⁰. הוא לא אומר את השם של האליל אלא המסתפר, אבל הוא יודע שזה עבודה. ושאלתי הספרים למה עושים זאת, ואומרים בודאי עושים זאת בשביל שרוצים לעשות העבודה¹¹, אבל האם הוא עצמו מכוון לעבודה כמו הכהן, זה לא. אבל הוא יודע שזו עבודה והוא עושה את זה.

א"ד ובין שישים הרבנים מניו יורק ומשאר מקומות, שאלנו לו כמה פעמים אם שמע ישיר איזה ביטוי כלשהו מפי המגלחים, ודחקנו אותו על כך והוא לא ענה שום דבר, רק מה שאמר בשמם שעושים לקבל שכרם, וברור כחמה שאילו שמע מפהם מה שאמר בשמם למרן שליט"א היה מגיד אותו לנו אז, כי לא לכבוד היתה לו השתיקה. וכמדומני שבמשך הפגישה אמר שספר אחד הביע שהוא עושה מלאכת הקודש או איזה ביטוי חלש הדומה לזה, וכמובן שאין במשמעות אלה כלום, אלא אצל מי ששומע בכל קול עלה נידף מה שרוצה לשמוע...

¹¹ מתוך דבריו דלעיל הרי מוכח שהם לא אמרו לו שהם עושים זאת בשביל שרוצים לעשות עבודה, אדרבה השיבו שמקבלים תשלום, אלא שמכיון שהרב דונר הבין מהם שעדיף להם להיות ספר לתגלחת דתית מלהיות סתם ספר ברחוב, הוא שפט מזה שהם רוצים לעשות 'עבודה' לאליל...

⁸ זו עובדה לא נכונה לחלוטין; כל מי שהיה באולם התגלחת יכול להעיד שיכולים לישב איך שרוצים, ואין צורך לשים את הידים על הלב בשעת הגילוח, ואין שום מצב של "עבודה שלמה" כמו שמתאר הרב דונר, ויכולים להיווכח בכל זה מהסרטות התגלחות.

⁹ כבר נתברר שהם סתם ספרים מקצועיים השייכים לאיגוד הספרים שברחבי הודו, ובשאר מקומות בעולם אף מתגלחים אצל הספר המקומי שלא שיך לדתם.

¹⁰ באסיפת ששים רבני ניו יורק העיד הרב דונר שכאשר שאל הספרים האם מכוונים לאליל בשעת מעשה הם ענו לו שמקבלים תשלום, אבל יודעים למה האנשים באים ומסדרים איך שישבו. אלא שהרב דונר הוסיף מעצמו שהם גם כן חלק מהפולחן וכו', אבל כל זאת הוא רק השערה שלו, וכאשר הרבנים לחצו עליו שיבהיר על מה הוא מבסס השערתו שהם חלק מהפולחן לא היה מה להשיב, וכמו שכתב הגר"י בעלסקי זצ"ל למרן הגר"י ש: והנה כשהיתה הפגישה בין הרב

הגרי"ש: כל זה אפילו לפי האופן השני שהם מתכוונים למתנה?
 רא"ד: זה ברור שבין אם זה בגלל שהוא אוהב שיער, ובין אם בשביל מתנה, זה ברור שהתספורת עצמה היא חלק מהמתנה, לא רק סתם שנותן את השיער, אלא ההסתפרות היא חלק מהמתנה, זו עבודה גמורה. והספרים יודעים את זה. אלא בהלכות כוונה אולי חסר להם, בהלכות לשמה בקרבן צריך לשאול אצל הבריסקער'ס אם זה נחשב כוונה...

מה יש לאליל מהשיער, אז אומרים שיש לו כסף, אתה לא יכול לדחוק אותם...

הגרי"ש: הרי כסף איננו הקטרה. יש לנו כלל שאין הקדש לע"ז.
 רא"ד: גורנישט.

הגרי"ש: השאלה אז מה זה פה, האם הוא מקדיש לע"ז בשביל לתת לה כסף? איפה יש כאן הקטרה?

רא"ד: ה'שחיטה' של השיער זה בטוח שזו עבודה אצלם, לפי דעתי השחיטה של השיער ודאי עבודה היא אצלם.

למה דוקא שיער, הוא אוהב שיער ושוחטים לו שיער, למה, להבדיל, שוחטים קרבן לקב"ה, כי אומרים שהקב"ה אוהב קרבן, תסביר למה אוהבים למעלה קרבן - אתה לא יכול להסביר, הם אנשים פשוטים אז הם מסבירים שהוא אוהב כסף¹², זה הפירוש שלהם באליל שלהם.

הגרי"ש: זאת אומרת שאצלכם ברור שזו תקרובת?

רא"ד: כן, זו שחיטת השיער לע"ז, אני לא רואה שאפשר להשתמש מכך שזה לא תקרובת.

הגרי"ש: אני מקודם אחזתי שהמטרה היא שהם רוצים לתת מתנה של השוויות כדי שיהי' לשלם חובות, יש לזה שייכות לתקרובת!?
 רא"ד: את זה היו צריכים להכניס בהונדי של התרומות¹³.

לאחר שכבר נתברר שספרי דתם וכמריהם כולם אומרים שהשיער לא ראוי להיות תקרובת מחמת טומאתו, והתגלחת איננה אלא הורדת הגאווה והיופי - אזי בודאי יותר מסתבר שאותם שאומרים שהאליל אוהב שיער - הם שלא יודעים איך להסביר את עצמם.

¹³ דבריו תמוהים, דאדרבה טפי יוקשה זה על הצד שהשיער תקרובת, שהרי את

¹² לדברי הרב דונר חלק האנשים שאמרו שזו רק נדבה כספית פשוט לא ידעו איך להסביר את עצמם, ותמוה, שהרי באותה מידה יש לומר בדיוק להיפך, שאותם שאמרו שהאליל אוהב שיער לא ידעו להסביר את עצמם, ובאמת כוונתם היתה רק שאוהב מה שמוסרים את נפשם ומוכנים לוותר על השיער בעבורו, או שאוהב את הרווחים של השיער. ובמיוחד

הרב אפרתי: אבל קודם ארבעים שנה זה הלך לאשפה?
 הגרי"ש: אם לא היה לזה שום ערך ודאי זה היה תקרובת, אבל עכשיו,
 אדרבה, שיש לזה שוויות אז זה דרך לתת מתנה, ואיך זה נעשה תקרובת?
 רא"ד: אדם פשוט אם תעמיד אותו לקיר, הוא הרי נראה כמשוגע, אז הוא
 אומר גם שזו מתנה, מה יודע אדם פשוט מהרחוב ...¹⁴
 הגרי"ש: זאת אומרת שני דברים: א' שמה שעושים את זה - זה איזה
 כבוד כזה ל...
 הרב אפרתי: הענין של הכנעה שכתוב בכל הספרים שהתגלחת היא
 הכנעה - אף אחד לא אמר?
 רא"ד: אף אחד לא אמר כזה דבר.¹⁵
 ר' אריה אלישיב: סתם האנשים שמסתפרים או שברחוב אומרים כך
 שזה עבודה?
 רא"ד: אה, אה, הגלחים, האנשים המודרניים היום, הם מתביישים קצת
 במודה הטפשית הישנה כנראה, הם אומרים, נכון. אני דיברתי עם גלח מאוד
 אינטליגנט באנגליה, הוא אמר, לא, הוא אומר, זה לא קרוב לאליל, לא, הם
 מכניעים - הם מתביישים.¹⁶
 מרן הגרי"ש: ולמה השיער?
 רא"ד: לא, כי לפי דבריו, כי כשהוא משתחוה לאליל, מה הוא נותן לך.
 לא אני לא מתכוין לאליל, אני לא משתחוה בכלל לאליל, הוא רק מזכיר לי
 שיש אליקים [=כלומר, הכומר המודרני משקר].
 מרן הגרי"ש: מה הוא חושב, מה הוא עושה?

משיחים לפי תומם באופן חפשי, ואצ"ל
 שכך נשמע מפי כל הכמרים. אמיר דרומי
 הביא בדו"ח שלו ובעדותו בשנת תשס"ד
 ששמע כן מהרבה מתגלחים, ואף מסכם
 את הגילוח כ"הקרבה עצמית", וכן ר'
 גרשון וועסט מעיד ששמע כן מהרבה
 מהם.

¹⁶ זו השערה של הרב דונר שאין לה כל
 בסיס, ואדרבה, הם לא מסתירים
 שמקריבים קרבות לאליל [ושקוראים
 לפניו את העיתון בכל יום], ודוקא כלפי
 השיער אומרים פה אחד שאינו ענין של
 תקרובת.

שאר הקרבות הם מקריבים לפני האליל
 על טס מכובד של כסף או זהב, או
 מקריבים אותם על מזבחות של אש
 בחצר המקדש, ולמה גרע חלקו של
 השיער שאפילו לא שמים אותו בטס
 מכובד, אלא הולך ישר לפח האשפה?

¹⁴ שוב פעם הרב דונר פשוט שיער ובדה
 מלבו מה כוונת דברי המתגלחים, והוא
 מבהיל הרעיון.

¹⁵ טעם ההכנעה כתוב בחיבורי המקדש
 ובאתרי האינטרנט שלהם, ואף המון העם
 מצהירים כולם שזה להכנעה, וניתן
 לראות באתרי האינטרנט שלהם שבהם

רא"ד: זאת אומרת, כשהוא משתחוה לאליל, מה יכול חתיכת עץ לתת לך? הוא אומר לא, חתיכת העץ מזכירה לי שיש למעלה אל עליון ואני משתחוה לו. הסוג האלה מתביישים קצת עם העסק של המודה הישנה - וסוג אנשים אלה אומרים שזו רק הכנעה".

על פי דברי הרב דונר הגרי"ש יצא בפסק הלכה לאסור השיער.

כמו כן הרב דונר העיד לפני בד"ץ העדה החרדית [התמליל של העדות מובא ב'הכצקתה'], וגם הם יצאו בפסק לאסור את השיער [יש לציין שבשיחה מוקלטת של הרב דונר עם אחד הרבנים לאחר האסיפה בבד"ץ, הרב דונר הצהיר שהגאב"ד ר' טובי' שליט"א לא רצה לאסור, למרות עדותו].

ואמנם כמה וכמה רבנים ופוסקים התעמקו אז בכל הנושא, והסיקו שהבירור של הרב דונר היה לקוי ביותר, ובאמת שהמעין בעדותו יראה איך שבמקום להיות עד הוא הפך להיות דין, ולכל העובדות שהעיד עליהם הוא גם הוסיף את הפרשנות שלו, והוא אמר את הפרשנות שלו בביטחון עצמי גדול ביותר, ובכך הצליח לשכנע את מרן הגרי"ש זצ"ל.

כמו כן ידוע שמנעו מתלמידו של הגרי"ש, הג"ר דוד ארי' מורגנשטרן שליט"א [שהוא היה זה שעליו סמך הגרי"ש בנוגע לנושאים התלויים במציאות] להיות נוכח בשעת עדותו של הרב דונר [וכן בהמשך מנעו מר' צבי ויסמן נ"י להופיע לפני הגרי"ש להעיד עדותו].

הבירורים שעליהם סמכו הפוסקים בשנת תשס"ד להתיר השיער

כאמור, הרבה פוסקים מובהקים שחקרו את הדברים לעומק גילו שעדותו של הרב דונר היתה לקויה ביותר, ונביא כאן חלק מהפוסקים המפורסמים שביררו את הדברים והעלו אותם על הכתב.

הגר"י בעלסקי זצ"ל

ז"ל הגר"י בעלסקי זצ"ל במכתבו להגר"ש זצ"ל (שולחן הלוי סי' כ"ח):

"מאחר שהעידו ומסרו המון אנשים וכולם כיוונו לדבר אחד, ביניהם בעלי תשובה ילידי הודו, ביניהם גרים בני כמרים והרבה כמרים עצמם, ומומחים ופשוטי עם, נקטו לדבר פשוט שדרך פעולתם בסביבות האליל היא כך: עולים לבנין התספורת שבגובה ההר סמוך להיכל האליל ושם עושים תגלחת. כולם אמרו שתועלת התגלחת היא להשפלת הגאווה והיופי, ואף שתמצא לומר שיש בתגלחת עצמה עבודה לאליל, לית בזה דין

תקרובת, דהרי הפעולה הנקובה היא מעשה ההתגלחות בגוף האדם, לא הקדשת השיער ע"י התגלחות, רק פעולה בגוף. ומה שמשתמשים בשיער אח"כ לטובת האליל אין בו כדי לאסור, כי אין כאן לא דבר הקרב בפנים ולא עבודה כעין פנים...

בעת כתבי כל זאת שוחחתי עם אדם חשוב ויר"ש, שעסקו עם יבואנית מהודו שהיא מאמינה אדוקה באלו הפסלים והאלילים, והיא נוהגת במנהגיהם והולכת לשם כל שבועיים שלוש, והלה סידר לי שיחה עמה, והיא אמרה שמי שיעלה על הדעת שמקריבין שיער באיזה צורת קרבן או הקדשה, אם הוא מהם הוא בוודאי שוטה גמור, כי השיער אצלם דבר טמא ונבזה, ולכן מגלחים אותו להשפיל הגאווה ולעקור אהבת היופי, וח"ו להביא איזה שיער לתוך הלפני ולפנים שלהם, ובית התגלחת הוא רחוק יותר מחצי מיל מהיכלם כדי להבדילו ממנו. וסיפרה שרוב ילדיה הביאה לשם כשהיו בני שנתיים, ויודעת מאוד מה זו סיבת ההתגלחות, והטעם אך ורק כהנ"ל. והפעוטה הגרה אצלה פה, הביאה אצל ספר בניו יורק ושם התגלחה, וזה אותו הדבר ממש שעשתה עם הגדולה שמה, אלא ששם על ההר "הקדוש" יותר מסוגל לחשוב עם השפלת הגוף מפני האווירה השורה שם. והוסיפה שכל חבריה ומכריה ההודים לעגו על מה שנתפרסם שהיהודים הוציאו רינון על דבר שפשוט אצלם להיפך, ואין אף אחד ששמע דברים מוזרים כאלו וכו'".

הגאון בעל משנה הלכות זצ"ל

נביא כאן תמצית הבירור של הגאון בעל משנה הלכות זצ"ל (שו"ת משנה הלכות ח"ט

סי' קט"ו):

"אביא בקצרה מציאות השאלה, כפי מה שדרשנו וחקרנו בעצם עבודה זרה שלהם: דברתי עם שלשה כמרים מאמונתם, מכמה מקומות ברחבי ארה"ב, ושאלתי אותם במהות עבודתם, ולאחדים מהם אף הסברתי שאני רב המייצג את אחינו בני ישראל ודתם, ורציתי לשואלם כמה שאלות מאמונתם, ובעיקר על הדבר הזה שבאים לשם נשים ואנשים לגזוז שערותיהן, מה ענין הזה ומה טעם יש בו, ואם גם פה באמריקה מתנהגים כך.

ואמרו לי דברי תיפלות שאין בדעתנו להעלות על הכתב, ואך תוכן הדברים מה שנוגע לנו אכתוב בקצרה: בני הדת הזו מאמינים שיש מין 'אנרגיה' - כח שיוצא מן האדם [שהם מכנים "קארמה" בלע"ז] שמשפיע

עליהם, והאדם צריך לעשות רק טוב, וכשאינו עושה הטוב, הרע מייסר את עצמו ונתהפך עליו רעה תחת רעה וכו', עפרא לפומייהו. וכשהאדם רואה שצריך לתקן עצמו מפני שמפחד שתגיעהו רעה, או שכבר קיבל הרבה טובה בעולמו ורואה שלא עשה טוב עד כדי כך שיהיה ראוי לקבלת הטוב הזה, אז תרופתו לשבר את גאוותו ולהשפיל את עצמו, ומכיון שהשיער הוא היופי של האדם ובהוא מתגאה, לכן מבזה האדם הזה את עצמו על ידי גזיזת שערותיו, ובכך סרה ממנו הגיאות.

ואמרו עוד שפה באמריקה ישנם גם כן הרבה תיפלות כאלו, וגם ישנם כאלו שגוזזים שערותיהם ע"י ספר, ככל מה שעושים בהודו, אלא שכאן הוא בזעיר אנפין נגד הודו, שמשלמים סכום לבית העבודה זרה לטובת הע"ז ואח"כ הולכים לספר הסמוך שאינו קשור כלל לתיפלה שלהם ושם מגלחים את שערותיהם, ולפעמים משאירו שם ולפעמים לוקח המסתפר את שערו לבית הע"ז, וכן אמר לי ספר אחד מפה [פנסילבניה] כשדיברתי עמו. ושאלתי את הגלחים, מדוע באים ההמון להסתפר בטירופאטי - מקום הע"ז שלהם, הלא אפשר לעשות זאת בביתו או במקום מגוריו, וענו לי שבאמת אפשר לעשות כך גם בבית, ויש אמנם יחידים העושים כן, אך רבים מהנודרים רוצים להשלים עצמם ולקיים התגלחת קרוב למקום התורפה שלהם שהוא יותר חשוב. ומיהו לא מסתפרים במקום התורפה ממש שבו עובדים לעבודה זרה ומקריבים לה, ואין זה מן הכבוד להכנס עם השערות ולהסתפר שם דהוי זלזול, והגזיזה לא היא אלא הכנה ליכנס למקום התורפה ממש. וגם ישנם עשירים שאפילו בעיר של הע"ז עושים כן בביתם או במלון, ולא עם שאר ההמון בבית העבודה זרה עצמה.

וחקרתי את הכמרים כמה פעמים, האם גזיזת השער הוא באיזה אופן כעין קרבן שמקריבין, והכחישו את זה לגמרי, שבדת שלהם אין מקריבין שערות. והסיבה של הגזיזה הוא לשבור את גאוות האדם ולהכניע ולהשפיל עצמו, וזוהי ההכנה שעושים כדי שיוכלו להכנס למקום העבודה זרה, והשערות שמשאירין לאחר הגזיזה אין עושין עמהן שום הקרבה והוא נשאר להכומר או להספר. ואצלם תקרובת שמקריבים לפני ע"ז הוא רק פרחים או פירות או אגוז קוקוס וזה מה שהאליל אוהב, אבל שערות שהם מותרות הגוף ודבר שמא אצלם כצואה, לא יעלה על הדעת שיקריבום לפני האליל.

עוד אמרו, שמנהג זה של התספורת במקום העבודה זרה התחיל רק לפני כמאה - מאה וחמשים שנה או קצת יותר, ולכן לא נמצא בספרים

הישנים של כתביהם ואמונתם שום דבר מזה כלל. ודברים אלו ביררתי בעצמי מפי כמה כמרים שלהם.

בינתיים חיפשו כמה מלומדי הכולל כאן והביאו לפני כמה ספרי פיסול ומאמרים שלהם מענין גזיזת השערות של דתם, וכולם כותבים שתספורת השערות היא ענין של 'תיקון' עצמו ונפשו, ולהבדיל - כנדר של נזירות, ועי"ז מתחדש ומרגיש כמו בריה חדשה, והכתב מחזק את מה שאמרו בע"פ.

והנה הגרי"ש אלישיב שליט"א סמך על הבירור של ידיד נפשי הרב הגאון אהרן דוד דונר שליט"א דיין בלונדון, שנסע במיוחד להודו, לעיר ששם מקום קבוע לעבודה זרה הזו, ובירר הסוגיא בכל פרטיה ודקדוקיה, ומפי עדותו יצא לו שמקום הגילוח כולו ע"ז וגם השערות הם תקרובת ע"ז. ובשמעי זאת מיד בעש"ק בהר בחוקותי צלצלתי ללונדון ודברתי עמו, ודיווח לי כל מה שראה שם ואת דעת מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א.

ותוכן דבריו, שעל ההר ישנו בנין מיוחד שבו גוזזים את השערות, ושאל מהנגוזים, והרבה מהם אמרו לו בפירוש שחושבים לשם ע"ז ונותנים את שערותיהם לאדון שלהם שהוא 'אוהב שערות' כלשונם, וראה לזה שזה לע"ז ממש ולא רק מטעם הכנעה וכדו', כי ישנן נשים שאינן רוצות לחתוך את כל שערותיהן, ולכן מניחות לחתוך רק כמה שערות מצד זה שבראשן ועוד כמה שערות מן הצד האחר, וגם בשעת הגזיזה מתפללים תיפלה קצרה כאותו תיפלה שהם אומרים כשמקריבים תקרובת פרחים ופירות לפני האליל, נמצא שעצם הגזיזה נעשית לשם הקרבה לע"ז.

ושאלתי את הגרא"ד דונר שליט"א, אם שאל את גם הכמרים עצמם מה דעתם בזה, וגם אמרתי לו מה שהכמרים אמרו לי במפורש שאין זה הקרבה כלל, והשיב לי שגם הוא יודע שכך אומרים הכמרים, ולפני שנסע לשם גם חקר מכומריהם וספריהם וידע מכל הנ"ל, אבל בהיותו שם לא שאל מהם משום שהכמרים הם אפיקורסים, שאומרים שאין בזה שום הקרבה או עבודה, וכן כל אנשי המדע ביניהם מתביישים באמונות ופעולות כאלו, ולכן נותנים טעמים הנשמעים יחסית הגיוניים למעשיהם המשוניים.

והנה לפענ"ד, אדרבה, עיקר הבירור היה צריך להיות ע"פ דבריהם של כומריהם, שחשוב מאד לדעת דעתם בזה. וכיון דכוהניהם נשאלו על ידינו וענו כולם כמסיחים לפי תומם בדרך שלא נוגע להם, ובפה מלא מכחישים כל דין הקרבה בקיצוץ שערות, וכן כל ספריהם מעידים כן שאין דרך עבודתה בכך, הם הם שיודעים בטיבה של עבודה זרה שלהם, שהרי הם עובדיה, והם הקובעים בעבודה זרה הזו כיצד לעבדה, וההמון נמשך אחר

דעת הכמרים, וזו העדות שקובעת להם ולנו. ועלובה עיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה...

ומה שס"ל להרא"ד דונר שליט"א שכל כמריהם וחכמיהם מעלימים את השעם האמיתי מאתנו, שגזיזת השערות היא תקרובת לאליל, אתמהה, הלא שאר דברי שטויותיהם אינם מעלימים כלל וכלל, ומספרים הם שהאליל אוהב פרחים ואגוזי קוקוס, ושהאליל לווה כסף לצורך נישואיו ואין לו לשלם את הרבית ולכן הם נותנים לו מתנות לשלם את החובות שלו, וכיו"ב עוד שאר דברי הבל שאין להעלות על הכתב ועל הדעת, וא"כ מדוע שלא נסמך עליהם בכל דבריהם ונאמר פלגין דיבורא, שבחלק מן הדברים הם בושים ומשנים עדותם ובחלק הם מעידים את האמת. ובאמת כל מעשה העבודה זרה הם הבלי הבלים, אבל כל זמן שעובדים אותה הרי זו עבודה זרה והם הבעלים. ולפ"ז ליכא מקום לאיסור, ואין בשערות שום איסור תקרובת ע"ז. ומה שטוען שנמצא לפעמים שאחד שעולה לאולם ע"ז לוקח כמה שערות ואח"כ מחזיר אותן, אינו כדאי להתייחס לכך, דאדרבה כיון דכמעט כולם אין נוטלים שערות לשם, וגם מי שכן לוקח - אינו לוקח אלא מעט שערות, וגם הכמרים אומרים שבנימוסיהם אין להביא את השערות לפני הע"ז, ממילא נראה שאין זה דרך עבודה, וזה שלקח מקצת שערות - או שטעה או לאיזה כוונה אחרת עושה כן.

שוב דברתי עם אחד שגר שם במקום הע"ז כמה וכמה שנים והיה שם מאות פעמים [ה"ה ר' צבי וייסמן מקליפורניה], והעיד לפני שאין הגוים מחשיבים זה לתקרובת כלל וכלל, אלא רק ענין של הכנעת עצמו וכדומה, והעבודה זרה שלהם הוא הפסל הגדול שמונח בבנין מעבר לרחוב ושם מקריבים מה שהע"ז 'אוהב' - פרחים, פירות והעיקר - הרבה ממון... וגם מרחיצים וסכים אותה וקוראים לפניה העיתון היומי [וכתבתי זאת כי כל ליצנותא אסורא בר מליצנותא דע"ז], אך אין לזה שייכות כלל לגזיזת השערות. ומה שבא הגרא"ד דונר שליט"א למסקנתו הוא משום שהמתורגמנים שלו תרגמו מהשפה המקומית להינדו ומהינדו לאנגלית ובכהאי גוונא קשה להגיע לתכלית האמת, ובלשונם המקומית [שנקראת טמיל] אף קורים למעשה תגלחת זאת "התקרחות" ואין קורים למעשה זה "הסתפרות", שעיקר מעשה זה הוא להיות קירח בלי שערות ולא שהשערות הם דבר חשוב שעולים לתקרובת או כיו"ב.

ומה שקצת מהנשים מניחים לגוז רק קצת מהשערות, הוא מטעם שמתביישים להתגלח לגמרי, ובזאת שגוזזים קצת מהשערות מראים רצונם

להכניע את עצמם לפני האליל במדת האפשר. ועכ"פ נמצא שהעדות מוכחשת היא. ושוב קבלתי תשובה מהרה"ג חיים יוסף דוד ווייס שליט"א דיין באנטוורפן, שגם כן שלח שלוחים להודו, ונתברר לו שאין המקום הזה שגוזזים שערות מקום ע"ז ולא תקרובת, והשערות נגזזות באולם אחר שאין שם שום תקרובות.

והנה בדין האולם שגוזזים שם השערות, לפי מה שהבנתי מדבריהם נראה פשוט שאין לו דין ע"ז, ואדרבה הוא האולם שמכינין עצמן לע"ז, ולכן פושטים מעליהם כל מיני טומאה ומכינין עצמן ליכנס לע"ז, ולכן אין להחשיב את האולם של גזיזה אלא כהכנה לע"ז, ולזה הכל מודים שאת השערות הנגזזות לא מעלים לאותו אולם העיקרי שהוא מקום שעובדין ומקריבין לע"ז עצמה.

והנה הגרא"ד דונר שליט"א העיד עוד שעל ההר מחוץ לקלקלין ישנם מקריבים ומשתחווים לפיל, וגם ישנם אנשים שמגלגלים עצמם על הריצפה מחוץ לקלקלין לכבוד האליל, ומשום הכי הגיע הגרי"ש אלישיב שליט"א למסקנה שכל ההר שליד הע"ז הוא מקום ע"ז ומיקרי "בפני ע"ז". וכנראה שמשום כך חזר הגריש"א שליט"א ממש"כ בספרו שיש להקל משום שאין התגלחת לפני הע"ז ממש.

ולא הבנתי, דמ"מ אין לזה שייכות עם השערות וכל עבודה מיוחדת היא לעצמה, והלא אין כולם משתחווים לפיל ולא גוזזים שערותיהם לפיל, אלא כל דבר הוי עבודה בפני עצמה, ומי שעובד לפיל לא מוכרח שעובד להע"ז שמתגלגלין לפניו, ואנו דנין על פעולתם בעת תגלחת שערותיהם ולא על ע"ז אחרת שנעשית במקום ההוא, וכל זה אינו מחייב לעשות כל ההר לע"ז ואדרבה על ההרים אלהיהם וגו' אבל ההרים עצמם לאו אלהיהם, וההר לא נעשה ע"ז בכלל. עכ"פ לפענ"ד פשוט שהאולם שמסתפרים שם אינו ע"ז כלל. ושוב אמר לי אחד שהיה שם שאין משתחווים כלל לפיל ע"פ אמונתם, וזה רק ענין של שחוק, שהתיירים נהנים מזה שהפיל משים את החדק שלו על ראש האדם, והרואה היה סבור שהם משתחווים לפיל, ולא היא! בין כך ובין כך, אין זה שייך לגזיזת השערות.

הגאון ר' מנחם זכריה זילבר שליט"א

הגאון ר' מנחם זכריה זילבר שליט"א, אבד"ק פריימאן וראב"ד התאחדות הרבנים

כתב בשו"ת מאזני צדק (ח"ד יו"ד סי' א')

"והא לך גוף המציאות כפי ידיעתי, ולא אאריך בתיאור הענינים רק בקצירת אמרי"ם. לפני בערך שלשים שנה נתוודע פה ובא"י שיש מקום לגזיזת שערות השייך לבית ע"ז במדינת הודו, והיות שהרבה פאות נכריות (שייטלא"ך) נעשות משערות הבאים משם נשאלה שאלה מגדולי המורים אם מותר לילך בפאה נכרית, משום החשש שהשערות באים משם, ואחר שחקרו ממומחים היודעים מהות עבודת אותו ע"ז, כמעט כולם הורו להתיר ללבוש אף הפיאות הידועים שנעשו משערות הבאים מהודו, בעיקר משום שסמכו על המומחים יהודים ואינם יהודים בענין עבודת אותו ע"ז. וכעת העלתה הדיון עוה"פ על שלחן מלכים, וכדי לברר המציאות נשלח לשם אנשים יראים, ועל פי דבריהם נתהווה וויכוחים מחדש בין הרבנים המורים בעם.

וגם לפני הובא קטעים מספרי מדע ממומחים במקצוע זו, גם מכתבים שכתבו איזה מומחים ובקיאים בעבודתם, ומכתבי עת שחקרו לידע כל ענין גזיזת השער באותו מקום, ודעת כולם שוה, שעל פי הכתבים של אותו ע"ז אין שום עבודה לאליל בגזיזת שערות, ואין השערות נקרבים לפני אלילים כלל וכלל, אדרבה השערות הוא דבר מאום אצלם, ושם במקום בית הע"ז הוצג מודעה שבבית תיפלתם בפנים במקום שעושים עבודה לאליל אסור להביא שערות (ובספריהם מונים ששה עשר דרכי עבודה ואין מוזכר דבר משערות ראש של בני אדם).

וכולם מדגישים שדבר זה לגזוז שערות הוא מנהג ישן לעובדים אותו ע"ז, והגוזזים השערות מנהג אבותיהם בידיהם, והדבר היותר מקובל אצלם הוא שגזיזת השערות הוא מסירת דבר חשוב מגופו בשביל האליל, או להראות הכנעה ובזה עושים נח"ר לאלילים וכדומה. ומומחה אחד יהודי שומר תו"מ שהיה באותו מדינה כדי לחקור אחר מהות עבודות זרות הנמצאות שם ג"כ העיד כן...

ועל כן אין שום תוקף לעדותם של אותם שנסעו לשם ודיברו עם הערלים המתגלחים שם, כי לא חקרו על חוקי אותו ע"ז, על פי הכתבים של אותו ע"ז ועל פי הכומרים לאמר איכה יעבדו הגוים ההם את אלילים, כדי שנדע דרך עבודתה. ומכיון שכפי עדותם של מומחים הן מבני ישראל הן על פי ספריהם של מומחים מעכו"ם ומעובדי אותו ע"ז שחקרו בדבר, וביררו שבכתביהם נמצא שיש לאותו ע"ז ששה עשר אופני עבודה ואין גזיזת שערות או הקרבת שיער אחד מהעבודות שלהם, ולא נזכר כספרי חוקי הע"ז שום עבודה בשערות, ונאמנים להעיד על זה כנ"ל, אין על השערות שום חשש של תקרובת ע"ז."

הראיון עם הכומר מוהאן - תשס"ד

כמו כן באותו זמן ראינו שוב את הכומר ד"ר אנהנד מוהן, וכך היו דבריו:

"ש: אני מבין ממה שאמרת לי שחיתוך השיער הוא בהחלט לא קרבן לאלים. בשבוע שעבר מישהו שאני מכיר היה בטירופטי ושאל כמה עולי רגל במפורש למה הם מתכוונים כשהם אומרים שהשיער הוא "מנחה", והם אמרו שהם מתכוונים שהשיער הוא מנחה לאל, ואפילו כשנשאלו כמה פעמים הם התעקשו שאכן מדובר במנחה לאל, ובהתאם לכך הם מתכוונים למנחה אמיתית, שהשיער הולך לאל.

ת: יש עשרים שפות המדוברות על ידי עולי הרגל, הן מגיעות מהודו, ממקומות שונים, ולמערביים המשמעות של "מנחה" [=אופרינג] שונה, לא משנה איך תסביר את זה - מערבי לא יבין את זה כמו המשמעות האמיתית שלו. המשמעות של "אופרינג" אינה זהה בשפות קדומות, ובהודית - "אופרינג" פירושה "כניעה" ו"יתור", אז הם אומרים שכן, הם נכניעים לאלים, והאלים "מקבלים" את הכניעה, אבל זה אומר שהאלים שמחים בזה, כמו שאתה יכול לומר שמישהו "קיבל את המשמעות" של מה שאתה אומר - זה לא אומר שהוא 'קיבל' מבחינה פיזית, אלא שהוא הבין את זה. אותו דבר כאשר צליין אומר שהם "אופרינג" לאלים זה אומר שהם מכניעים את הפנימיות שלהם לאלים, והאלים מבינים ומקבלים את כניעתם - "קבל" במשמעות של מסכים... אם אתה רוצה לקרוא לזה מנחה זה הגיוני, אבל המשמעות של זה בדת ההינדית שונה.

ש: כמו שאפשר לומר שאלוקים "מקבל" את החזרה בתשובה שלנו?
ת: כן, כן. ככה זה. במערב אין מילה מקבילה ל"אופרינג" במובן זה. המשמעות שלה היא "אנו מכניעים את האגו". עולי הרגל שהם לא יודעים אנגלית היטב, הם אומרים את זה כמו שהם יכולים.
כל מה שהם עושים, זו "נתינה" לאל. על ידי סגידה לאל אתה הופך לאחד עם אלוהים אז אתה מוותר על האגו שלך לאלוהים במובן זה. התפילה הראשונה היא 'שיבה' - "נהיה אחד איתך".

התספורת נעשית בחוץ, אחר כך הם מתרחצים ונכנסים פנימה ואז הם נותנים לאלוהים קוקוס ופירות, אבל התספורת היא לא שום דבר קדוש, בכלל לא, אשתי לקחה את הבת שלי כשהייתה בת ששה חודשים לטירופטי, והשיער ניתן להם, ואם תדברו עם עולי הרגל האלה הם יגידו כל מה שהם יגידו, אבל מה שהם מתכוונים זה שהם מוותרים על החזקת

הדבר היקר שלהם, והאלים מקבלים את הוויתור שלהם, כלומר האלים מסכימים ושמחים בזה.

ש: האם יתכן שמשוהו השתנה בנוהל ב-15 השנים האחרונות?
ת: לא, לא, שום דבר לא השתנה. זה באותו אופן שתמיד זה נעשה. שום דבר לא השתנה".

ר' צבי ויסמן - תשס"ד

ר' צבי ויסמן הי"ד

אחרי שהשתדלו הרבנים להשיג אחד הבקי לפני ולפנים בנימוסי הע"ז של טירופאטי, מצאו את הבעל תשובה ר' צבי ויסמן, והנה מה שהעיד באסיפת הרבנים בארה"ב:

"אני אנתרופולוג [מדען החוקר את ההתנהגות האנושית] מתמחה בלימודים דרום אסיאתיים, גרתי בטאמילנאדו שבאיזור המקדש, הייתי באוניברסיטה שנתמכת ע"י

המקדש, והייתי במקדש טירופאטי פעמים רבות [בשיחה אחרת אמר שהיה שם כמאתים פעם]; התמחיתי בלימודים סנסקריטים, והייתי שם יותר משש שנים, ואני מדבר טמילית שוטפת, ואני מודה שלא הייתי פעמים רבות באולם התגלחת מאחר ואין זה מקום מעניין במיוחד¹⁷.

אני מציע משל כדי להבין את הנושא [אינני מביע דעה הלכתית, ואני מעריך ביותר את מה שהרב דונר עשה]; קבוצת כמרים טיבטים מגיעים לניו יורק ומגיעים במוצ"ש לויליאמסבורג, ורואים יהודים קופצים ומשתחווים ורוקדים מול הירח, והם מסיקים שליהודים יש יראה מהירח [כלומר, שעובדים אותו], לא היתה להם טעות בהתבוננות, אך המסקנות שלהם נבעו מנקודת המבט שלהם, הם קלטו נקודות פחות משמעותיות מאחר ועבורם הקפיצות והריקוד הם הפרטים החשובים, והחמיצו את הפרטים החשובים

צבי כלל אין בקיאות בנושא התגלחת, בעוד הוא רק אמר שזה לא מקום מעניין - וממילא אפשר להבין כל מה שהולך שם די בקלות, ואין צורך להיות שם זמן רב.

¹⁷ משום מה כשהאוסרים תרגמו את דבריו הם הוסיפו על דבריו והדגישו ש'זה לא מקום שעניין אותי', במקום 'ואין זה מקום מעניין במיוחד' - כדי ליצור רושם שלר

כגון נוסח הקידוש לבנה, שהם לא מסוגלים להבין ללא הבנת השפה, ובלי לדעת שהירח הוא כלל לא דבר שאנו עובדים, אך ניתן להבין מדוע הגיעו למסקנה זו, ואני חושב שזה מה שקרה כאן.

שלוש השאלות הגדולות שהבנתי מהרב דונר הן: מה עולי הרגל אומרים, מה אומרים הספרים, והשאלה השלישית... [שאלה זו לא ברורה בהקלטה, והיו שהבינו שהיא היתה האם התגלחת בפני האליל, שהרי הרב דונר אמר שהגרי"ש שלח אותו לברר את שאלות אלו, ומשמע ששאלות אלו הם השאלות שהוא נשאל, ומ"מ שטף הסבריו נקטע בהמשך ע"י הרב דונר כך שלא התייחס לכל השאלות הללו].

השאלה הקלה היא מה הספרים אומרים: הספרים הם קבוצת אנשים שעבדו בתחילה כספרים ומאוגדים בארגון עבודה, והם בעקרון פועלים שעושים את מלאכתם, ואין שאלה לגביהם כי הם רק עושים את מלאכתם, הם צועקים וצורחים זה על זה בעת התגלחות, ומדברים פוליטיקה, ופעם אחת שמעתי אותם מאיימים בשביתה¹⁸, ואינני זוכר שאמרו שם איזו תפילה, אף שאם תשאל את הספרים האם אתה אמור להתפלל - הם עשויים לומר שאכן הם צריכים לומר תפילה אבל זה רק בגלל שהם עשויים לחשוב מה אתה אמור לחשוב שהם חושבים.

וזו בעיה גדולה בשאלת שאלות בהודו, וכאן האנתרופולוג מדבר, אתה נכנס לבעיה גדולה: הודו היא חברה עם מודעות גבוהה למעמד חברתי, יש את הכמרים, את הספרים ומעמד שלישי של אלו שאוספים את השיער,

בהכנעה גדולה ובאימה ויראה... בהקרבת האגוזים יש עסק גדול בתהליך של עבודה הסרוחה, לוקחים אגוז קוקוס ושוברים אותו, אח"כ מנסכים המים בתוך כלי מיוחד, משלבים את ידיהם יחד ומתפללים, מניחים האגוז על מזבח שיש עליו אש וקטורת, שוב מתפללים, ואח"כ שמים אותו לתוך ההונדי - משא"כ בגילוח אין כל זה כלל, הם כל הזמן מפטפטים זה לזה בשעת מעשה כמו בבית מרחץ, יושבים שם כמעט ערומים ממש, ובדרך כלל אין רואים שום תפילות לא לפנייה ולא לאחריה, וכל המצב שם אינו באופן של רצינות כלל - כאילו היו עושים כאן איזה מעשה מיוחד ועבודה חשובה.

¹⁸ הרב דונר דחה את דבריו שאין סתירה בין מה שמדברים ובין כוונת לבם לע"ז, כפי שגם בחזרת הש"ץ יש אנשים שמדברים ולא יושבים בכובד ראש, וכנראה גם הכהנים בבית המקדש דברו זה עם זה; אמנם, ברור לכל שביהכ"נ שיצרו בו זה על זה ופטפטו בו פוליטיקה - איננו מקום עבודת השם באותה שעה, ומן הסתם גם ביהמ"ק לא היה מקום צרחות ופוליטיקה; ועוד, עיקר כוונת ר' צבי היתה שגם בדת ההינדית יש יחס של כבוד גדול למה שהם מחשיבים כ'עבודה', שהוא שונה לחלוטין מהיחס הבזוי שמייחסים לתספורת, כפי שהעיד ר' גרשון וועסט: 'בהקרבת האגוזים, המטורפים עובדים

שהמעמד שלהם פחות מהספרים, ויש ריבוד במעמדות, וזה מאוד חשוב, כי כשמישהו כמוני או כמוך שואל שאלה - לשאלה זו חייבת להיות תשובה, הוא לא יכול שלא לענות תשובה, זה שאלה של מעמד, מה שיקרה הוא שאתה תקבל את התשובה שהם חושבים שאתה מעוניין לשמוע¹⁹, אם הם אומרים את המילה סאקריפייס ונדלקות לך העינים - אז תקבל עשרים דקות הרצאה על סקריפייס; אתן לכם דוגמא, השבוע שוחחתי עם כומר טמילי בפיטסבורג כדי לחקור את הדברים הללו, והוא החל לתת לי שיחה של עשרים דקות על השתלת אברים, לא יכולתי לפענח מדוע, זה נמשך ונמשך וזה היה בטמילית והייתי בעבודה והאנשים שסביבי היו מתוסכלים מהשפה שהם לא מבינים ומעצבנת אותם, וחשבתי לי מדוע אנחנו מדברים על השתלת אברים, [וכנראה שהתשובה היא שהוא סבר ש]מכיון שזה אבר בגוף ואני יודע שאתם מפחדים שאנו לוקחים את השיער בכח, והעובדה היתה שהוא ניסה ברגע זה להגן על המוניטין של המקדש הוא חשב שאני רוצה משהו אחר²⁰, העובדה היא שהוא לא דף חלק, יש לו את הרעיונות שלו על

למה, ולכן רצה לענות תשובה שתפתור את הבעיה - אי לכך יש לפסול את כל חקירת ליי וייסמן, כי כל כמה שהם ידעו שהיהודים מקפידים על שיער הודי, כבר אינם מסיחים לפי תומו, גם אם הוא יודע איך לשאול שאלות, עכ"ד.

לפי התמלול שלהם הם טוענים שהכומר ידע כבר לפני השיחה הזאת עם ר' צבי שיש סערה סביב הפאות והם מבארים מניין ידע - כי הדבר התפרסם בעיתונות בארה"ב; ולדבריהם משום מה הוא לא שמע ולא קרא בעיתונות מה הנושא בכלל ומה הבעיה של היהודים בזה, וחשב שזה מפני שהיהודים סבורים שלוקחים את השיער בכח.

אמנם, האוסרים לא תמללו נכון את דבריו ופסילתם את דבריו של ר' צבי היא מגמתית וחסרת טעם; ר' צבי אמר שהוא "חשב" מדוע הלה מסר לו הרצאה על שתילת איברים, והניח "שהכומר חושב" אני יודע שאתם מפחדים... ולא אמר שכך הכומר אמר לו; ועוד, הרי ר' צבי הוסיף 'הוא חשב שאני רוצה משהו אחר' - כלומר, שהכומר הבין בטעות את הסיבה שנשאל על השיער, וחשב שיש

¹⁹ האוסרים העירו שאת הכלל הזה חידש צבי וייסמן, ואילו לאמיר דרומי ור' גרשון וועסט היו שיחות שבהם ההודים ענו 'לא' 'לא' כמה פעמים; אמנם הם שכחו שר' גרשון העיד בדיוק אותו דבר, והם עצמם העתיקו את דבריו באריכות. ולנו הוא ביאר בעל פה שהוא היה צריך לשאול את השאלות בצורה מתוחכמת כדי להוציא מהם מה הם באמת חושבים כדי שלא ילמדו ממנו מה הוא חפץ לשמוע, וכך גם כתוב בספרים ובאתרים המבארים את התרבות ההינדית (הובאו בתגובה ל'וילאו למצוא הפתח').

²⁰ האוסרים תמללו 'שאלתי אותו למה אתה מדבר על השתלת אברים, והוא ענה שהוא שמע שהיהודים מקפידים לא להשתמש בשיער של ההודים, והוא הבין שזה משום שאנחנו מתנגדים לאברים של אנשים שנלקחו בכח, ולכן האריך להסביר שהם מוסרים את השיער שלהם בטמפל ברצון, והעירו: 'כלומר שהוא כבר ידע שיש ליהודים בעיה עם השיער, וכידוע הדבר נתפרסם בשעתו בכל העיתונות בארה"ב, אם כי לא הבין

מה שהוא רוצה לומר לי, יש לו את האג'נדות שלו, ויש לו אג'נדה של מה שהוא חושב שהאג'נדה שלי, וזה מורכב למרות שאתה חושב שזה לא מורכב, וממילא כדי להכנס לשיח אתם אתה צריך כישורי שפה, אתה חייב לשוחח בשפה שלהם, ואתה חייב היכרות עם התרבות שלהם כדי לדעת מתי אתה מקבל תשובה נכונה, וצריך איזו חקירה אנתרופולוגית כדי שתוכל להיות מסוגל להבין את התשובות ולדעת מתי מרמים אותך, ואפילו מתוך תמימות.

וזה גם הנושא של השאלה השניה, הדין הרב דונר שמע שוב ושוב את המילים סאקריפייס [sacrifice = קרבן] ואופרינג [נדבה = offering] של שיער; אומר לך מעט היסטוריה, הבריטים שלטו בהודו כשלש מאות שנה, הקצינים הבריטים הלכו למקדשים הודים ושאלו 'מה אתם עושים', ההודים לא ממש הסבירו להם מה הם עושים כי זה מורכב, ולכן הם דיברו בשפה שהבריטים מכירים, הבריטים קראו את התנ"ך והכירו את המושג של קרבן, ולכן ההודים אמרו שהם מקריבים את השיער; העובדה היא שבשום שפה הודית אין מילה של קרבן בייחס לשיער, הביטוי בטמילית הוא 'מוטאי אדיטל' שמשמעותו שמגלח את עצמו, וכשאתה אומר 'מוטאי אדיטל אני נותן את השיער' - אין לזה משמעות כי הם שני מושגים שונים, ולא יבינו את מה שאתה אומר; העובדה היא שהאליל בטירופאטי מקבל מנחות במשך כל היום, אגוזי קוקוס, קאמפור, וכל הדברים שהם נעימים לאדם, לקאמפור יש ריח טוב והוא נראה טוב לכן זה ניתן לאליל, שמנים גורמים לתחושה טובה לגוף, פרחים שמים על הצואר, מזון אמור להיות טעים, אבל שיער [חתוך] לא נכנס להגיון הזה²¹ - לא לובשים את השיער, לא אוכלים אותו, לא מריחים את השיער ולא מביטים בו - ולכן השיער

וחקר את דתם.

²¹ בשנת תשע"ח האוסרים המציאו שהאגדה החדשה של נתינת השיער כדי למלא את הקרחת של האליל - היא סיבה מרכזית לתגלחת, אך בשנת תשס"ד עדיין לא ידעו מאגדה זו לא הכמרים ולא המתגלחים, ולא הרב דונר או אמיר דרומי ידעו לספר על קיומה של אגדה זו, וספק גדול אם האגדה כבר הומצאה, והקישור שלה כסיבה לגילוח השיער בודאי עדיין לא הומצא.

כאן התקפה על המקדש בנושא של נטילת איברים בכח - הרי שכלל לא ידע מה הסיבה האמיתית שנשאל בזה; ובכלל, ר' צבי הרי לא הוכיח מהשיחה עם הכומר הזה על תכלית התספורת, אלא רק הביא מכאן ראיה שההודים מורגלים לענות לפי מה שהם חושבים שהשואל מעוניין לשמוע, ואמר במפורש בתחילת דבריו וכן בראיון המובא להלן שהידע שלו על דתם נובע מזה שההתמחות שלו היתה בדתות של דרום הודו, במשך שש שנים חי בקרבם

לעולם לא נכנס למקדש הראשי²²; ומה שאמר הרב דונר שלעתים כן מכניסים מעט שערות לשם, אכן זו שאלה מעניינת²³, התקשרתי... [כאן הרב דונר קטע אותה, ואמר 'בבקשה לך לרב אלישיב ושכנע אותו לשנות את דעתו...']".

על פי עדויות אלו, הרבה רבנים ופוסקים חשובים בתשס"ד נקטו להלכה למעשה שהשערות מותרין, וכך הורו גם למעשה.

מאחר שהרב פייוול כהן שליט"א והרב בעלסקי זצ"ל פקפקו שהמציאות היא לא כפי שהציג הרב דונר - **אמר הגרי"ש שיקימו בית דין כדי שישמעו את כל הצדדים** (וכ"כ הרב בעלסקי בי'שלחן הלווי'), **אמנם במציאות בית דין זה לא הוקם**, וכך נותר המצב על עומדו; הסיבה שביה"ד לא הוקם היתה כי הרב דונר סירב להופיע בפני רבני ארה"ב. למעשה לאחר שעברה קצת זמן כל הנושא נשתכחה, ותשקוט הארץ י"ד שנה.

תשע"ז - תש"פ

בערך בשנת תשע"ז התחילו קבוצת הלוחמים נגד הפאות לעורר שוב את הנושא של תקרובת, ובתשע"ח הדפיסו את הקונטרס 'הישכם אוהבים', בו מנסים להוכיח שמדובר ב'תקרובת ודאי', ומשמצים באופן גרוע ביותר את כל הרבנים המתירים. כמו כן יצאו לאור עוד חוברות וקונטרסים מאת האברך בעל 'פאת קדמה' [שהוא שכתב את החלק ההלכתי ב'הישכם'] וגם הוא כמו שותפיו השמיץ את הגאונים המתירים שליט"א.

הם החלו להפיץ באתר שלהם 'יופי יהודי' את משנתם, שיש לאסור את השערות הבאות מהודו, וגייסו לעצמם את האגדה שנמצאת באינטרנט בשנים האחרונות [כדי

בדבריו, אלא רק חזר על שאלת הרב בלסקי שהרב דונר אמר שהשערות כן נכנסות - ור' צבי אמר שהיא שאלה מעניינת; עוד כתבו האוסרים ששאלו טלפונית את ר' צבי והוא אמר שהוא דיבר עם אחד מהכמרים שמה, ושמע שזה נכון שיש שמביאים שיער מהגילוח תוך ההונדי, אבל הסביר הכומר שאי אפשר להם לעצור את זה, כי יש אנשים שרוצים להראות לאליל הנה גלחתי ולכן מביאים את שערותם בפנים, ומ"מ בתכנית הרדיו המובאת בהמשך ר' צבי אמר ששאל את הבחורים שמרוקנים את ההונדי שבפנים - ואמרו שמעולם לא מצאו שם שיער.

²² מלבד זאת, באמונה ההינדית שיער גזור הוא טמא, והנוגע בו או בספר - נטמא וחייב רחצה לפני הכניסה לבית הע"ז, כפי שר' צבי מספר בראיון נוסף [וראיות לזה יתבארו במקום אחר], ור' צבי העיד ששאל את הבחורים שמרוקנים את תיבת התקרובות שבתוך בית הע"ז והעידו שמעולם לא מצאו שם שיער, אם כי פרופסור מוהאן אמר שעדיין יתכן שעמי ארצות בודדים מכניסים שיער ולא יודעים שזה אסור על פי דתם.

²³ האוסרים תימללו את דבריו 'אוקיי', לפעמים כן, כלומר שהוא מודה שלעתים שערות נכנסות - אך באמת אין לזה זכר

לעודד עוד אנשים להגיע ולתת את שערותיהם, ובכך להגדיל את רווחי המקדש], שבה מסופר שלאלייל של טירופאטי יש הכרת הטוב לנסיכה/מלאכית בשם 'נאלה דיווי' שהשתילה לו משערותיה כשהוא נתקרח, והאלייל הבטיח לה שהשערות שהמאמינים יגזזו בטיירופאטי - יהיו שייכים לה כהכרת הטוב; עבור חבורת הישכם, באגדה זו היה רמז שהאלייל 'אוהב' את השיער הגשמי, והיה די בזה עבורם כדי להוכיח שיש לאסור את השערות.

אבל אחרי הדקדוק בכל המקורות של הישכם עולה כמה זיופים חמורים, כפי שיווכח הקורא בספר 'הכצקתה', ועוד יותר, בדיקה במקורותיהם אף מוכיח את ההיפך מדבריהם, ומוכח שאין מדובר בתקרובת כלל וכלל.

לדוגמא, הם התקשרו לפרופסור בדת ההינדו, שאגדה נאיר [ולפי דעתם אף שכל המומחים משקרים, אבל היא לא משקרת...], וציטטו ממנה כאילו מבואר בדבריה רמז שהשיער תקרובת, בעוד שהיא אמרה ההיפך ממש.

והנה לשונה איך שביארה את האגדה של נאלה דיווי [שחבורת הישכם כל כך תלו עצמם בה לאסור השיער]:

"האגדה של נאלה דיווי נועדה לגרום למסירות נפש, וגם להראות את החשיבות של ויתור על הרצוי ביותר, בעל ערך והכרחי בחייו של האדם. האגדה מראה כיצד אישה שעבורה שיער ארוך נחשב לאחד מסימני היופי החשובים הוקרב על ידה מכיוון שלא יכלה לראות את האדון עם ראש קירח. זה רק מוכיח את מסירותה, והאדון המחזיר את מסירותה רק מראה שבכל פעם שאנחנו נכנעים לאל על ידי ויתור על כל רכושנו, 'אלוהים' ללא ספק ישיב את המסירות הזו מעבר לכל מידה".

ומבואר בבירור מדבריה שענין התגלחת אף לפי האגדה איננה ענין של תקרובת כלל וכלל, אלא ויתור על מה שחשוב לאדם, ותו לא מידי!

כמו כן הביאו שם דברי כומר בכיר בהסרטה שמדבר בשפת הטלוגו אודות התגלחת, ושלחנו ההסרטה לשני מתרגמים מקצועיים, וזה מה שתרגמו את דבריו:

"יש הרבה ספקות, מה קורה עם אופרינג של השיער? מה הם עושים עם זה? מכיוון שאנחנו מציעים, האם יש לזה איזה שימוש לאלייל? [לפי המתרגם השני: האם זה בכלל מועיל לאלייל?], במציאות, בסמוך לבתינו, במקדשים לאחר שאופר את שערנו, אנו משאירים אותו שם. אבל, להנהלת המקדש (TTD) יש מטרה טובה ולשים את זה לשימוש טוב. ראשית, TTD מחלק את היצע השיער, הוא מתחלק על בסיס גודל, צורה ואיכות ואז TTD מוצעת למכירה פומבית. וישנן חברות וארגונים רבים שמוכנים להשקיע בנדבות

שיער אלו. כמאות קרונות (INR) במכירה פומבית. לאחרונה במכירה פומבית היא נמכרה בסכום עצום של 250 קרונות (INR). כל רופי אחד מכך מגיע לאוצר TTD. לפיכך, לא צריך להיות ספק בנוגע לכך. אז, לא משנה מה יכול להיות שהאופרינג תהיה, בין אם זה פרח, עלה, פרי או כל אופרינג אחרת של חסיד הוא שייך לאלוהים - כל דבר שמתקבל מכך שייך גם לאליל בלבד. זו הדעה המסוימת שלנו.

ומבואר מדבריו שכל הענין של 'נתינת השיער' לאליל, ואיך שהשיער מהווה שימוש או מועיל לאליל, הוא רק בגלל מכירת השיער והריוח שמצטבר באוצר של המקדש, ונמצא שאין כאן אלא נדבה בעלמא.

כמו כן הובאה שם שיחה של אמיר דרומי עם כומר [אשר לדבריו הוא 'הכומר הראשי'...], וזה לא נכון, מאחר ותמונת הכומר הראשי מפורסמת, וזה לא הוא...], והנה איך שהכומר מבאר את ענין התגלחת:

"ת: הסיבה העקרית לגילוח היא משום שהשיער הוא סמל ל"קאמה"²⁴.
קאמה פירושו...

הצלם: רצון, תאוה.

הצלם: סוג של מחשבות של תאוה.

ת: לכן מגלחים את השיער להראות שאיננו צריכים מאומה. אנחנו רק רוצים שתהיה לנו "סארנאגאטי" (כניעה מוחלטת לאליל).

ש: ומה בדבר הילדים הצעירים, נאמר לי שכל ילד הודי כשהוא צעיר מאד הם מגלחים שערם ג"כ. מדוע הם עושים זאת?

ת: בגלל שבילדות המוח הוא...

הצלם: המוח הוא בשלבי התחלה.

טוב' וכשאנו עושה הטוב הרע מייסר את עצמו ונתהפך עליו רעה תחת רעה וכו', עפרא לפומי', וכשהאדם רואה שצריך לתקן עצמו מפני שמפחד שתגיעהו רעה, או שכבר קיבל הרבה טוב ורואה שלא עשה טוב ואינו ראוי לקבלת הטוב הזה, אז תרופתו לשבר את גאוותו ולהשפיל א"ע, מכיון שהשער הוא היופי של האדם ובזה הוא מתגאה, ולכן מבזה עצמו על ידי גזיזת שערותיו, וסר ממנו הגיאות.

²⁴ כותב המאמר חידש שהכומר אמר מילת 'קאמה', ואין אנו מכירים מילה כזו. אבל ברור שהמילה שהכומר השתמש בו הוא 'קארמא', והוזכר גם בדברי הגאון בעל משנה הלכות זצ"ל, וז"ל: ואמרו לי דברי תיפלות שאין נוגע להעלות על הכתב ואך תוכן הדברים מה שנוגע לנו אכתוב. הם מאמינים והוא שיש מין אנרגיה כח שיוצא מן האדם (שהם מכנים קארמא בלע"ז) שמשפיע עליהם והאדם צריך לעשות רק

ת: שלבי התחלה. לאליל יש קצת כח. הילד איננו יודע כיצד לעשות מדיטציה, כיצד להשיג את הכח מאליל. אם נגלח את ראשו הכח יכנס לראשו... דרך מוחו. זו הסיבה שאנחנו מגלחים את ראש הילד... אנחנו שמים קומקום (דבק מסוים) כאן (במצח)... בגלל שהנשמה שלנו נמצאת כאן (מצביע למצח בין העיניים)... וכך היא נטענת, זה (מונדאן) הוא לשם כך...

ש: האם הגילוח של הילדים והגילוח כאן של הנשים והגברים הוא אותו דבר, פחות או יותר? אותה סיבה? ת: כן... אותה סיבה."

ומבואר להדיא שענין התגלחת אין בו שום ענין של תקרובת, אלא להראות לאליל שאין צריכים מאומה, ושמכניעים עצמם לפניו.

כמו כן מצ"ב ראיון שהתחקירנית שלהם קיימה עם הכומר הראשי של איגוד הטמפלים בצפון אמריקה, M R Ravi Vaidyanaat Sivachariar, וז"ל.

"ה'סאקריפיס' הזה שונה מזה שאתה מכיר. על ידי צום, צום הוא אחד הקורבנות, כלומר אני מוותר על האוכל שאני אמור לאכול שלוש פעמים ביום או ארבע פעמים ביום... אני מקצר את האוכל שלי, כלומר אני מקריב את תרגול אכילה. אז ככה הם מאבדים משהו ממך... אז אני מאבד משהו, אז שיער זה משהו שאני מאבד אותו, אז במילים אחרות זה "אני מקריב את זה".

ומבואר להדיא שמה שמשתמשים במילת סאקריפיס לגבי השיער היינו במובן של הקרבה עצמית, אבל לא במובן של קרבן כמו שאנחנו מבינים אותו.

חיבור The Tirumala temple

המנהג להתגלח בטירומאלה ולאחר מכן להכנס למקדש ולעבוד את האליל - לא הוזכר בספרים המתארים את העבודות והקרבות לאליל של טירומלה:

(c) The ceremony of tonsure or removal of hair at Tirumala

Another unique custom of Tirumala is the tonsure ceremony. Pilgrims to Tirumala usually offer the hair on their head to the Lord as a devotional offering. Persons in need of the assistance of the Lord usually take a vow and when they visit the temple offer their hair at the Kalyanakatta special hall erected for this purpose. A bath in the Pushkarini follows the tonsure ceremony; the pilgrims then enter the temple and worship the Lord.

The Tirumala temple inscriptions mention about food offerings etc. made to the Lord, but no mention is made of this curious custom of offering hair. A reprint of an article published in May, August 1831 A.D. by an English District Collector of the region, about Tirumala in the Asiatic Journal, already quoted, mentions that "offerings or counickee are made generally from interested motives, and are of every diversity of articles conceivable; gold and silver lumps, coins of all sorts, bags of rupees, copper, money, spices, asafoetida the hair cut off the head frequently vowed from infancy, and given up by some beautiful virgin in compliance with her parents' oath". From the above it is evident that this custom at least existed in the year 1831 A.D. if not earlier

This custom of removing hair as a part of religious ceremony has a very hoary past.

מחקירת דתות שמיות [Semitic] - אולי הכוונה ל'כמוש'] הסיק החוקר שמנחת השערות מקבילה למנחת דם הקרבות - שמאמינים שיוצרת ברית בין האדם לאליל שלו

From the study of comparative religion it becomes clear that hair is attributed with magical power in early civilizations and ancient culture. It is considered to be the seat of power and the strength of its owner. It is for this reason that hair is well-guarded against black magic among primitive people and folk. It is also for this reason that hair-offering is an important practice in rites of initiation and propitiation of deities and of fore-fathers. Its role in these rites has been well interpreted by W. Robertson Smith. From a close study of Semitic religion, he comes to the conclusion that hair-offering is similar to blood-offering and is believed to establish a bond between the man and the deity to whom it is offered.

בחבורת 'פאת קדמה' הביא רק את ההתחלה המדברת על המנהג להתגלח בטירומאלה, ואת הסוף שמדבר על מנחת השערות בדתות השמיות כדי להוכיח שהתגלחת היא ענין של עבודה או קרבן בדת ההינדית

וכדאי להעתיק מלשונם שמוחבים הכותרים בעצמם במוות עבודת הגילוח, וזה לשונם בחיבור שגדפס על ידי הנהלת הטמפל (המכונה TTD) בשנת 1981 לספירה (מכונה The Tirumala Temple), בעמוד 587: "Pilgrims to Tirumala usually offer the hair on their head to the Lord as a devotional offering. Persons in need of the assistance of the Lord usually take a vow, and when they visit the temple offer their hair at the Kalyanakatta special hall erected for this purpose;.... Hair offering is similar to blood-offering, and is believed to establish a bond between the man and the deity to whom it is offered. Its proper object is to create or emphasize the relation between an individual and a god, and so it is in place either in ceremonies of initiation by which a member is incorporated into the circle of a particular religion, or in connection with special vows and special acts of devotion, by which a worshipper seeks to knit more

אבל באמת אין לזה שום קשר לדת ההינדית, שבספריהם כתבו במפורש שהגילוח איננה עבודה אלא טהרה לפני ראית האליל

עוד הביאו מחיבור The tirumala temple (שיצא

לאור ע"ה-ttd בשנת 1981, עמוד 587)

כהוכחה שבכתביהם נמצא שהגילוח הוא ענין של עבודה ותקרובת, אבל כל המעיין בפנים יראה שאדרבה מבואר שם ההיפך ממש. בחיבור הנ"ל מתקשה למצוא מקור לענין התגלחת, וכתב שלא מצא שום מקור על כך בספריהם המתארים את עבודת האליל, על אף ששם מבוארות כל שאר העבודות וכגון הקרבת הפירות וכדומה, וכ"כ בסיכום דבריו שם עמוד 591]. ובתנו"ד מצטט שם מדברי פרופסור אחד שחקר אצל הדתות השמיות [א"ה: יתכן שהכוונה ל'כמוש', שהינה אחד מהדתות השמיות שמוצאן מתולדות שם בן נח], והעלה שאצלם היה הגילוח מעין כריתת ברית עם האליל שלהם, וכעין blood offering [מנחת דם], ע"כ. ונמצא שדברים הללו לא נכתבו כלל אודות דת ההינדו אלא על הדתיות השמיות [אולי הכוונה לכמוש]!

ואדרבה, בהמשך הדברים (עמ' 588-591) כתוב כמה פעמים דענין התגלחת אצל ההינדואים הוא ענין 'טהרה', והוא שייך במיוחד למי שרוצה לשוב מעונותיו, וב'פאת קדמה' איחד את שני הקטעים כדי להציג שכביכול התגלחת ההינדית היא כעין 'מנחת דם', והוא זיוף!

ונמצא שכל המקורות של הישכם אוהבים מורים בדיוק ההיפך ממה שהם רצו להציג.

ר' גרשון וועסט נ"י

באותה תקופה, אחד מאברכי האוסרים בא להגאון החיד"ו והראה לו את הסיפור האגדה שהאליל הבטיח שכל השיער ישתייך לנאלה דיווי, והיה חידוש להחיד"ו שאף אחד לא שמע על כך בתשס"ד, ולכן ביקש מר' גרשון וועסט לברר מקור האגדה, אך לא יכלו למצוא לכך שום מקור זולת באתרי אינטרנט, ולכן ר' גרשון הציע ליסע להודו, ור' גרשון נסע לשם, וחקר כמרים, מגלחים ומתגלחים, וסיכם את עדותו בכתב.

והנה כמה קטעים מתוך עדותו [עדותו המלאה הובאה ב'הכצעקתה']:

"בבואנו לדון בסיבת התגלחת, עלי להקדים דבר נחוץ שהבחנתי כשבאתי להודו והתחלתי לדבר שם עם אנשים מכל החוגים - מתגלחים ומגלחים וכמרים, נוכחתי לדעת שכמעט רובם ככולם הם אנשים כפריים וטפשים, גרועים פשוטים וגסים מאד מאד, כרחוק מזרח ממערב ממדינות המערב המתקדמות בהשכלה ובהבנה, וממילא כמעט שאין להם שום הבנה ועומק במעשיהם, ואם אמנם אדוקים הם בלב ובנפש לאמונתם כמו שהזכרתי לעיל, הרי זה רק בהשגה פשוטה ביותר, ובדרך כלל לא עלה על לבם מעולם להתעמק בטעמי מנהגיהם ומקורות עבודתם [ואפילו אצל כמה כמרים חשובים שדיברתי עמם, ראיתי שהיתה עומק השגתם והבנתם מעוטה ביותר, על אף שבספרי דתם, הפוראנאס והוידאס - הם מלומדים אפילו מקטנות; וכן שמעתי מר' צבי ווייסמאן נ"י שאין דרך ההינדים להתעסק כלל בהבנת טעמי עבודתם כמו להבדיל אצלנו], וככל שהרביתי לדבר עמם, שמעתי דברים מעורבבים ודברים סותרים, כשהם בעצמם סותרים את דבריהם מתחלה לסוף, או שאחד סותר דברי חברו.

ואשר על כן, בנוגע לכוונת העובדים קשה באמת לקבוע את 'הסיבה האמיתית' למה הם באים להתגלח, ובאמת ניתן לומר באופן כללי על רוב המתגלחים, שאין להם הבנה יסודית ב'סיבת התגלחת' - האם 'נותנים את השערות' לאליל, או רק 'מתקרחים' בשביל האליל [והאם סיבת ההתקרחות היא ש'מוותרים' על יופי השערות בשביל ענוה, או רק 'מסלקים' את השערות הטמאות לשם הכנה לפני הכניסה לראיית האליל], או שאר טעמים; בדרך כלל כששואלים אותם למה באו להתגלח, הם משיבים רק שהיו נצרכים לאיזו ישועה או טובה, ונדרו לאליל שאם יוושעו יתגלחו בטירופאטי; וכששואלים אותם

'מדוע' התגלחת תזכה אותם לישועת האליל - אינם יודעים להשיב בבירור, וזו כבר שאלה עמוקה מדי בשבילם...; ויש מהם שחושבים שהאליל נהנה כשמתגלחים, אבל כששואלים אותם מה 'סיבת' הנאתו - שוב אינם יודעים לענות בבירור, רק כיון שהאליל נהנה מהתגלחת מאיזה סיבה שהיא, לכן הם באים לעשות זאת בשבילו.

אבל בנוגע לדעת הכמרים, הנה כאשר שאלתי אותם בסתמא במהות התגלחת - אז לא ענו שזה בשביל הסיפור הנפוץ באתר האינטרנט שלהם [שהאליל הבטיח לנאלה דיווי שהשערות שיגלחו בטירופאטי יהיו שייכות לה], אלא שמעתי מהם שהוא להסיר הטומאה, הגאווה, העוונות, או היופי החיצוני - לפני כניסתם לדארשאן²⁵, ורק כאשר התחלתי לשאול אצלם בפרטות אודות הסיפור של נאלה דיווי²⁶, אז היו מהם שאמרו שאכן יודעים מזה, אבל כמה כמרים אמרו שכלל לא שמעו על כך, וכומר אחד אף אמר לי שהסיפור מדומיין, ועוד אחד אמר שאי אפשר לסמוך על סיפורים כאלו שכל מקורם רק באינטרנט, ורק מה שכתוב בספרי הפוראנאס [=ספרי דתם] הוא מוסמך²⁷.

והי' מסתובב על איזה הר, ונזדמן שם אליל אחר הנקרא באלאדג'י [שהוא ה'אליל' המיוחד של טירופאטין וראה שם רועה שלא ידע שזוהי הפרה הטמאה ורצה להכותה, והאליל באלאדג'י הגן על הפרה וקיבל את המכה במקומה, וכתוצאה מהמכה שקיבל בראשו נתקרח בחלק מראשו, ואז נזדמנה שם אלילה אחת ושמה 'נאלה דעווי' [או 'נילעדרי'] וראתה איך שנתגנה האליל מחמת העדר שערותיו, והשתילה לו קצת מהשיער שלה כדי למלא קרחתו, וכהכרת הטוב הבטיח לה האליל שכל השיער שימסרו לו העובדים שלו בטירופאטי או בטירומאלה, יהיה שייך לה. ואכן אחד משבעה ראשי הרים שיש בהר טירומאלה נקרא 'נילעדרי', וכפי המבואר באתר האינטרנט שלהם קרא לה כן האליל על שמה של אלילה זו.

והנה קודם נסיעתי עשיתי חקירות רבות, ונתברר כמעט בבירור גמור שאגדה זו לא היתה מפורסמת אצל ההודים בעת הפולמוס בשנת תשס"ד,

²⁵ על אף שכולם אמרו שהתגלחת היא 'סאקריפייס' או 'אופערינג', אבל כאשר המשכתי לחקור אותם מהו ענין הסאקריפייס הזה, והאם הוא כמו הפירות שמקריבים לפני האליל - כולם פה אחד אמרו שאי אפשר להביא את השערות לפני האליל מפני טומאתן, והסבירו שכוונתם ב'סאקריפייס' להקרבה עצמית - self sacrifice.

²⁶ בנסיעתי הראשונה שמתי הדגש לברר את מקור הסיפור של נאלה דעווי, ועל כן לא תמיד דקדקתי להשאיר להם את השאלה פתוחה, אלא התחלתי תיכף בשאלה האם שמעו על הסיפור, מבלי לשאול אותם באופן סתמי מה סיבת התגלחת, אבל בביקור השני השתדלתי יותר להשאיר את השאלה פתוחה לגמרי. ²⁷ לתוספת ביאור: במשך השנים האחרונות נתפרסם, שנמצא כתוב בכמה אתרי אינטרנט של טירופאטי אגדה חדשה בתור סיבת התגלחת בטירופאטי, והנה תוכן האגדה הטיפשית [בערך], שהאליל הגדול שלהם נתלבש פעם בדמות פרה,

והננו מביאים כאן כמה ציטוטים מדברי הכמרים שנראינו ע"י ר' גרשון, כפי שהובא בעדותו, אשר מדברי כולם משיחים לפי תומם מבואר להדיא שלא מדובר בתקרובת כלל וכלל, וכמה הדגישו להדיא שאי אפשר להביא שערות בפנים.

כומר א':

"הסיבה היא, משום שקודם צריכים לסלק כל היופי של הגוף, משום שלא תמיד רואים את האליל, אז קודם מסירים כל היופי החיצוני של הגוף, ואז נשאר רק היופי הפנימי. לראות היופי הפנימי, היא הנשמה, וקודם צריכים לסלק היופי החיצוני".

כומר ב':

[לאחר שנשאל על הסיפור של נאלה דיווי ולא ידע מימינו לשמאלו וסתר עצמו ארבעה פעמים מה בדיוק הוא משמעות הסיפור]

"עיקר הטעם הוא כדי להסיר את כל הדברים הרעים, זו הסיבה, הסיפור הוא רק לזכרון בעלמא".

שאלתי אותו אם מותר להכניס את השערות לתוך הטמפל עצמו, ואמר 'לא', שאלתי, למה? והשיב: "It's bad habit" [זה מנהג רע]. הוספתי לשאול למה אין מכניסים את השערות לטעמפל, ומאי שנא מפירות שמגישים לפני האליל²⁸, והשיב: If you make rice, Balaji won't accept, if you

דעווי מפורסם אצל המתגלחים, ולמעשה קשה לי לקבוע דבר ברור כהנחה כללית על רוב המתגלחים, שהרי מתוך כמה כמרים ומתגלחים ומגלחים ששאלתי אם מכירים את המעשה, היו כמה שלא ידעו ממנו כלל [ולדוגמא הכומר שהזכרתי כאן למעלה], אבל לעומתם היו כמה אנשים ונשים שכן ידעו מהסיפור [ביניהם הכומר מהטעמפל הגדול הנ"ל], וכמו שאזכיר עוד לקמן [ואמנם כאשר שאלתי האנשים מה מקור הסיפור, לא ידעו לענות, וחלקם אמרו שמכירים אותו מהאינטרנט]; ובכן כל הדברים שכתבתי כאן למעלה הם רק להעלות עלי גליון נוסחאות שונות ששמעתי מזה אחד ומזה אחד, ולא לקבוע מכאן כלל על רוב העם לכאן או לכאן.

²⁸ שהרי הפירות ושאר תקרובת שמקריבים לאליל הוא לפניו ממש, על טס של כסף

ושליחי הרבנים [כולל הרב דונר] לא שמעו עליה, וגם ר' צבי ויסמאן שהיה גר שש שנים בטרופאטי לא שמע עליה, ורק משנת תשס"ו בערך ואילך מצאתי האגדה כתובה בעיקר באתרי האינטרנט שלהם, וממילא נתיישב עכ"פ למה לא נשמעה אגדה זו כלל לפני י"ד שנה בעת שדנו הרבנים על שאלת השערות. והנה בנסיעתי הוספתי לחקור על נקודה זו, ואכן אמר לי אחד מהכמרים הראשיים בטעמפל הגדול [שנפגשתי עמו כמו שאספר להלן] כי רק החלק הראשון של האגדה [שקיבל מכה במקום הפרה] כתוב בספריהם, אבל החלק השני [שהאלילה השתילה לו משערותיה וכו'] לא נזכר בספריהם, ומכאן אחר שמעתי שהסיפור הוא מדומיין [it is fictitious]. במשך נסיעתי הראשונה השתדלתי הרבה לברר אם מעשה זה של נאלה

bring fruit, natural... then he will take... **Hair, No no, [the idol]**
.will not accept [=אם תכין אורז - בלאג'.. לא יקבל, אם תביא פירות טבעים -
 אז הוא יקח, שערות הוא לא יקח].

כומר ג':

”ש: מה הסיבה לתגלחת? ת: הסיבה שאתה אומר שזה סקריפייס או קיום נדר. ש: האם הם מביאים את השיער לאליל? ת: לא, לא, לא, לא. ש: ולמה? ת: זה לא קדוש. ש: לא קדוש. ת: זה חלק מגופך, אי אפשר לקחת אותו למקדש. ש: אז אני שואל האם האליל נהנה מזה או שזה רוצה שאתה תסיר את השיער? ת: זה לא ממש תענוג, אני מסתכל על זה כך, השיער הוא אחד הדברים שגורמים לך להיראות יפה, ואני גם גאה בזה. נניח שהיה לי שיער מתולתל, הרבה שיער, שיער ארוך, לא כמו הראש שלי שאין מה להתגאות בו [הוא קירח...], אז זו הסרה של חלק כלשהו מהאגו שלך.

ש: הם מספרים סיפור של נסיכה שהעניקה את השיער לאליל. מכיר את הסיפור? ת: אני לא מכיר את הסיפור. ש: נילאדוי? ת: לא. ש: קראתי סיפור כזה, עכשיו, בטירופטי, הם עושים זאת לפני ה'דארשן'. ת: לפני דארשן, כן. יש להם את ה'מונדאן' [התגלחת], ואז הולכים לדארשן, כי אם אתה מקיים את הנדר, קודם אתה מקריב את האגו שלך בקיום התגלחת, ואז הולך לדארשן, לאחר אמבטיה. ש: אתה צריך לעשות אמבטיה קודם? ת: כן, אתה לא יכול פשוט ללכת ככה. ש: כי הוא לא טהור? ת: נכון, טמא, טמא. ש: אז הוא לא רוצה את השיער? אז הנה שאלה: האם מדובר בהקרבה מכיוון שהוא רוצה את השיער, או שהוא רוצה שהאדם יהיה קירח? ת: זהו, אני מקיים את הנדר, הוא לא רוצה את השיער. ש: הוא לא רוצה את השיער הממשי או שהוא רוצה שתהיה קירח? ת: הוא לא רוצה את השיער הממשי. הוא גורם לך להשליך את האגו שלך. ש: הוא גורם לך להשליך את האגו שלך, כלומר, זה מה שהוא רוצה ממך? ת: נכון, נכון. ש: אז הוא רוצה שתשליך את האגו שלך. ת: נכון, צודק. ש: אוקיי, כך שהשיער לא ניתן [אופר]? ת: לא, לא, לא, לעולם.

ש: מדוע הם מבצעים את שלושת החיתוכים? הם חתכו שלוש פעמים, שלוש גזירות. אני מכיר אנשים שלא רוצים לגלח את כל השיער שלהם, רק נותנים רק שלוש גזירות. אתה לא יודע? ת: הו, אם הם לא רוצים לעשות

תספורת מלאה זה חיתוך סמלי. ש: זה סמלי? ת: סמלי. סמלי, גם את זה אפשר לעשות. זה רק אומר שהם לא משליכים את כל האגו שלהם. ש: כשהם מסתפרים הם אומרים את שם האלוהות? אומרים תפילה? ת: שום דבר כזה".

כומר ד':

"ש: האם ניתן לקחת את השיער לאליל? ת: לא, לא אקח פיזית את השיער לאליל. ש: מדוע, כשאתה נותן פירות נוכל להביא לרגלים של האליל, אבל לא את השיער? ת: מכיוון שהשיער לא נחשב כטהור להביאו [אופרינג] לאליל ולקחתו לאליל פיזית, שיער לא נחשב טוב לקחתו לאליל. אבל אנו נותנים את היופי שלנו במקום לתת שום דבר, פיזית אנחנו לא לוקחים אותו לאליל. ש: אוקי, זה לא טהור אז אתה לא יכול להביא אותו, אז מה שאנחנו נותנים זה את היופי שלנו אבל לא את השיער, אז מה הם עושים עם השיער הפיזי, הם מוכרים אותו? ת: הם ימכרו אותו... בתרבות ההינדית, אם רואים שיער כלשהו במזון שאנו אוכלים, איננו יכולים לאכול את האוכל הזה, אם שיער נופל לאוכל במהלך האכילה, אם רואים שיער באוכל, בתרבות ההינדית, זה רע, לא לאכול. כאשר השיער אי פעם מגיע לאוכל, הם לא יקחו את האוכל. ש: אז לסיכום אנחנו נותנים את היופי ולא את השיער, אנחנו מסירים את השיער, אנחנו מורידים את היופי, זה מה שאנחנו נותנים? ת: מכיוון שאנחנו לא יכולים לקחת איזה חלק מהגוף ולתתו לאליל - השיער קל יותר, רוב היופי טמון בשיער ובפנים והכל, כך שבמקום לתת משהו מהגוף שלנו - את זה קל לתת. ש: זה לא נתינה, זו המראה? ת: כן, זה אופרינג לאליל. ש: כמו הקרבה עצמית? ת: כן, כמו הקרבה עצמית".

כומר ה':

"כומר: העניין הוא שאני מאחל שמשהו יקרה בחיי שאני באמת מרגיש שהוא חשוב לי או לקריירה שלי או למשפחתי, ומכיוון שאני לא יודע אם זה קורה או לא - לכן אני בא לאליל ומבקש ממנו; אני אתחנן בפניו שאם זה יקרה בחיי אני אעשה כל כך הרבה בשבילך. והמשמעות של זה היא שאני כבר לא מרגיש כאילו אני עוצמתי, אני מתכופף לפניו ואני בעצם אומר לו שאתה הכוח-על שלי, ואני מתחנן בפניך ומפציר בך והייתי רוצה שכך וכך יקרה. אז המשמעות של זה היא, שהתהליך המסויים הזה עושה שאני הוא לא עוצמתי, כלומר, שאני לא אומר שאני חזק יותר ממך האליל.

אני לא אומר את זה לאליל. זה כמו שאני אומר לו שאתה העוצמתי, ואני מתכופף לפניך, ומתחנן בפניך. אז מה שזה עושה - זה הורג את הדבר המסויים שאומר שכאילו אתה יותר מהאליל.

אז הסיבה האחרת היא שזו סיבה כללית, כך שאנו מאמינים כי בעולם האנושי שיער וציפורניים הם שני הדברים שאנו יכולים להחליף, יש יותר חטאים בגופנו בהשוואה ליצורים אחרים. אז מה שאנחנו עושים הוא כאילו שאנחנו נותנים את זה לאליל - אז אני אומר שאני מסיר את חטאי בנוכחותך, הצל אותי מהגורמים החיצוניים".

כומר ו':

"אבל העיקר הוא מה שסיפרת את הסיפור הזה, יש דבר עיקרי, עלינו להקריב [סקריפיס] משהו לדארשן של האליל. כשאנחנו הולכים לאליל, כשאנחנו הולכים להתפלל לאליל עלינו להקריב [סקריפיס] את שערותינו. כשאתה הולך למקדש אתה חייב להתקלח ורק אז אתה יכול ללכת. העניין הזה מכיוון שאנו צריכים לטהר את עצמך, את גופך, את ליבך, הכל מטוהר כשאתה רואה את האליל. והשיער גם, אחד... השיער מגיע גם מבפנים, זה גם חלק מהבלגן, כמו זיעה או משהו כזה, השיער גם אותו דבר. והשיער הוא הדבר הכי יפה בגופנו. אם אין שיער הוא נראה כמו משהו אחר. הוא לא נראה יפה. אם היה לו שיער טוב כגון שיער מתולתל, הוא נראה נחמד מאוד, נכון? ובדבר הזה [האליל הוא] הגוף הכי יפה ביקום. אז כשאתה מתכוון לראות את העולם של האליל היפה, עלינו להקריב את היופי שלנו לאליל. זה העניין, אנחנו מסירים את השיער ואת כל מה שיש לנו - כדי להקריב את הדבר, ונוכל ללכת למקדש כדי לראות את האליל".

שמש מלומד של אחד המקדשים:

"ש: האם אתה יודע היכן מוזכר הסיפור הזה? [הוצג הסיפור של נאלה דיווי]. ת: בעצם אין לנו את הסיפור הזה, כל סיפור צריך להיות מ'פוראנה', ורק אז זה יהיה אמין; אם אתה אופער - המשמעות היא שאנו אופרינג את הראש, ככה, זה סימלי לאופערינג של הראש, הראש הוא ההתייפות, סמל ההתייפות. אנחנו מאבדים את ההתייפות שלנו, עבור האליל, זה אומר שאנחנו מאבדים את העניין בגוף שלנו, מאבדים את ההתייפות בגוף הזה, אנחנו לא מתעניינים בגוף, אנחנו לא מתעניינים בהתייפות, זו הסיבה שאנחנו נותנים את זה, אז אנחנו מקריבים את שאיפת היופי שלנו לגבי הגוף, את ההתעניינות בגוף, אנחנו פשוט עוזבים את ה... אז אנו מתעניינים

באליל, מבחינה נפשית זו הסמליות של האופערינג של השיער למעשה. ש: אמרת שזה אופרינג? ת: משמעות השיער שזה נראה כמו אופערינג של הראש, כמו זה, 'אטמה-אבהארם', 'אטמה' פירושו הקרבה עצמית".

ר' צבי ויסמן - תשע"ח

כמו כן באותה תקופה ראינו שוב את ר' צבי ויסמן נ"י, והוא גילה כמה דברים מזעזעים על אמינות ה'מחקר' שנעשתה בשנת תשס"ד ע"י אמיר דרומי והרב דונר, והנה כמה ציטוטים:

"המנהג שם שאנשים הנודרים לאליל, כגון אם יצליחו במבחן או בעסקים - יביאו מתנה למקדש, וכחלק מההכנות לזה אתה 'אופר' את השיער; אני משתמש במילה 'אופרינג' [= Offering] לא כלפי המשמעות הטכנית [של קרבן/נדבה/מנחה] אלא כנדבה ['דונייט' = Donate], כשאתה יודע שהשיער יגולח וימכר.

אחת הבעיות מתרגום מטמילית היא ששם המשמעות של אופרינג היא במשמעות של נדבה ולא הקרבה, וזו נתינה למקדש, כחלק מתהליך הכניסה למקדש כגון רחצה, אבל לא ממש 'קרבן' השיער לאליל, כי קרבן כזו של שיער לאליל לא תהיה קרבן שמתקבלת.

לא באמת מקריבים את השיער לאליל כי השיער [בפרט התלוש, אבל גם במחבר נתפסים העוונות, כמ"ש בכתביהם 'פוראנה' (י.ש.)] הוא טמא, כפי התפיסה בהינדואיזם ששיער וספָּרים הם טמאים, והתגלחת היא מעין הכנה כמו המקוה אצלנו, ובדומה לתגלחת המצורע לפני שמקריב את קרבנותיו.

יש לדעת שהגברים והנשים ההינדים משקיעים הרבה אנרגיה בייפוי שערותיהם, ועבורם זו הקרבת היופי שלהם, כאמירה שאף שהשקעתי כל כך הרבה מאמץ בשיער יפה - אני נותן את היופי הזה, ונראה כאדם פשוט - עבורך האליל, ע"י שכעת אתה מגיע למקדש באופן עלוב ובהשפלה עצמית, ובפרט לגבי נשים.

הרב דונר הלך עם יהודי מבומביי ששפתו הראשונה היתה מרהטית [השפה של מערב הודו], השניה הינדית, והשלישית אנגלית [בהקלטה הוא הפך בטעות, אך אח"כ ביאר כך], והוצרך לחקור אנשים ששפתם הראשונה היתה טמילית, השניה אנגלית, והשלישית הינדית, וכעת דמיין שני אנשים מתקשרים בשפה השלישית שלהם [הרב בלסקי במכתבו השני סיפר שכל המתגלחים והמגלחים דיברו רק טמילית, הרב דונר מצא פועל בבית המלון ששפת האם

שלו טמילית ודיבר גם הינדית קלושה, כך שהוא תירגם מטמילית להינדית קלושה, ומר א' מבומביי דיבר מרהטית כשפת אם, והינדית כשפה שניה, וגם בלילת אנגלית ועברית כשפות ג' וד', כך שהיה צריך לתרגם ההינדית קלושה, שעבורו היא שפה שניה - לשפות השלישית ורביעית שלו], והם מתקשרים על נושא שהם לא מבינים בו מאומה באופן מוחלט, בדומה לדור הפלגה, אני אפילו לא יכול לתאר את התקשורת הזו.

כששוחחתי עם המתרגם של הרב דונר שהשתמש במילים אופרינג וסאקרפיס [sacrifice = קרבן] שאלתי אותו איזו מילה הם אמרו בהינדית? ולא שמעתי מדבריו שום מילה שמשמעותה אכן סאקרפיס, והוא אמר שאין זה במשמעות של 'הקרבת תרנגולת' כי שם איש לא יאמר שהוא מקריב תרנגולת, אלא רק השפלה עצמית ונתינה ולא הקרבה...

אותו דבר קרה בחקירה הבני ברקית [שע"י אמיר דרומי] עם סיכום שונה לחלוטין: הם הסיקו שפח האשפה הוא אליל, קופסת צדקה בהינדית נקראת 'הונדי' שמשמעותה 'קופסת מתכת' - בין אם משתמשים בה לאכסון צדקה ובין אם משתמשים בה לאכסון אשפה; כשהם היו במרכז שאוספים את השיער, העובדים אספו את השיער המגולח לחביות מתכת שהן בעצם פחי אשפה [כמדומה שאין כוונת ר' צבי לומר שמניחים אשפה בהונדי המיועד לשערות, אלא שכלי זה הוא זהה לפח אשפה, אלא שכאן אוגרים בו שערות (י.ש.)], והשואל שבקושי ידע כחמש עשרה מילים בהינדית, ושמעתי את כל ההקלטה שהוא הקליט, שאל 'מה זה' והצביע על הקופסא, והנשאל ענה 'זה הונדי', כלומר זו קופסת מתכת, והשואל הרי שמע שיש הונדי בתוך טירופאטי בסמוך לפסל, שזו קופסת מתכת מפוארת מאד שיש עליה את הדמות של אלילת ההון, שמי שמניח את התרומה שלו שם - מקבל ממנה ברכה, ואנשים נכנסים פנימה ומניחים את המתנות שלהם בהונדי הזה, והוא שמע על ההונדי הזה, וכעת הוא חושב שהקופסא שהוא רואה באולם התגלחת היא ההונדי המפורסם ההוא, ולא ידע את ההבדל, ואמר 'הו, זה ההונדי', והאיש שם אמר 'כן, זה ההונדי', גם בגלל שלא היה לו מושג על מה אמיר דיבר, כי עבורו זו קופסת מתכת, והלה ענה 'כן', כלומר, מה שאתה אומר..., ואמיר הסיק שקופסת המתכת הזו שזורקים בה את השיער - היא קופת הצדקה של התגשמות אלילת העושר שאנשים מפיקים ממנה הרבה ברכה...

אני דן אותם לכף זכות שבאמת ניסו לברר, אך פשוט לא היה להם הרבה מידע, באישזהו שלב צריך לשאול האם יש אדם עם נסיון שיוכל

לסייע לי, זה היה יכול לחסוך להם הרבה בעיות, ואף שהיה אורך מעט זמן למצוא מומחה, וזה היה יכול להיות צעד טוב.

כשיצרתי עמם קשר הם התנצלו, אך לא שינו את הפסק, הלכתי לא"י, ובגלל שהרב דונר לא היה שם [כנ"ל כוונתו (י.ש.)] הרב אלישיב לא נפגש עמי ישירות, והייתי צריך לפעול דרך מתווכים, והשתגעתי, התקשרתי טלפונית עם אחד ממשמשי; עם הרב קנייבסקי [כוונתו להגר"ק זצ"ל] היה מעט שונה, לא שוחחתי עמו ישירות, אבל שוחחתי ארוכות עם אחד מהדיינים שקשורים אליו, בסיוע הרב דוד מורגנשטרן שהיה מדהים, והיה האדם שהבין את הנושא יותר מכולם, ונראה שהדיין אכן הבין; הוא השקיע זמן כדי להבין מה אני אומר, ובירר פרטים, אך אינני חושב שהם שינו את הפסק. גם עם הרב וואזנר שוחחתי ישירות, ואני כמעט בטוח שהוא בפועל שינה את הפסק.

אמיר דרומי - תשע"ח

לאחר שראשי חבורת 'הישכם' ראו שעדותו של ר' גרשון וועסט לא תאמה בדיוק למטרתם, הם החליטו לשלוח שליח משל עצמם שיתאים למטרתם. הם מצאו שוב את אמיר דרומי וניצלו את תמימותו ואמרו לו בדיוק מה הם רוצים שהוא יעיד. כבר כמה שבועות לפני נסיעתו פרסם אחד מחבורת האוסרים באינטרנט ש'עוד מעט ותבוא מכה גדולה להמתירים'...

דרומי אכן נסע בסוף קיץ תשע"ח, ולאחר מכן העיד בביתו של הגרמ"ש [אשר לפי עדות נכדו לא התרשם במיוחד מעדותו, וגם רואים בהסרטה של העדות שהגר"מ לא האמין לכמה עובדות שהוא העיד עליהן (כגון העובדה שנשי הודו לעולם לא יגלחו אפילו בעד כל הון דעלמא זולת לאליל), אלא שדעת הגר"מ (בשונה מרוב פוסקי דורנו ודור העבר) שבע"ז צריכים להחמיר ביותר בכל צל של ספק, ואף אם לא מדובר ממש בתקרובת, כמבואר בתו"ה (ח"ה סי' ר"ס ורס"א), ובא"ד כתב שאף אם יש כל דפריש מרובא פריש לא היה סומך על כך להיתר!].

ב'הכצעקתה' התבארה באריכות על אי אמינות עדות דרומי בתשע"ח, ונביא כאן התמצית.

★ העיד שצריך לחכות שעות ע"ג שעות במסירות נפש כדי ליכנס לאולם הגזיזה, ושעיקר ביאתם לטירומאלה הוא בשביל לעשות התגלחת. ולהד"ם, עיקר ביאתם הוא ליכנס לדארשאן, ושם הוא עיקר התור ואכן אפשר לחכות יממה שלימה עד שיתאפשר להם ליכנס לשם, אבל באולם הגזיזה בדרך כלל התור קצר.

★ העיד שהם טובלים קודם הגילוח כהכנה לקראת העבודה החשובה. ולהד"ם, רק אחרי הגילוח טובלים בגלל שהעיסוק עם השער מטמא.

★ העיד שכולם משפילים את ראשם בשעת הגילוח [כאילו שמשפילים ראשם לפני האליל]. ולהד"ם, אלא שבאופן כללי אי אפשר לספר לגלח בקלות אם לא שהמתגלח משפיל ראשו [וכעת אמר שהישיבה היא כפי צורך התגלחת ולא בהשתחויה מיוחדת].

★ העיד שברגע שיורדים לפני הספרים הם אומרים תפילה, ומשננים שוב ושוב את השמות של האלילים, והם ממש ביחוד עם האליל... ולהד"ם, דבדרך כלל אין שומעים שום תפילות בשעת מעשה. וכאשר נשאל הנ"ל ע"י ר' גרשון נ"י האם אכן שמע או ראה אותם מתפללים בשעת מעשה, אזי היתה התשובה שהם מתפללים בלבם כעין תפילה בלחש, ואי אפשר לשמוע או לראות את זה...

★ העיד שכולם אומרים שמקור הענין של הגילוח הוא בשביל הסיפור המטופש, ושבשביל הסיפור הזה האליל אוהב השערות יותר מהכל. ולהד"ם, וכמו שנתבאר בדברינו לעיל שהסיפור כלל אינו המקור לתגלחת, ולפי עדות ר' גרשון נ"י אפילו בטרופאטי הרבה כמרים ואנשים לא יודעים מהסיפור [ולפי דברי הפרופסורית אמה טארלאו היא דיברה עם הרבה אנשים בטירומאלה ולא מצאה אף אחד שידע מהסיפור הזה], ואף לא מבואר בסיפור שהאליל אוהב את השערות, רק אדרבה ע"פ חוקי דתם ולדברי הכמרים השערות נחשבות לדבר טמא ומאוס, ולומר שהאליל אוהב השער יותר מהכל זה ממש בגדר ליצנות, ובעדותו של תשס"ד [ששה שם כשני שבועות] מבואר שלא שמע כן מאף אחד.

★ והעולה על כולנה, הוא העלים לגמרי מה שכולם יודעים שהגילוח בא להוריד הגאווה, ולא הזכיר מזה כלום, על אף שברור שזה הטעם הידוע אצל כולם בלי יוצא מן הכלל, והוא עצמו כתב כן בדו"ח שלו בשנת תשס"ד, ועל הטעם שהשער נגזז מפני טומאתו כלל לא שמע.

★ העיד שהמגלחים יש להם מעמד מקודש בגלל שעושים את התספורת לאליל, ושהם שליחים מיוחדים לעשות הגילוח עבור האליל. ולהד"ם, כמו שיתבאר להלן שהספרים הם מהשפלים שבאומה, ואין תפקידם לגלח דוקא לטמפל, אלא הם הספרים של כל האומה, ומקבלים תשלום מלא ממנהלי הטמפל.

★ בחורף תשע"ט העיד הנ"ל בפני רב אחד מברוקלין שבכל הטמפלים הקטנים מקריבים השערות בפועל לפני האליל, ורק בטמפל הגדול אי אפשר להם לעשות את זה בשביל ריבוי הציבור ע"כ. והנה מלבד שזה סתירה לעדותו שעיקר הקרבן הוא ברגע הגילוח, הרי שכאשר נשאל מאת ר' גרשון נ"י באיזה

טמפלים ראה כן, אזי השיב הנ"ל שאינו זוכר [והתנצל שאי אפשר לו לשאול את הבעל עגלה שלו, שלא היה לו איש קבוע לזה], ועד היום הזה אין לנו תשובה ברורה ממנו היכן ראה שמקריבים השערות, ואף אין בידו אף צילום אחד של הקרבת שערות לפני פסל [ובאם היה בידו צילום כזה אין ספק שהיו האוסרים עושים מזה רעש גדול], וכאשר נסע ר' גרשון בפעם השני להודו חקר ובדק בכל הטמפלים שבאיזורים היותר נידחים, ובכל מקום שנסע לא מצא אף טמפל אחד שמקריבים השערות בפני האליל! וכאשר שאל את האנשים אם יודעים על תופעה כזו ענו כולם שאין דבר כזה להגיש שיער בפני האליל!

★ עוד יש להעיר שביהשכם אוהבים' (עמוד כ') הובא בשם אמיר דרומי שראה שמגיע כומר ולוקח קומץ שערות מכלי ההונדי ומניח על האש תמיד הנמצאת בין אולם הגילוח לטמפל ע"כ. ובמהדו"ק (עמוד קצ"ז) כתבו כן כאילו זהו הסדר הרגיל שעושים עם השערות. וכאשר נשאל דרומי מאת ר' גרשון נ"י דהמציאות אינו כן, אזי השיב שראה עובדא כזה מלפני הרבה שנים [ולפלא שלא ראה לנחוץ להעיד כן בשום מקום! לא בפני ביה"ד של הגר"נ קרליץ, וגם לא הזכירו בעדותו בשנת תשע"ח, ואיש לא שמע זאת ממנו אז], ואמנם הסביר שכיום שוב אין עושים כן כיון שהושפעו מתרבות העולם המודרני.

★ עוד חשוב להבהיר דהנ"ל באמת אינו בקי היטב בדת ההינדו כלל וכלל, וכאשר נשאל באסיפה בבית הגרמ"ש איזה שפה מדברים בטירופאטי, לא ידע מה להשיב...

★ עוד יש להעיר שניכר מתוך ההקלטות והסרטונים של דרומי שהוא שאל שאלות ישירות ולא עמומות, דהיינו שהניח הנחה מסוימת ושאל אותם האם אמת שכן הוא, וההודיים רק ענו כן על השאלות, כלומר שהם הסכימו עם ההנחה שהניח בשאלתו, וכבר העיד ר' צבי ויסמן שההודיים בטבעם יסכימו למה שהם חושבים שהשואל רוצה לשמוע, וצריך חכמה איך לחקור אותם באופן מעורפל כדי להגיע לאמת, כפי שנוכחים בשמיעת ההקלטות איך הוא 'מוליך את התשובה הרצויה' [דרומי השיב שאינו מסכים שההודים משקרים, אלא שאם הם רואים אדם שנראה זר הם משנים מהאמת ולא נפתחים אליו, ולכן היה לבוש כמותם, אלא שאף שחבש טורבן, אבל שוחח עמם באנגלית ואמר שהוא מישראל...].

★ עוד יש דבר מעניין ביותר. בחוברת 'הישכם אוהבים את ה', מהדורה קמא [שיצא לאור רק באימיל לציבור מצומצם (בעיקר לרבנים)] כתבו (עמוד קצ"ו-ז') שההונדי הוא כלי ההגשה לאליל, ושעת חלות ההקרבה היא בנתינה להונדי, וכפי עדותו של דרומי בשנת תשס"ד. ואמנם בעמוד רט"ו נתקשו מאד לתרץ דלפי"ז הרי עיקר ההקרבה נעשית בשעת ההנחה בהונדי ואז ליכא שום

שבירה, ואנן קי"ל דלא סגי בכך דההכנה היתה באופן של שבירה אלא עצם העבודה צ"ל באופן של שבירה (ע"י בסיכום הלכתי באריכות), והרואה יראה שכל הפטופטים שכתבו שם להפריך טענות אלו אין להם שחר כלל.

ואכן במהדורה בתרא [שי"ל לאחר ששלחו את אמיר דרומי] שינו את טעמם לגמרי, ובעמוד כ' כתבו שחלות הקרבן הוא 'ברגע הגזיזה', וענין ההונדי אינו אלא קפידא בעלמא שמקפידין שכל הקרבנות ינתנו לשם, ובעמ' כ"ה הוסיפו לבדות מלבם גדר הדברים "דהם מוסיפים כבוד לתקרובת בנתינתה לכלי ההונדי"... ולפי"ז מנסים להסביר שאכן עצם הגזיזה היא העבודה שכן אז הוא 'הרגע של הנתינה', וכן כתבו שם (עמוד ק"ט) להפריך אלו הטוענים שהגזיזה היא רק הכנה לשלב של הנתינה, וז"ל בעמוד כ': **כאשר מעיינים בהלכה - הדברים מפליאים, לכאורה היינו חושבים שהתקרובת נמסרת לאליל מעצם היותה בהונדי, ככה כל אחד שמסתכל מהצד היה חושב, אבל ההודים כאמור אומרים אחרת, הטענה שלהם לכאורה נשמעת מוזרה - השיער "ברגע שזה מתנתק מהראש הם כבר נתנו את זה לאליל", ולמה זה כ"כ מפליא, כי כאשר מעיינים בהגדרות ההלכה לתקרובת ע"ז רואים שכך בדיוק זה מתרחש, כאשר שיער מגולח לע"ז הגילוח הוא כעין זביחה, כשבירת מקל וכבצירת ענבים, והוא נאסר באותו רגע של התגלחת, ומכאן והלאה כיון שנעשית בו עבודה, אין יותר שום צורך במסירה נוספת לאליל, עכ"ל.**

ממש פלאי פלאים, בדיוק לאחר שליחת דרומי התברר שההודיים "באופן מפליא ביותר" מכוונים במעשה התגלחת בדיוק למה שנצרך כדי לאסור את השערות עפ"י ההלכה היהודית, והדברים מפליאים - איך זה כ"כ מתאים להלכה, שבדיוק ברגע התגלחת אז רגע ההקרבה, ודי למבין...

★ כפי שכבר כתבנו, כל עדותו [השניה] איננה ברת ערך, מכיון שנשלח במיוחד ע"י אנשי האוסרים, והם ניצלו את תמימותו וחוסר הבנתו בענין, ואמרו לו מראש את כל מה שהוא צריך לראות ולהעיד, וניכר בעליל מתוך סרט עדותו שאת כל הדברים שמו לו האוסרים לתוך פיו בדייקנות מרובה, וכן קטעו והשמיטו הרבה מדבריו בעדותו לרבנים, באופן שצריך להיות תמים כדי להיגרר בתמימות אחר דברי עדותו.

תש"פ - ספר "הכצעקתה"

בשנת תש"פ החליט הרב ר' יואל שילה שליט"א [מחבר הרבה ספרים חשובים במיוחד לנושאים שיש בהם גם פן הלכתי וגם פן מציאותי] להתמקד בנושא זו ולברר הצדק עם מי. אחרי שחקר את הנושא בסיוע כמה ת"ח במשך יותר משנה, ועבר על כל העדויות

והמקורות - העלה שאין ממש בדברי חבורת הישכם, והעלה את כל מה שבידו ברור כשמלה בספרו הבהיר 'הכצעקתה', שהתקבלה באהבה אצל הרבנים הגאונים שליט"א היושבים על מדין, והספר גם זכה להסכמתם החמה של כמה מגדולי הפוסקים שליט"א, שיתפרסמו אי"ה במהדורה הבאה של הספר.

במשך כתיבת 'הכצעקתה' הסיקו כמה וכמה הוכחות מוצקות שלא מדובר בתקרובת. ונביא כאן תמצית הדברים:

מקור המנהג - היטהרות מטומאה

הרבה מומחים כבר העלו שמקור ענין התגלחת על פי דת ההינדו הוא ענין של 'טהרה', וכפי שהבאנו לעיל מהפרופסור דיאנה עק: **שיער לעולם לא מוגש בתוך מתחם המקדש בכלל. וזה אכן יהיה טמא מאוד לעשות כך. והמטרה של גילוח השיער בתרבות ההינדית, כמו בתרבויות רבות אחרות, היא לטהר את עצמו לחלוטין לפני שנותן את עצמו בהתמסרות לאל.**

כמו כן בשנת תשע"א הופיע מחקר Hindu Hair and Jewish Halakha המוכיח ממקורות דת ההינדו שמקור התגלחת בדת ההינדו הוא בשביל 'להיטהר' מן הטומאה.

אף הכמרים מצהירים כולם שהטעם המרכזי לתגלחת הוא לסלק הדברים הרעים, ולטהר את האדם לפני הפגישה עם האליל, ודבריהם הובאו לעיל.

[אולם אף שבמקורה התגלחת נקבעה כטקס היטהרות גרידא, במהלך השנים ניתוסף בו עוד רובד של 'הכנעה' ועזיבת הגאווה, ענין זה מצאנו רק בכתבים המאוחרים יותר, וזה מודגש יותר ע"י הכמרים, למרות שגם הם מצהירים שהטעם המרכזי הוא ה'טהרה' לפני הפגישה עם האליל].
כעת נתגלו עוד מקורות רבים לכך בספרי דת ההינדו, ונצטט בקיצור תמצית הדברים.

המקור היחיד שמצינו בספריהם בסיבת מנהג התגלחת הוא מה שכתב באחד מספרי דתם Skanda Purana 4.7.7, ושם מבואר להדיא דסיבת הגילוח הוא [לא ענין של עבודה, אלא] 'סילוק השערות' כדי לטהר את עצמם מהעוונות קודם ההתראות עם האליל, וז"ל:

"בחשיבות הענין להתגלח אצל מקום מקודש, לורד שי... אמר ל... שהאדם יגלח את ראשו בכל פעם שיש לו הזדמנות לבקר מקום טמא, כי מקובל שהשערות מחזיקים כל העוונות שהאדם עשה... ע"י הגילוח הוא נעשה טהור מכל עוונותיו. נשים יעשו חיתוך סמלי של השיער".

וכן כתוב בספר ה"קיצור שולחן ערוך" של דת ההינדו Dharmasindhu:

"בכל פעם שהאדם הולך לבקר איזה מקום טמא, יהיה זה בית ע"ז או נהר של מים, הוא צריך לגלח את ראשו, כי לכל אדם עוונותיו נתפסין בשערותיו. באופן סמלי, ע"י סילוק השערות אתה נפטר מכל העוונות, ואתה מוכשר לבקר את מקום העליה לרגל. ומה"ט צריך הבן האבל לגלח ראשו בפטירת אבותיו, כדי להיפטר מהעוונות, ואחרי כן הוא נהיה מוכשר לעסוק בקבורת אבותיו".

למרות שהדברים לא נאמרו בדוקא לאליל של טירופאטי, וגם לא נקטו את הדברים כ'חובה', מכל מקום זה מוכיח די ברור שמנהג התגלחת נעוץ במקורה בטקס היטהרות, וכפי שהכמרים והמומחים מצהירים.

כמו כן בספרי הפוראנאס הזהירו ביותר שאסור להשאיר שיער גוזז בתוך המקדשים, ז"ל Narada Purana 18.14:

"מי שלא יציית למה שכתוב ב'כתבי הקדש' יהיה נזרק לגיהנם לאלפי שנים. מי שישליך הפרשות גופו, או שיניח חלקים מגופו, כגון שערות, שיניים, עצמות, וצפרניים וכדומה, בתוך הטמפל, יהיה עון זה מקביל להריגת עובר במעי אמו"...

[וכן יש עוד המון מקורות בספרי דתם אודות גודל טומאת השערות, וז"ל א' מספריהם המכונה Vishnu Purana 13:3: "תנו לו להרחיק משיער, עצמות, קוצים, זוהמה, שרידי מנחות, אפר, מוץ ואדמה".

ושם 16:3: "אל לו לתת מזון שעובר או שערות או חרקים, או מעורבב עם דייסה חומצית או מיושן".

וע"ע בס' נצח ישראל (שי"ל בשיקאגו שנת תרנ"ז ע"י בעל 'הפסגה' שחקר על הרבה דתות, עמוד 64) וז"ל: ואין מספר לכל הדברים המטמאים את ההודו וכו', כן אם נגע בעצם מת אדם, בהמה וחיה, או בשערות אדם, חיה ובהמה ובצפרניהם הוא טמא וכו', עיי"ש].

עוד מקורות על מנהג התגלחת מכתבים המאוחרים יותר

בחיבור בשם Tirumala the panorama of seven hills שיצא לאור מטעם הנהלת ה-ttd בשנת 1999, מגדיר את ענין התגלחת בזה"ל:

"מנהג זה יתכן שהונהג כדי להדגיש את החשיבות של ענוה, וגם לוותר על מה שדרך האדם להחשיב ביותר".

אתר האינטרנט gotirupati:

"הגילוח הוא האמצעי להשליך את הגאווה לפני שנכנסים לתור של הדארשאן".

באתר האינטרנט שלהם [ttdseva]:

"באופן סמלי, על ידי ההיפטרות מהשיער שלך במקדש טירומאלה, אתה נפטר מהדברים הרעים שלך או מחטאריך, והופך זכאי לבקר באתר עלייה לרגל זה"...

הכומר הראשי של איגוד הטמפלים בצפון אמריקה

M R Ravi Vaidyanat Sivachariar

כותבי 'הכצעקתה' התקשרו אל הכומר ושוחחו עמו באריכות על דת ההינדו בכלל ונושא התגלחת והקרבנות בפרט, ונעתיק כאן תמצית דבריו השופכים אור על כל הנושא:

"ה'אופרינג' של פירות, הוא כי האדם רוצה שמה שטוב לו - יהיה לאליל, חוגג - רוצה לחגוג עם האליל, ולתת לאליל כמתנה מה שטוב לאנשים. בעלי חיים וצפרים הם דרגה שניה, ולכן אין קרבנות בעלי חיים בהודו, אלא רק פירות וירקות. אם מישהו יביא קרבן תרנגולת - אין זה קרבן, אף שיש אנשים בכפרים שעדיין יתנו אופרינג של תרנגולת וכבשה, אך זה מפני שדברים אלו ניתנים לאכילה, וזה הולך לאליל כמזון.

ש: א"כ למה אנשים מקריבים השיער?

ת: האופרינג של השיער היא סוג של מחווה והכרת הטוב, ואנשים מאמינים שאם קרו למישהו ניסים בעקבות משהו - גם אחרים מתחילים להאמין שאם גם הם יעשו כך - יקרו גם להם ניסים בעקבותיו, זה כמו להקריב את עצמינו. הסיבה שאנשים לא מקריבים את עצמם על ידי חיתוך היד שלהם היא כי היא לא תגדל שוב, אבל השיער כן גדל שוב, ולכן חותכים את השיער כמחווה 'gesture' - וזה מיוחד בטירומאלה.

כשמביאים פירות לאליל מנפנפים אותם ומביאים אותם על מגש לאליל, אבל בשערות לא עושים זאת, הכמרים לא מרשים את זאת. כשחותכים את השיער יש... [מתקשה למצוא המילה הנכונה] 'זיהום' [pollution] במקום, ולכן חייבים אח"כ לרחוץ לטהרה. נותנים לאנשים מקום להוריד את השיער ורוחצים, ולא מורשים להביא אותו להונדי שלפני האליל, ולא לפני האליל - ואין לשיער הכרה דתית.

הסיבה המרכזית לתגלחת היא שאני מוכן לאבד משהו שחשוב עבורי - עבור האליל, כפי שלכבודו של טראמפ אנשים נכנסו לקונגרס, אינם רוצים ללכוד את הקונגרס לעצמם - אלא עשו זאת עבור כבוד טראמפ. הם סאקריפייס את ההערכה העצמית ואת הכבוד העצמי [self esteem, self respect].

ש: לא הבנתי מה בדיוק כתוב באגדה של נאלה דיווי?
 ת: [גמגם] אני לא בקי בזה, אתה יכול להוריד את זה מהאתר של הטמפל.
 ש: מה כתוב על השלט שעל בנין התגלחת? [הראו לו צילום מהשלט].
 ת: זה המקום המיועד ל'אופר' את השיער בטירומלה, שהשיער ישאר שם, שיונח במקום מסוים. אז הם ייעדו מקום, ויש שלט שאומר שזה המקום שבו אתה צריך להשאיר את כל השיער שלך. אתה יכול לקרוא לזה אופרינג, כניעה או נתינה נדיבה [Generous giving]. זה לא donation מכיוון שמקדש לא רוצה תרומת שיער, אבל זה 'אופר', אתה מבין, תרומה היא משהו שמיועד לעזור לאחרים, אבל את זה, הם פשוט רוצים להקריב [sacrifice], הם הולכים לאבד, הם רוצים לוותר על יופיים על ידי גזירת שיער, ולכן כתוב שם לשון 'סורנדר'. והמקדש מוכר את השיער משום שאין להם מה לעשות עם זה....

יש עוד אופנים איך אנשים עושים סאקריפייס: אנשים צמים - גם זה סאקריפייס, יש שעושים פירסינג [מנקבים את עצמם], וזה מועיל לחטאים, או שמצפים למשהו מהאליל לכן פוגעים בעצמם פיזית או ע"י צום או ע"י פירסינג, או שלא לדבר במשך שנים, ובכך לוכדים את תשומת הלב של האליל ע"י שמכריחים אותו לשים לב אליהם.

ש: האם כל אחד רשאי להיות ספר?
 ת: כל אחד רשאי לגלח, גם אתה, אין חוק מי יכול להיות הספר, בטירומאלה מגלחים הנאי-ברהמין, כי הם דורשים את הזכויות של המקצוע הזה למשפחה שלהם, כי זו המלאכה שלהם, ובפסטיבלים הדתיים לא מתחשבים בזה וכל אחד יכול לגלח; ובארה"ב כל אחד יכול לגלח.
 ש: מה המילה איך שהם קוראים לגילוח בטמילית?
 ת: המילה בטמילית לגילוח 'מוטאי' - היא גילוח שיער מוחלט.
 ש: האם יש בטירומאלה מקום מיוחד היכן לעבוד את נאלה דיווי? האם היא אלילה?

ת: אין בטירומאלה שום מקום לעבוד את נאלה דיווי, והיא לא אלילה אלא היא קשורה למלכות של המקום".

כפי שיראה הקורא, יש הרבה מה ללמוד מדבריו של הכומר הלז: א'- הקרבת פירות ושאר דברים נעימים הם כי האדם רוצה שיהיה לאליל ממה שיהיה לו.

ב'- משא"כ הקרבת השיער הוא כמו חיתוך היד, וניקוב הגוף, וצום - להקריב את עצמו לאליל.

ג'- הם רוצים להכריח את האליל לענות אותם ולכן מתגלחים [עיי' רמב"ם הל' ע"ז פי"ב הי"ג ובכ"מ שזה היה מנהג הגדידה אצל עו"ז, ועכ"ז לאו עבודה היא].

ד'- אין לתגלחת הכרה דתית אלא 'מנהג' של אמונה עיוורת.

ה'- כל אחד יכול להיות ספר, גם מי שאיננו הינדי.

ו'- נאלה איננה אלילה, אלא שייכת למלכות של המקום.

ז'- אינו מכיר האגדה, רק יודע שיש אגדה כזאת באינטרנט...

ח- השלט בסך הכל מודיע שכאן צריך להשאיר את השיער. והמטרה היא לוותר על היופי.

ט'- התגלחת מכונה מוטאי דהיינו תגלחת מלאה [התקרחות].

וזה מוכיח את כל מה שכתוב ב'הכצעקתה', ולדבריו ברור מעל כל ספק שהשיער הוא לא קרבן כלל, אלא עצם ההתקרחות היא הקרבה אישית של עובד האלילים, והוא עצמו התקרבות.

תמצית הדברים

הוכח מעשרות מקורות שאין השיער בגדר תקרובת, ואף מדברי העדים עצמם שמהם רצו האוסרים להוכיח צד האיסור הוכחנו שאדרבה דבריהם מוכיחים את ההיפך, ותו לא מידי.

סיכום הלכות תקרובת ע"ז

סיכום הלכות תקרובת הע"ז בנוגע לשיער ממקדשי הודו

חלק ההלכה התבאר בהרחבה ב'הכצעקתה'

התנאי הראשון - שיהא קרבן/דורון

תקרובת הוא 'קרבן', ופירושו - מנחה/דורון, כמבואר במקורות רבים בחז"ל: א'- בחולין צ"ד. ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל. ב'- אונקלוס מתרגם על 'מנחה' (כגון במנחת יעקב לעשו, אך לא במנחה לגבוה) תקרובתא. ג'- שטמ"ק (נדרים כ.): דמנחה איקריא תקרובתא בלשון ארמי, דכתיב קח נא את ברכתי, ומתרגמין קבל כען תקרובתי. ד'- רבינו חננאל (ע"ז ט"ז): זה שאמר מקריבין, מנחה היו נותנין לבית קיסר, מלשון תרגום מנחה תקרובתא. ה'- 'שי' פירושו מתנה, ותרגומו (ישעיה י"ט) ייתיגיה בתוקרבתא. וכן יובילו שי למורא (תהלים ע"ו) - ייתון קורבניא. יובילו מלכים שי (תהלים ס"ח) - ייתון מלכיא קורבניא. וי- רש"י יבמות ק"ג: בסנדל של תקרובת עבו"כ: שהקריבו ומסרוהו לפניו לשם דורון. ז'- רש"י בשמואל ט' ז': ומנחם פירש "תשורה" לשון תקרובת.

ובאמת גם על דורון ומנחה מובאת לשון קרבן: בע"ז ס"ד: רב יהודה שדר ליה קורבנא לאבידרנא, רבא אמטי ליה קורבנא לבר שישך, ופירש"י קורבנא: תשורה. ובנדרים כ'. על קרבנות מלכים פירש"י: דורונות שמקריבין לפני מלכים. ובחולין ח'. על 'באטמי דקיימי לקורבנא' פירש"י: דקיימי לשלחן דורון לאדם חשוב. ובתרגום יונתן על ונקרב את קרבן ה' (במדבר ל"א נ'): וקריבנא דורונא. וכן במלכים ה' כתיב מגישים מנחה (הגויים לשלמה), ובתרגום: מקריבין קורבנא²⁹.

דריקעא], כביכול הקב"ה רוצה את הדורון של הקרבנות, וכאילו זה לחם ה', דכתיב 'כי את לחם אלהיהם הם מקריבים', וכדכתיב 'את קרבני לחמי'. ונציין כמה מקורות בזה:

במדבר רבה (שלה פרשה יז): ועשיתם אשה לה' עולה או זבח אמר להם הקדוש ברוך הוא כל מי שמקריב לי קרבן בעולם הזה אינו מקריבו על חנם, אלא מקריבו והוא ערב עלי גם לעולם הבא הוא זוכה

²⁹ גם להבדיל אא"ה - הקרבנות בביהמ"ק [שאיסור תקרובת נלמד מהם וצ"ל דומה להם] באים כדורון ומנחה. מה שאמרו חז"ל שהקב"ה לא צריך את הקרבנות, והריח ניחוח הוא 'שאמרתי ונעשה רצוני' - זה לא סותר שאע"פ שהקב"ה לא צריך כלום וכל הנחת רוח שלו היא רק כאשר אמר ונעשה רצוני, אך את צורת הקרבנות קבע הקב"ה באופן כזה של דוגמת דורון למלך [מלכותא דארעא כעין מלכותא

וכן מבואר בתוס' (ע"ז דף נ'. ד"ה בעינן): ושמעין מהכא דהני נרות של שעה **שמביאין דורון לעכו"ם** ומדליקין בפניהם וכו' מותר בהנאה, ממה נפשך, אי תקרובת עכו"ם הוי וכו' לא דמי לתקרובת מזבח וכו', **ואי נוי של ע"ז היו ולנוי מדליקים אותן** ושייך להו ביטול וכו' עכ"ל. ומבואר דשם תקרובת הוא רק אם מביאים אותם לשם דורון ותקרובת. וכן הוא בכל בו (סי' צ"ז): וי"ל דאינן תקרובת, שאין מביאין אותן לשם דורון.

וכן מבואר בשו"ת אבני נזר (חומ"ס סי' פ"ו): וענין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לא שייך רק בשוחט לע"ז **שמחשב על הבהמה שתיעשה תקרובת ע"ז**, עכ"ל. וכן הוא בחזו"א (סי' נ"ו סק"א בענין תקרובת): אבל מניח בשר 'לדורון'. ומבואר יותר להדיא בדבריו לגבי לולב (סי' ס' סק"כ): וברש"י שם פי' עוד לולב של ע"ז, שעבודתה בלולב להעבירו בפניה או לזרקה בו, ויש לעי' הא אמרו ע"ז נ"א. דזרק מקל לפניה אפילו עבודתה בכך אינה נאסרת דבעינן זריקה המשתברת, ואם היה הלולב נאסר הרי זה תקרובת עכו"ם ואין לו ביטול וכתותי מיכתת שיעורו. **ואפשר דאין כונת רש"י שזורקין לשם תקרובת, אלא זו עבודתה והוי הלולב משמשין.**

שאינו לא אריסי ולא בן ביתי אלא כבדני חנם - דורון זה חביב עלי מכולן, כך אם חטא אדם מביא קרבן חטאת, ואם אשם מביא קרבן אשם אבל העולה נדבה היא לפיכך חביבה היא לפני.

ריקאנטי (ויקרא י'): והקרבן הוא לריח ניחוח, כי כמו שמכין למטה כך נעשה למעלה, והמדה אשר הקרבן מתעלה שם בתחלה מתעוררת למעלה בעשיית הקרבן למטה לקבל הקרבן ההוא בשמחה, כביכול **כאדם ששולח דורון אל המלך והמלך מקבלו בשמחה.**

מהרי"ט אלגאזי (בכורות פ"א א' ו): דעיקר הקרבן הוא **הקרבת דורון לקונו.**

תרגום יונתן על 'ונקרב את קרבן ה' (במדבר ל"א נ'): **וקריבנא דורונא.**

משך חכמה (ויקרא הקדמה) "היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים - אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל" - שאז יהיה עצם הקרבות חפץ הבורא באמת לענין נכבד לקרב העולמות ולהועיל לכל העולם כולו.

לקרב ואני מקבלו והוא ערב לי, שנאמר (מלאכי ג') וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות.

אוצר המדרשים (אייזנשטיין, פנחס בן יאיר עמוד 480): חביבין הם הזבחים.

מדרש תנחומא (אחרי מות): כיון שהוקם המשכן א"ל הקדוש ברוך הוא למשה אמור להם מכאן ואילך אין אתם רשאים להקריב קרבות אלא באהל מועד - שם היו מעלין את **הדורון** לקב"ה.

אוצר המדרשים (אייזנשטיין, ילמדנו עמוד 225): זאת תורת העולה היא העולה (ויקרא ו' ב'), שלא תזוז מן המזבח מפני שהיא (העולה) חביבה מכל הקרבות, למה"ד למלך שהיתה לו שמחה והיו אריסין ובני ביתו ואוהביו מביאין לו דורונות והיה מקבלן, א"ל מי אתה? א"ל אריסו של מלך וכן לשני וכן לשלישי, בא אחד טעון דורון א"ל לכבד את המלך באתי, אמר המלך דורון שהביא זה לא יהא זז מן השלחן, א"ל מרי למה חבבת דורון זה מכל הדורונות? אמר כל אלו שהביאו דורונות הן חייבין לי וחייבים בכבודי אבל זה

לענינינו: כיון שלמסקנת הדברים, במציאות אין תכלית התגלחת להעניק לאליל את השיער כדורון ומתנה, אלא להשפלה עצמית וויתור על היופי והגאווה, הרי שאין כאן בסיס לאיסור תקרובת.³⁰

התנאי השני - שהע"ז תחפוץ בגוף החפץ

כתב הרשב"א (ע"ז נ"א): ואומר רבינו הרב נ"ר דהיינו טעמא דמתניתין דשרי הני אפילו למאן דאמר דאבני מרקוליס אסורין מדין תקרובת ולא בעינן זריקה משתברת, משום דמעוה וחסות וכלים אינם בכלל תקרובת ואף על פי שדרכה בכך, **שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי העבודה זרה שלהן שהיא חפצה בכך בזריקתן לפניה או בהעמדתן לפניה, כגון אבני המרקוליס שיש בחוקי המרקוליס שהוא חפצה בתקרובת זריקת האבנים, ולפיכך היינו סבורים לומר שאף על פי שאינן תקרובת המשתברת יאסר כיון שיש כאן תקרובת העבודה זרה מיהא, אבל הכלים והמעוה אינם תקרובת שתהא העבודה זרה חפצה בגופן של מעוה ושל כלים - אלא שהמעוה הן נדרים ונדרות ליקח מהם צרכי עבודה זרה, עכ"ל.**

וחזינו מדבריו יסוד גדול, דלא חל שם תקרובת אלא כשחושבים שהאליל רוצה ואוהב את גוף החפץ, אבל נתינת חפץ במטרה שהאליל יקבל מזה איזה ריוח או שיקח מזה צרכיו, אין זו תקרובת.

וכן מבואר בדברי הראשונים שתקרובת פירושו שלדעתם האליל אוכל/שותה/נהנה מעצם החפץ, אבל אם נותנים ומעמידים את החפץ לפני האליל במטרה שינתן לכומרים, ואין האליל נהנה מגוף החפץ, אין זו תקרובת.

זו לשון תוס' (ע"ז נ': דיבור ראשון): 'וככרות שמביאין דורון מותרין שהרי אין מביאין לעבודת כוכבים כי אם לשמשים ולכומרים, ותקרובת עבודת כוכבים לא הו' שאין דרכן להאכיל לעבודת כוכבים', וז"ל הרשב"א (ע"ז נ"א): 'ורבינו יצחק ז"ל היה אומר שאין הככרות תקרובת לפי שאין מתכוונים אלא לתתם לגלחים, ודוקא באותן דורות שהיו עובדי ע"ז אומרים שהע"ז אוכלת ונהנית מן התקרובת - היה התקרובת אסור', וכן בריטב"א ע"ז נ"א: 'הני מילי דבר הנתון לעבודה זרה להיות לה תקרובת, אבל זה אין עושין לדעת תקרובת אלא אותו שמשקין אותו (=את הע"ז) הכומר ואוכל אותו שם, אבל שאר האוכלד"ש דורון לכומרים הוא, ומה שמניחין אותו בפני עבודה זרה אינו בדרך תקרובת כלל אלא כמי שנותן לה פרס לכומריה', וז"ל המאירי (ע"ז י"ד): 'ויש מהם שהתירו אף במה שדומה שהוא גוף תקרובת אם הוא נותן

הכצקתה, תדרשנו משם.

³⁰ האריך בכ"ז בטוטו"ד בקונטרס 'תקרובת ע"ז דורון או עבודה' המובא בספר

לכומריהם בשכרם, וכ"כ (ע"ז נ"א): 'וכן היה מטכסיסיהם להיות ההמון מקריבים לחם לצורך משרתי האלילים וכומריהם, ולחם זה מותר - שאין מקריבין אותו לע"ז, וז"ל המרדכי (ע"ז תתמ"ב): וכן לחם חק לכומרים אינה תקרובת לעבודת כוכבים, כי בימים הראשונים היו מאכילין לעבודת כוכבים עצמה, וז"ל השבלי הלקט (תשמישי ע"ז סי' ט') 'ותקרובת ע"ז לא הו, לפי שאין מביאין דורון לע"ז להאכיל כדורות הראשונים, וז"ל האורחות חיים והכל בו (צ"ז): ואותן ככרות של ע"ז שנותנין לכומרים שמקריבין לע"ז מותרין, דאין נותנין אותן להאכיל לע"ז, ואם כן לא הוי תקרובת אלא נותנין לכומרים, וכן פסק הרא"ש (ע"ז ד' א'), וכן פסק השו"ע (קל"ט ח'), ואע"פ שלא כולם הזכירו שמניחים לפני הע"ז, אך מסתבר שכולם דיברו על אותה המציאות; כיו"ב כתב הסמ"ק (מצוה ס"ח) לגבי נרות (יתכן שזו ט"ס, וצ"ל 'ככרות'): 'ויש לדקדק איך נהנין מן נרות שמקריבין לאלילים... ויש לומר דאינה כתקרובת - אלא שמביאין אותן בתורת דורון לעבדי ומשרתי האלילים'.

הרי שמבואר מכל הראשונים הנ"ל דאף שיש נתינה מסויימת לע"ז, ואף מעמידין הככרות לפני הע"ז, אלא שתכלית הנתינה היא לא להנאת הע"ז עצמה, אלא בכדי שהככרות ינתנו אח"כ לכמרים - עכ"ז מותר כיון שאין הע"ז חפצה בגוף הדבר ולא נהנית מהחפץ כמו בהנאת אכילתה וכדו'.³¹

כהקרבה לע"ז, אלא שלא היתה בדרך תקרובת, ונתנום 'כמי שנותן לה פרס לכמריה'. אמנם, דעת הרשב"א (ע"ז נ"א): עצמו שיש טעם לאסור באותן הככרות, אך גם הוא לא אסר אלא כשמניחים אותן לפני הע"ז 'כיון שמניחים אותה תקרובת לפניו וחושבים שמתרצה בהנחתו לפניו' [וצ"ל שהבין ממה שמניחים לפניו שאין הנתינה לע"ז רק כדי לתת את הככרות לכמרים, אלא שהע"ז כביכול נהנית מגוף הככרות (שהרי הרשב"א כתב בהדיא שצריך שתהיה הע"ז חפצה בגוף הדבר), והכמרים מקבלים רק אח"כ משולחן הע"ז, דומיא דביכורים בבבמ"ק (דזה פשוט דהתם הקרבן הוא לה' שמרוצה בקרבן, ורק אח"כ ניתן לכהנים, וכמבואר ברשב"א [ע"ז נ"א] דביכורים חשוב קרבן בפנים, ואמנם שאר ראשונים פליגי עליו, וי"ל דס"ל (כמ"ש ראב"ה סי' אלף וס"ח) דביכורים לא חשיב קרבן אף שמביאין אותם בפנים, כי עיקר הנתינה היא לכהנים ולא לגבוה. גם בשעיר לעזאזל כבר האריכו אי חשיב קרבן, עי' אבן עזרא ורמב"ן (ויקרא ט"ז ח') דמשמע דלא הוי קרבן, ולצד דהוי

³¹ ואין לומר שהיתר הראשונים הוא רק מפני שהנתינה היא לכמרים בלבד וכלל לא לע"ז; כי אם היתה זו נתינה לכמרים בלבד - לא הוצרכו הראשונים להאריך בסיבת ההיתר, כי אין שום צד לאסור תרומת ככרות למשרתי הע"ז (ומבואר ברמב"ן (דברים י"ח ג') לגבי הזרוע לחיים וקבה 'נתנו למשרתי עליון לכבודו', וכ"כ החינוך (מצוה תק"ז) לגבי נתינת תרומה לכהן, ופשוט שאינם בכלל קרבן), וגם לא הוצרכו לנמק את ההבדל בין מה שפעם היו אוסרים את הככרות לימיהם שלא אסרו - בכך שבימים הראשונים היו מאכילים את הככרות לע"ז, אלא היה די לכתוב שכיום הנתינה רק לכמרים ואין כאן שום נתינה לע"ז. אלא פשוט בדבריהם שכוונתם לבאר שהנימוק שמחתו פעם אסרו את הככרות הוא כי הע"ז היתה חפצה בגוף הככרות מאחר 'שהע"ז אוכלת ונהנית מן התקרובת'; ועוד, כשנדייק את לשון הראשונים: נווכח שהם הגדירו זאת

לענינינו: אפילו היו נותנים את השיער לאליל במטרה שיקח ממנו צרכיו, כגון שיוכל לשלם חובות שלוה ברבית, או שיוכל לקיים את נדרו לתת שיער לנאלה דוי, וכל שכן אם הכוונה רק שהשיער ימכר והריוח יהיה לבית הע"ז - אין זה בגדר 'תקרובת'. ורק אם לדעתם האליל נהנה מגוף השיער באופן אישי אז נאסר השיער.

ספק תקרובת בניד"ד מותרת מדין חוץ לקלקלין

גם אם נניח שעדיין מכלל ספיקא לא נפקא, הרי קיי"ל (יו"ד סי' קל"ט סעיף ה'): כל דבר שכיוצא בו קרב לפניו אם מוצא אותו בפני אלילים או שמוצא אותו לפניו מהמחיצה הפרוסה לפניו - אסור שאנו תולים שהכניסו שם לשם תקרובת, ואפילו מים ומלח שאינו דרך כבוד. וכל שמוצא חוץ מהמחיצה אם הוא דרך כבוד אסור משום נוי ואם לאו מותר. ופעור ומרקוליס כל מה שמצא עמהם אפילו דרך בזיון בחוץ הכל אסור. ע"כ.

לענינינו: כיון שאת כל התקרובת של הפירות ופרחים וקטורת הם מביאים לפני האליל ממש ע"ג טס של זהב וכדו' (או שמקריבים אותם ע"ג מזבח של אש סמוך ונראה לפתח בית הע"ז), משא"כ השיער לא רק שאין מביאים אותו לפני האליל אלא אף אסור באיסור חמור להקריבו לפני האליל - הרי זה ממש דוגמת 'חוץ מן הקלקלין' בע"ז שדרכו דרך כבוד - שתולין דלאו לתקרובת הונח שם.

ויש להדגיש כאן נקודה חשובה: אף שמצינו בראשונים לאסור תקרובת אף שלא לפני הע"ז - היינו דוקא בשחיטה וניסוך שדרכם היתה להקריב לפני האליל ממש, ולכן אף אם עושה כן שלא לפניו תלינן דדעתו לאותו דבר שתמיד עושים לפניו, משא"כ תקרובת כי האי שבקפידא גמורה נעשית שלא לפניו, ואסור לחלוטין להקריבו בפניה - לא מצינו שום ראיה שתיאסר! והרוצה לאוסרו עליו להביא רא' ששייך איסור תקרובת כה"ג.

התנאי השלישי - שפעולת הגזיזה תיעשה בכוונת עבודה

כתבו הראשונים (ע"ז דף נ"א): לגבי מה שאמרו בגמ' שם על פרכילי ענבים שנאסרים 'כשבצרן מתחילה לכך', דהיינו דוקא כשמתכוונים לעבוד את הע"ז בעצם הבצירה, ולא שהבצירה היא רק היכי תימצי בעלמא שיוכל להביא את הענבים לפני הע"ז.

זו לשון הרא"ה (בשיטת הקדמונים): שבצרן מתחלה לכך, כלומר לשם ע"ז לגמרי, שהבצירה עצמה לכוונת עבודה, שבאותה בצירה דהוי דבר המשתבר הוא

עובדה. וכן כתוב ברש"י שם זה לשונו: שבצרן מתחלה - לצורך עבו"כ, ובבצירותן **עבדה לעבו"כ.** וכ"כ הרמב"ן שם: **דהתם מתכוין לעבודה באותה בצירה** דהיינו שבר מקל לפניה, וכן פי' רש"י ז"ל. וכ"ה בתלמידי רבינו יונה: דהתם גבי פרכילי ענבים **מתכוין לעבדה באותה בצירה.** ובתוס' ר"י הזקן: כגון שבצרן מתחילה לכך, וכגון **שעבודתה בכך**.³²

כמו כן השחיטה בביהמ"ק (שאיסור השחיטה והשבירה לע"ז נלמדים ממנה) היא לא רק היכי תימצי להכשיר את הבהמה מאיסור אבר מן החי ומאיסור נבילה, וכמ"ש בשו"ת בית הלוי ב' כ"ג: 'ודאי דשחיטה דידהו הוא מ"ע גמורה... ודאי דאינו משום הפקעת איסור של אבר מן החי לחודא רק הוא **ציווי ומ"ע בעבודת הקרבן**, ובלא זה הוא מחוסר **מצוה אחת שבקרבו**... ולא דבאה רק להפקיע איסורא לחודא כמו בחולין', עכ"ל³³. וא"כ כיון שכל הצד לאסור מקלות ושיער שאינם קרבים בפנים הוא מפני שפעולות החיתוך והשבירה דומות לשחיטה, הרי פשוט שאם פעולות החיתוך והשבירה הן אצלם רק בתורת היכי תימצי בעלמא, שוב איננו דומה לשחיטה.

לענינינו: אפילו אם מתכוונים לדורון לאליל, הרי מכיון שלא מצינו אצלם בשום מקום איזה 'ענין' או 'קפידא' במעשה החיתוך עצמו, ומעשה הגזיזה נעשה ע"י השפלים שבאומה, ואין אף אחד ש'מהדר' לעשות הגזיזה בעצמו, ובודאי שכומר לא יעשה כך, ויכולים לעשות הגזיזה אף אצל הספר העירוני הנוצרי, הרי מוכח שמעשה הגזיזה איננה עבודה אצלם אלא מעשה קוף בעלמא, ואילו היה שייך להסיר את השיער בלי שום מעשה (כגון בעמידה תחת השמש לאיזה רגעים, או שהיה ניתן להמיס את השיער) לא היה אצלם בכך שום חסרון - א"כ פשוט שהשיער לא נאסר.

הכא דעביד עבודה כו'. האי דקרי הכא לשחיטה עבודה לא תיקשי אמאי דאמר בכמה דוכתי שחיטה לאו עבודה היא די"ל דלא חשיב עבודה להצטרך כהן כשאר עבודת הדם. ובהגהת הגליון: 'ומ"מ עבודה היא דהא בעיא פייס', כצ"ל. וברייטב"א (שם): אלא דלא עביד עבודה. פי' דלא עביד עבודה בידים, דהא דומיא דמצורע קאמרינן שאינו עושה עבודה בידים אלא שהכהן מזה עליו, משא"כ בזו דעביד עבודה דהיינו שחיטה, ואף על גב דשחיטה כשרה בזר - עבודה היא מכל מקום, דהא בעיא פייס.

³² באמת שכן מוכח מסוגיא דחולין ל"ט שבשחיטה לחולין בשביל להוציא את הדם על מנת להוליך את הדם לע"ז - לכו"ע הבהמה לא נאסרת (שהרי מה שרבי יוחנן אסר בשוחט לחולין ע"מ לזרוק לע"ז הוא רק כי כך מצאנו בפגול, והרי שחיטה ע"מ להוליך חוץ לזמנו אינה מפגלת כי הולכה איננה 'אכילת מזבח'), מגיד משנה שחיטה ב' ט"ו בשם המפרשים, וכ"כ בשמלה חדשה ד' ב'. עי' בכ"ז באריכות בקונט' יקם שיערה לדממה ח"ב אותיות א'-ה', וכאן לקצר באנו.

³³ וע"ע תוספות ישנים (יומא דף ל"א): אבל

התנאי הרביעי - שפעולת הגזיזה תהיה 'דרך עבודתה בכך'

ז"ל השו"ע (יו"ד קל"ט ג'): דבר שאין מקריבין ממנו בפנים (הקריבים בפנים הם: בשר סולת יין שמן מים ומלח), אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, והוא דרך לעובדה באותו דבר, אף על פי שאין דרך לעבדה בזה הענין. כיצד, עבו"כ שעובדים אותה שמקשקשים לפניה במקל ושיבר מקל לפניה, נאסר, מפני ששבירת המקל דומה לזביחה. אבל אם אין עובדים אותה במקל כלל, ושיבר מקל לפניה, אינו חייב ולא נאסר.

ונמצא דאם אין הדרך לעבוד את הע"ז בשיער, אף אם יבואו יחידים ויתגלחו לשם תקרובת, אינו נאסר.

לענינינו: מכיון שאין שום פעולה בשיער מלבד עצם מעשה התגלחת, נמצא שצריך שעצם התגלחת תהיה 'דרך עבודתה בכך', וכיון שאין שום 'דרך עבודה' בעצם הגזיזה וכנ"ל, א"כ אפילו אם יתרמי מועטים שמכוונים לשם עבודה ותקרובת, השיער לא יאסר.

עוד יש לדון שאפילו אם המון העם יתכוונו לעבודה ותקרובת נגד דעת הכומרים, לכאורה יש להתחשב דוקא בדעת הכומרים ולא בדעת המון העם, מכיון שאת 'דרך העבודה' דוקא הכומרים קובעים ולא ההמון.³⁴

התנאי החמישי - שיעבוד לנברא ולא לדמיון

כתב הרמב"ם (ריש פ"ב מע"ז): עיקר הציווי בעבודה זרה, שלא לעבוד אחד **מכל הנבראים** - לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבע היסודות ולא אחד מכל הנבראים מהם וכו', ע"כ - ומבואר מזה שאין האיסור אלא לעבוד נברא.

וכן כתב בחזון איש (יו"ד סי' ס"ב אות כ"א): ובעובד כו"מ נראה דדוקא בעובד נברא באמת, אבל אם צייר בנפשו כח נברא כזב ועובדו, אינו אלא מינות, ואינו חייב על עבודתו. וכמו כן במאמין בכח נבדל זולת הבורא ית' ועובדו, הוי מין, ולא עוכ"מ, וזה נכלל בדברי הר"מ בה' תשובה שהמיחס תמונה הוא מין ולא כעובד³⁵, עכ"ל.

"והנה התורה אסרה בדבור הזה השני כל עבודה בלתי לה' לבדו, ולכך הזהיר בתחלה לא יהיה לך אלהים אחרים על פני... והזהיר עוד על ה'פסל' וגם על ה'תמונה' שהיא תרמוז גם לדבר הרוחני המדומה" עכ"ל. אבל באמת הרי מדובר שם בעובד למציאות רוחנית אמיתית, דוגמת המלאכים ונפשות המזלות, עיי"ש שמבואר כן להדיא בדבריו, וכן הוא

³⁴ גם בלא"ה לכאורה דעת ההמון היא 'על דעת הכמרים' ואם הם מכוונים אחרת הו"ל עבודה בטעות, שכן אם הם ישמעו מהכמרים שהאליל באמת לא חפץ בשיער שלהם הם יחזרו בהם. ועי' רש"ש (שבת ע"ב:) דגם בע"ז יש מושג של עבודה בטעות דלאו עבודה היא.

³⁵ יש שהקשו מדברי הרמב"ן (שמות כ, ד:)

ולגבי איסור תקרובת, אפילו נניח דעובד לדמיון היה חייב משום עבודה זרה, הרי מבואר בחולין דף מ'. שיש חילוק בין השוחט לשם גדא (מזל/מלאך) דהר - שנאסרת התקרובת, לבין השוחט להר עצמו - שאינה נאסרת, ופירש"י 'הר אינו נעשה עבודת כוכבים', דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם במס' ע"ז (מ"ה:) - הלכך לשמן לא מיקריא זבחי מתים', ובגדא דהר פירש"י: 'מיהו אלהות מיקרו', וכל הראשונים שחלקו עליו (בטעם או בדין) כולם אמרו רק שהר כן נעשה אלהות (מכאן מה שהעובד להר בסיף) - הרי שכולם מודים שבשביל לאסור תקרובת צריך שהחפץ יוקרב לפני דבר שנעשה אלהות, וא"כ תקרובת לדמיון פשוט שאינה נאסרת לכו"ע.

לענינינו: אלילי הודו אינם נבראים אמיתיים אלא דמיונות, אלא שחושבים שדמיונות הללו מתלבשים ושוכנים בתוך הפסלים. והנה בשלמא כשעושים עבודות בפני הפסל יתכן שהם מתכוונים לעצם הפסלים, ולא על כגון דא דיבר החזו"א, אבל מכיון שהתגלחת כלל לא נעשית בפני הפסל, מסתבר שאינם מתכוונים לעצם הפסל אלא לאליל הדמיוני (ולדעתם בכל ההר ההוא שוכנת טומאתו של האליל הדמיוני) - וא"כ תקרובת כי האי איננה תקרובת לע"ז, ואין השיעור נאסר.

חמה ולבנה כוכבים ומזלות, אלא שעבדו בבואה שלהם, ובבואה הוא שם הצל" עכ"ל. אבל מלבד מה שסוף סוף בבואה הינה ציור גשמי, הרי ז"ל הרמב"ם בפירוש המשנה (מסכת חולין פרק ב): וזה שהתרנו לשחוט במים המכונסים במקום קטן או בכלי, בתנאי שיהיו מים עכורים או צבועים שאין הבבואה נראית בהן, שלא יאמרו לאותה הבבואה עובד, **כלומר לכה המנהיג את הבבואה**, כפי שאומרים מקצת בעלי השניות שנותן החומר זולת נותן הצורה. משא"כ בעובד לדמיון שאין לו שום אחיזה במציאות.

להדיא בדברי רבינו בחיי (הלקוחים מהרמב"ן) שהכוונה למלאכים ואופנים ושרפים וחיות הקודש - שהם נבראים אמיתיים.

עוד הקשו מדברי הרמב"ם (מורה הנבוכים חלק ג פרק מו): "ודע שזמן זאת האמונה היה קרוב לימי משה רבינו, והיו בני אדם נמשכים אחריה מאד וניסתים בה, תמצא זה כתוב בשירת האזינו, יזבחו לשדים לא אלוה, וכבר בארו החכמים ענין אמרו לא אלוה, אמרו שהם לא פסקו מעבודת דברים נמצאים עד שעבדו דמיונות, לשון ספרי לא דיין שהם עובדים

סוף דבר

נתברר שמצד תקרובת אין שום בית מיחוש, ומצד ע"ז יש גם כן ספק בדבר, ואף למי שחושש לשניהם מספק הרי יש כאן ספק ספיקא - ספק שמא אין כאן תקרובת וספק שמא אין כאן עבודה זרה, ונמצא דמותר לכתחילה.³⁶

עוד צירופים לרווחא דמילתא

חזקת היתר

איתא בחולין (דף י"ג:) לגבי שחיטת עכו"ם דאסורה באכילה ומותרת בהנאה, שהקשו בגמ' וניחוש שמא מין הוא ודעתו לע"ז, ותי' דאין רוב עכו"ם מינין. והק' **המלא הרועים** מאי קושיא 'שמא' - העמידנה על חזקתה שהיתה מותרת בהנאה, ונשאר בצ"ע. **והרש"ש** שם פ"י דבאמת זהו תי' הגמ' דאין רוב מינין, כלומר דהוי ספק השקול ומעמידים על החזקה, ובקושיא סברו דהרוב מינין. ודייק כן מדלא אמרו רוב אינן מינין, ומכח זה שינה מפירש"י שפ"י שיש רק מיעוט מינין ולמיעוטא לא חיישינן. וכן פ"י **הגור אריה** (למהרא"ל צינץ) כרש"ש.

ובחי' **רעק"א** הוכיח כרש"י, דאיך קס"ד דמקשן שיש רוב מינין אם לפי האמת רוב אינן מינין, וע"כ דהקושיא היתה על וניחוש כפשוטו, וכהבנת המלוא הרועים. והטעם דלא אזלינן בתר חזקה, פ"י רעק"א משום דהוי חזקה דאיתרע, ע"פ התוס' (ע"ז ל"ד:) (לגבי גבינות מהעיר אונייקי שאסרן ר"מ בהנאה, משום שמעמידין אותן בקיבת עגלים שרובם נשחטים לע"ז, ואף ששאר הבהמות לא נשחטות לע"ז והוי רוב העגלים מיעוטא, ר"מ חייש למיעוטא. והק' התוס' דהרי ר"מ מודה כשיש רוב וחזקה להיתרא, והרי רוב בהמות אינן תקרובת, ואותן קיבות שהעמידו בהן - העמידן על חזקת היתר הנאה, ותי' דהחזקה איתרע) דהנך קיבות העומדות לאחר שחיטה בספק עבודת כוכבים קיימי. ובחזקה דאיתרע דעת רש"י שאסור (ע"י בינת אדם שער רוב וחזקה סי' י"ח בארוכה, ועיי"ש מסי' ט"ו עד סי' כ' שביאר כל שיטות הראשונים בזה והכרעת הטוש"ע). וכן פ"י **הבית מאיר** (הובא בבינת אדם שם) דברי רש"י.

וסברת התוס' מבוארת בתוס' הרא"ש ובתוס' רבינו אלחנן שם (וכעין זה פ"י בירוש' יעקב יבמות ק"ט: עיי"ש), שיש מיעוט קיבות לפנינו שבודאי אסורות, וכל שידוע שיש מיעוט אסור - ה"ז בגדר חזקה דאיתרע (שהיא מחלוקת בראשונים, ובנידון התוס' - איננו נהפך

מתחיל רק בדעת המון העם שמא כוונתם חלוקה מדעת הכמרים, ובזה הרי בלתי אפשרי לברר דעת מליוני העובדים.

³⁶ ופשוט דהוי ספק שאי אפשר לברר, שהרי מצד חוקי דתם ודעת הכמרים הרי ברור לנו שאין כאן לתא דתקרובת, וכל הנידון

למיעוטא דמיעוטא בצירוף הרוב להיתר). וכ"ה בשחיטת עכו"ם, שהרי ידוע שיש מיעוט מינים ששוחטים לע"ז³⁷.

וע"ע בפלתי (יו"ד ר"ס ד') ובהגהות רעק"א ובשפת אמת (שם) שדנו בספק תקרובת בבהמה, וכתבו דלענין איסור הנאה דיש חזקת היתר אזלינן בתר חזקת היתר (והב"י דאוסר בהנאה מספק - היינו משום דהו"ל ספיקא דדינא, דליכא למיזל בתר חזקה). **חזינן מכל הנני רבוותא שהיה אצלם פשוט שגם בספק תקרובת אזלינן בתר חזקה, וכמו בכל האיסורים שבתורה.**

לענינינו: אף אם ננקוט שיש ספק בכוונת התגלחת האם הוא לשם תקרובת או לא - הרי כיון שאין לפנינו מיעוט הודים שאנו יודעים בוודאות שגוזזים שערותיהן לשם תקרובת, הרי פשוט לכו"ע דאזלינן בתר חזקת היתר של השיער, שהרי קודם תגלחת היה מותר.

מספיקא לא מחזיקין איסורא

כתב הט"ז (יו"ד סי' קמ"א סק"ב) בענין צלמים שיש בהם ספק אם נעשו לע"ז או לנוי, זה לשונו: 'ונראה דאע"פ דספק עבודת אלילים לחומרא, מ"מ כל שיש סברא להיתר ולאיסור ראוי להקל, דהא קיי"ל בכל דוכתי דלא מחזיקין איסורא מספק אלא במקום דאיתחזק איסורא כבר'. וכ"ד הב"ח בקו"א (עמ' רע"א, הובא בש"ך שם). הרי שאפי' במקום שיש בודאי צלמים שהם ע"ז, כל שיש ספק על צלם פרטי אין לאסור מספק [וכע"ז כתב הריטב"א בסוגיית הצלמים: כל סתם מקומות הם בחזקת שאין נעבדין, ואנו אין לנו לאסור שום דבר משום ספק ע"ז אע"ג דאיסור תורה הוא, עד דנדע ודאי שהיא ע"ז או שהרוב נעבד... ומדברי רבינו בשם רבו הרמב"ן ז"ל למדתיה].

אמנם הש"ך שם חולק וכ"ד הפרישה, אבל כל זה היינו בצלמים דידוע שיש צלמים הנעבדים, משא"כ בשיער שאין ידוע כלל שיש מגלחים לשם תקרובת, הרי מספיקא לא מחזיקין איסורא, וגם הש"ך ודאי יודה בכאן.

לענינינו: כיון שידוע לנו שבתחילה התגלחת נקבעה לא כתקרובת אלא כסילוק הטומאה לפני ההתראות עם האליל, הרי אף אם מסתפקים כעת שמא נשתנתה להם התגלחת לענין שיש בכחו לאסור באיסור תקרובת, הרי יש בזה הכלל של מספיקא לא מחזיקין איסורא, גם לולא דינא דחזקת היתר.

העכו"ם לספק - ובין גבינות שהועמדו בקיבה בלתי ידועה, ובהכרח צריכים אנו לדון על כל הקיבות כדי לקבוע מי היא הקיבה שבה העמידו.

³⁷ ובדעת הרש"ש והגור אריה ומלוא הרועים נראה דס"ל לחלק בין שחיטת עכו"ם שהנידון כעת הוא רק על הבהמה שלפנינו, ואין סיבה לצרף את כל שחיטות

ספק ספיקא

שיטת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרא"ה ורבינו מאיר (ע"ז נ"א), דדבר שאינו קרב בפנים אינו נאסר אפילו אם נעשתה בהם פעולה כעין פנים, והובאה שיטה זו בבהגר"א (יו"ד סי' קל"ט) (ועי' בשו"ת חת"ס (ח"ז סי' מ') שכתב כן בפשיטות כאילו אין שום חולק על זה, וצ"ע).

לענינינו: אפילו ננקוט שיש ספק בכוונת התגלחת, הרי הו"ל ספק ספיקא דלקולא. וגדולה מזו מצינו בכעין ניד"ד בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' מ"ז), ושו"ת מהר"י אסאד (סי' שס"ו), שדנו בנידון פאה נכרית שבאה משערות מתים, והתירו משום ס"ס, ספק שמא שער מת מותר, וספק שמא גוף עכו"ם מותר, אף ששם שני הספיקות הם נגד פסק השו"ע. וא"כ כ"ש בניד"ד, שיש להתיר דעכ"פ איכא ספק אחד.

ספיקא דרבנן

הרשב"א (קידושין נ"ח.) הביא בשם התוס' דתקרובת איננה אסורה בהנאה כי אם מדרבנן, דההיקש למת **ו'יאכלו** זבחי מתים' (ע"ז כ"ט). נאמר רק לענין איסור אכילה. וכ"ה בתוס' בב"ק ע"ב: והשטמ"ק שם בשם רבינו ישעיה, אלא שלא כתבו כן באופן מוחלט, כי אם כדחיה לראיה דהוי דאוי. ובכמה אחרונים³⁸ מצאנו שהזכירו דעה זו.

גם לשיטת רוב הראשונים דהאיסור נ"מ מדאוי, אך אם עבר ביטול - הגר"ש קלוגר (טוב טעם ודעת תליתאה ח"ב סי' רל"ו) מצדד דתו אין איסורו מה"ת, וההיקש למת **לענין** דלא מהני ביטול - הוא אסמכתא³⁹.

בהנאה, אבל תקרובת שעושה האדם שלא לפני הע"ז שאינו מקריבו ממש אלא רק מייחדו לע"ז - י"ל דאיסור הנאה הוא מדרבנן בלבד.

³⁸ ויש לצדד כן מטעם אחר לדעת הרמב"ם (ע"ז ז' ב') דאיסור תקרובת מה"ת הוא מ"לא ידבק" ו"לא תביא תועבה", ועי' בספר מאור יחזקאל (להגה"ג אבד"ק ווינא זצ"ל) דפשיטא ל"י בסוגית הגמ' (דף נ"ב) דע"י ביטול ודאי פקע לאו דלא ידבק (וכמו בע"ז ומשמשי) וליכא תועבה דע"ז, ולכן שוב לא לקי אף לרמב"ם, אלא גזיה"כ דאיסור תקרובת לא בטל מקרא דויאכלו, ולכך בעיא להו אי טומאה דרבנן בטיל, וכבר קדמו בזה המרחשת בשמן המנחה (דף כ') שנדפס בסו"ס עולת שמואל, וא"כ לרמב"ם י"ל דההיקש למת הוא רק לגבי אכילה כפשטות לשון

³⁸ התבואות שור (יו"ד ד' י"ז) פי' כן דברי רבינו ירוחם והטור, וכתב דמי יודע באיזה פוסקים מצא הטור כדבריהם דהנאה דרבנן הוא ולכן הקיל בספיקו... וע"פ זה **הקיל לדינא בספק** תקרובת **בזה"ז** בהנאה במקום הפסד מרובה; וכן באהל דוד (חולין ל"ט) פי' כן דעת רי"ו; גם רעק"א שם בהגהות פי' כן באופן אחד; וכ"ה בשפת אמת; בהעמק שאלה (דף רס"ח) מפרש כך דעת השאלות; בחסן ישועות (שם י"ג) תירץ ע"פ זה סוגיית הגמ'; גליון מהרש"א בסי' קכ"ג על ש"ך סק"א; הגר"ש קלוגר בעבודת עבודה (חולין ל"ד) בשם 'דעת כמה'.

ועי' שו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' נ' אות ג') שמצדד דנהי דתקרובת ממש ודאי דאסורה מן התורה הן באכילה והן

לענינינו: יש מקום לומר דהו"ל ספיקא דרבנן, ולקולא.

ביטול

באיסור הנאה מע"ז ונויה ומשמשיה ישנו היתר ע"י ביטול של נכרי שיעשה בהם פעולת ביזוי, אך בתקרובת לא מהני ביטול, וילפינן לה (ע"ז נ.) מזבחי מתים, מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת אין לה בטילה. אך דעת הב"ח (קל"ט ס"ג) דבתקרובת שאינה של אוכלין מהני ביטול, דגזירת הכתוב דילפינן מזבחי מתים נאמרה רק על מאכל, וכדכתיב 'ויאכלו' זבחי מתים, והא דלא מהני ביטול הוא רק⁴⁰ באוכלין שנעשתה בהם זביחה לע"ז⁴¹.

בכס"מ ע"ז ח' ט') שפירשו כדבריו [ומ"מ הרמ"ך לא ס"ל כהב"ח אלא דרק כה"ג שאין שבירה כעין פנים מהני ביטול, ויתכן שזו היא ג"כ כוונת הראב"ד, אך חזינן מינייהו יסוד זה שיתכן שיש תקרובת שנאסרת ועכ"ז יש לה ביטול].

ואולי יש ליישב, דלמ"ד דאבני מרקוליס תקרובת ניהו - הרי ס"ל שא"צ שיהיה דומיא דקרבות בביהמ"ק, וע"כ ס"ל דהלשון 'זבחי' מתים אין הכוונה לבהמה שהקריבו לע"ז, דא"כ היכי יליף מינה לאופן שאינו כעין פנים, אלא ס"ל דהוא לשון מושאלת, והכוונה לחפץ שהתייחד לע"ז כמו קרבן. ולפי שיטה זו אה"נ שלכל תקרובת אין ביטול, שהרי כל התקרבות כלולות ב'זבח' - והוקשו למת. אבל אגן קי"ל דעכ"פ במידי דאינו קרב בפנים בעינן שתהא פעולה כעין פנים, ולפי"ז הפסוק הוא כפשוטו בזבח ממש - בבהמת קרבן, אלא דילפינן מינה בבנין אב כל דדמי לה, אך הגזה"כ שהוקש למת - לא נאמרה אלא על 'זבח'.

⁴¹ וא"ש ביותר לדעת הרמב"ם דאיסור תקרובת נלמד מ"לא ידבק" ו"לא תביא תועבה", וא"כ אף דמבואר בש"ס דאף מידי דלאו בר אכילה אסורים משום תקרובת, היינו רק מלאוין דלא ידבק ולא תביא תועבה, אבל הא דלא מהני ביטול דנלמד מקרא דויאכלו זבחי מתים הוא רק במידי דבר אכילה, וכן כתב בשו"ת זכר יצחק (סי' ל"ז).

הכתוב, ואיסור הנאה ילפינן מלא ידבק, [וקרא דזבחי מתים אינו אלא גילוי מילתא דמה שהוא כעין פנים נכלל בדין תקרובת וממילא נאסר מדין לא ידבק], וא"כ לאחר ביטול דפקע לאו דלא ידבק שוב נשאר רק איסור זבחי מתים דלא כולל איסור הנאה מן התורה, ונשאר רק איסור דרבנן. ⁴⁰ יש מקשים על הב"ח מגמ' ערוכה (ע"ז נ.) גבי אבני מרקוליס שחיפו בהן דרכים [והיא פעולת ביטול], ואיכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי, ומאן דפריש היינו משום דתקרובת אין לה ביטול, כדילפינן מזבחי מתים, ומאן דלא פריש היינו רק משום דבעינן כעין פנים [דבר הקרב בפנים או פעולה כעין פנים - שבירה או זריקה המשתברת], וליכא. והרי אבנים אינן ממידי דאכילה ועכ"ז לא מהני להו ביטול, וגם מאן דפליג לא נחלק על זה, אלא דס"ל דלא נעשו תקרובת.

אמנם היה מי שפירש לפי הב"ח ד'בעינן כעין פנים' - היינו שבשביל שלא יחול ביטול בעינן דבר הקרב בפנים, ואין הכוונה שכלל לא נעשו תקרובת - דעדיין לא הביאה הגמ' את התנאי דבעינן שבירה או זריקה המשתברת. אבל סתימת לשון הגמ' משמע דקאי על עיקר דין תקרובת, דאילו קאי רק על הביטול הול"ל 'ומאן דלא פריש סבר דהני מילי ככעין פנים, אבל כשאנו כעין פנים מהני', וכן מבואר בדברי הראשונים זולת הראב"ד (הביאו הריטב"א שם) והרמ"ך (הובא

וכך⁴² מבואר ברמב"ם (שאר אבות הטומאה פ"ו ה"ז) זה לשונו: ואע"פ שאין תקרובת ע"ז של 'אוכלין' בטלין לעולם להתירה בהנאה - אם בטלה הרי זה ספק לטומאה (ואע"פ שכוונתו לחלק בין אוכלין לכלים לענין טומאה כשביטלן - הול"ל 'ואע"פ שאין תקרובת בטילה להתירה בהנאה, אם ביטלה ה"ז ספק לטומאה במידי דאכילה, ובכלים טהור'). וכן פי' הערוך השולחן (ערוה"ש העתיד ח"ב קל"ד י"ח) בהדיא דברי הרמב"ם. וכן משמע ברבינו חננאל (ע"ז נ"ב),⁴³ זה לשונו: 'כלים לא מיבעיא ליה, כיון דאית להו טהרה במקוה כי מבטיל להו בשבורה טומאה נמי' בטילה, כי קא מיבעיא אוכלין' - אלמא דבכלים יש ביטול גם לענין טומאה, חוץ מלענין הנאה. וכן מבואר לכאורה ברבינו⁴⁴ ירוחם, וכן משמע לכאורה

דרך שבירה או חיתוך, ומשמע דבכה"ג יש בו כן פסול של כתותי מיכתת שיעוריה הואיל ואין לו ביטול - ודלא כב"ח. אלא דצע"ג דא"כ באיזה סוג תקרובת איירי לפני כן - אם לא בתקרובת שע"י חיתוך, שהרי סנדל אינו מהדברים הקרבים בפנים (דאין עור שקרב לעצמו) כמבואר בראשונים שם בסוגיא (יבמות ק"ג), וגם לא משמע דאיירי בעור שבא מבהמת תקרובת, ועוד דבכה"ג גם הב"ח יודה שאין לו ביטול דהוי חלק מזבחי מתים ממש. וגם א"א לפרש דס"ל כחידושו של האבהא"ז (ע"ז ג' ד') בביאור דברי רש"י (ביבמות שם) שכל דורון הניתן לפני הע"ז נאסר ללא שבירה - שהרי מבואר ברבינו ירוחם (נתיב י"ז ח"ד) דרק דבר הקרב בפנים נאסר בהנחה לפני הע"ז.

ומכח זה נראה שיש ט"ס בדבריו [כידוע ספר זה מלא בטעויות דפוס], וצ"ל: ולא 'כל' שעשוהו וכו', וקאי אדלעיל - דלא כל שנעשתה בו שבירה וחיתוך אין לו ביטול, כי אם באוכלים. או שצריך למחוק תיבות 'ולא משום' [אולי נשתרבו מהשורה שלפניה], ואמנם כן היא הגירסא בהעתקת השער המלך (פ"ח מה"ל שופר) לשון רבינו ירוחם [וגם אין את המילים אח"כ - 'תקרובת ע"ז' - בגירסתו], ולפי"ז ה"ק - שרק באוכלים שנעשו בהם חיתוך או שבירה אין להם דין ביטול, וזה ממש כדברי הב"ח דתרתני בעינן, מידי דאכילה - כדכתיב ויאכלו, ונעשה בו מעין זביחה - כדכתיב זבחי מתים.

וכן מבואר בירושלמי (ע"ז פ"ד ה"א) לפי ביאור הפני משה (ד"ה שמע ריו"ח): 'המשתחוה לע"א של אוכלים, כלומר תקרובת ע"א של אוכלין - אין להן ביטול לעולם'. אמנם בהגהות יפה עיניים (ע"ז נ"ב) חולק עליו דלא מיירי בתקרובת, מדקתני 'המשתחוה'.

וכן משמע קצת בדבריו (ע"ז נ'). גבי אבני מרקוליס, דמאן דלא פריש סבר בעינן כעין פנים, וליכא, ופי' הר"ח דכעין פנים היינו 'דבר הקרב בפנים', ולא פי' 'כעין עבודת פנים' - ומשמע דדבר שאין קרב בפנים מותר. ואילו בהמשך הביא דברי רב דשבר מקל הוי תקרובת. וצ"ל דהתם מיירי אחר ביטול כמו באבני מרקוליס דהתם - שזה אסור רק בדבר הקרב בפנים.

ע' לשון רבינו ירוחם גבי חליצה בסנדל של ע"ז: 'אבל של תקרובת ע"ז אם חלצה חליצתו פסולה, ולא משום איסורי הנאה - כמו שכתבתי [דמצוות לאו להנות ניתנו], ולא משום דאין לה ביטול [דפסול משום דכתותי מיכתת שיעוריה] - דכי אמרינן דאין להם ביטול דוקא תקרובת של אוכלים, ולא משום שעשאוהו תקרובת ע"ז דרך שבירה או חיתוך דדמי לזביחה, אלא משום דלא עביד להילוכה'. הרי שפתיו ברור מיללו שהסנדל הוא איסוה"נ והוי תקרובת, ומ"מ יש לו ביטול.

אלא דקשיא מסוף דבריו - שהזכיר אופן שלישי שאין לפרש - דהוי תקרובת

ברש"י⁴⁵ וברא"ש ובנימוק"י ומהר"ח או"ז⁴⁶, ודיוק לשון⁴⁷ הטור (וכן משמע מהכנה"ג שהעתיק את הב"ח בשתיקה)⁴⁸.

ובנידוד איכא ביטול ע"י מכירת המקדש, דמכירה היא ביטול לדעת הרבה ראשונים, וכ"פ הרמ"א (יו"ד קמ"ו ח'), ובסוגריים איתא שכן משמע מהטור וכ"כ הב"י, ואף השו"ע (שם קל"ט י"ב) שהביא את שתי הדעות - הרי הביא את המתיר כסתמא, ועי' ש"ך (קל"ט סק"ז) שכך נקט, ועי' ט"ז סק"ח. ולכא' יבוש השיער והאריזה הוי ביטול גמור כמו כיבוי הנרות שהזכירו הראשונים. וא"כ לדעת כל הני רבוותא שיש ביטול לתקרובת שאינה אוכלין - גם אם השערות נאסרו חזרו להיתרם אחר הביטול.

או"ז (שם): תקרובת ע"ז שהיא כעין פנים אינה בטילה עולמית, כגון קיטור וניסוך וכל העולין ע"ג המזבח, וכן כל מיני מאכל.

⁴⁷ זה לשון הטור (קל"ט ס"ג): 'כל שכינא בו קרב על המזבח... נאסר מיד אפילו לא עשה ממנו עבודת פנים וגם לא הקטירו ממנו כלום אלא נתנו לפניה לתקרובת - נעשה זבחי מתים, אבל בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים - אינו נאסר אא"כ עשה ממנו כעין זביחה'. והאי 'נעשה זבחי מתים' הוא כפל לשון ל'נאסר', אא"כ כוונתו להורות דאין לו ביטול. וא"כ כשחזר על לשון 'נאסר' בדבר שעשו בו כעין פנים - משמע שיש לו ביטול.

⁴⁸ ואמנם ביבמות ק"ג: גבי סנדל תקרובת מבואר בראשונים דאין לו ביטול, אלא שתלוי בפירושי הראשונים שם, דלפי הרמב"ן הרשב"א והריטב"א דמיירי שעשוהו מעור בהמת תקרובת - אין משם ראייה, דבזה כו"ע מודו דלא בטיל דהוא חלק מזבחי מתים ממש. אך המאירי וההשלמה (ביבמות שם) והשאלות (פ"ח, הביאו הראב"ה בע"ז נ"א): פירשוהו כשחתכוהו לשם ע"ז, ולשיטתם מוכח שאין ביטול אף לכלים, וכן מבואר בב"י (קל"ט ס"י) בענין הנרות, וכן משמע מסתימות שאר הפוסקים.

⁴⁵ בדף נ"א. ד"ה שבר מקל: והוא תקרובת ליאסר, כדאמרן דכעין זביחה היא. ובד"ה ותקרובת לחברתה: תקרובת למהוי זבחי מתים שאין בטלין עולמית. ובתוס' (ג. ד"ה בעינן): פ' רבי שמואל (-הרשב"ם) בשם רבי שלמה... וכל העולים לגבי מזבח מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליבטל. ואמנם כשפירש לענין דל"מ ביטול מיירי במקום שיש ביטול, וכשפירש לענין איסור לא מיירי בדוקא לענין ביטול, אבל בלשונות אלו משמע שיש תקרובת לענין ליאסר, ויש תקרובת לענין שלא ליבטל, וקרויה זבחי מתים - דדבר שאינו קרב בפנים לא מיקרי זבח ואין בו גזה"כ.

⁴⁶ בריש פרק ד' העתיק הרא"ש לשון הרשב"ם בשם רש"י הנ"ל: וכל העולים על המזבח מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שלא יכולים ליבטל. והתם מיירי על מימרא דריו"ח הפוסט בבהמה בע"מ דלא אסרה תורה אלא כעין פנים, ולא מיירי כלל לענין ביטול, ועכ"ז לא נמנע להעתיק לשונו דהוי תקרובת לענין דל"מ ביטול. וזה לשון תוס' הרא"ש (ע"ז נ'): וכל העולין על גבי מזבח מקרו תקרובת ע"ז לענין שלא ליבטל, והם כל מיני מאכל. והובאו דבריו בנימוק"י (בשיטת הקדמונים שם). וכע"ז היא לשון המהר"ח